הלכות תלמוד תורה פרק ג - תמלול

סיכום השיעור

זיכרון שיעור – רמב"ם הלכות תלמוד תורה, פרק ג'

כללות/דיגער מהלך פון פרק ג'

דריי פרקים פון הלכות תלמוד תורה האבן א קלארן סדר:

- **פרק א'** – די עצם מצות לימוד התורה: יעדער איד איז מחויב לערנען תורה, אפילו כל התורה כולה.
- **פרק ב'** – דער נארמאלער סדר: חינוך, לימוד תינוקות, חדר – דער פראקטישער וועג ווי יעדער איד לערנט תורה.
- **פרק ג'** – דער „נישט-נארמאלער" סדר: נישט יעדער איינער איז זוכה צו **כתרה של תורה**. דא רעדט מען פון א נייע מדרגה – צו ווערן אן אמת'ער תלמיד חכם, וואס פאדערט אן אנדערע סארט לעבן.

פרק ג' איז נישט סתם א המשך פון פרק א'-ב', נאר א קוואליטאטיוו אנדערע קאטעגאריע. אין חדר גייט יעדער, אבער „כתר תורה" איז פאר יחידים.

דאס איז פאראלעל צו הלכות דעות, וואו דער רמב"ם האט אויך צוויי לעוועלס: (א) דעות וואס זענען פאר יעדן מענטש, (ב) „כשם שהחכם ניכר" – א העכערע מדרגה פון הנהגה וואס איז ספעציעל פאר דעם חכם. אזוי אויך אין תלמוד תורה: (א) וואס יעדער איד איז מחויב, (ב) א לעוועל פאר יחידי סגולה – „שרידים אשר ה' קורא" – מיט אנדערע הלכות און אן אנדערע סארט סדר.

הלכה א': די דריי כתרים פון כלל ישראל

בשלשה כתרים נכתרו ישראל: כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות. כתר כהונה זכה בו אהרן, שנאמר „והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם". כתר מלכות זכה בו דוד, שנאמר „זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי". כתר תורה הרי מונח ועומד ומוכן לכל, שנאמר „תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" – כל מי שירצה יבוא ויטול. שמא תאמר שכתר כהונה וכתר מלכות גדולים מכתר תורה? הרי הוא אומר „בי מלכים ימלוכו ורוזנים יחוקקו צדק, בי שרים ישורו" – הא למדת שכתר תורה גדול מכתר כהונה וכתר מלכות. ואמרו חכמים: ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ, שנאמר „יקרה היא מפנינים" – אפילו מלפני ולפנים.

פשט

דריי כתרים זענען דא ביי כלל ישראל. כתר כהונה איז פאר אהרן און זיינע קינדער, כתר מלכות פאר דוד און זיין זרע – ביידע זענען ירושה'דיג פארשלאסן אין א משפחה. כתר תורה אבער איז אפן פאר יעדן איד וואס וויל קומען נעמען. און כתר תורה איז דער גרעסטער פון אלע דריי, ווי מ'זעט פון פסוק און פון חז"ל. דער פסוק „יקרה היא מפנינים" ווערט געדרשנ'ט: „אל תקרי מפנינים אלא מלפני ולפנים" – תורה איז טייערער ווי דער כהן גדול וואס גייט אריין לפני ולפנים (אין קודש הקדשים יום כיפור).

חידושים און ביאורים

1) דער באגריף „כתר" – נישט פאר יעדן:

א קרוין איז מעצם נישט עפעס וואס יעדער איינער טראגט. ווען מ'שיקט א גאנצע קלאס קינדער מיט פעיפער-קרוינען, איז דאס א דזשאוק – ווייל אן אמת'דיגע קרוין איז דוקא פאר איינער פון הונדערט טויזנט. כתר תורה מיינט אז איינער איז אנגעקומען צו **שלמות** פון תורה, נישט סתם אביסל תורה.

2) „מונח ועומד ומוכן לכל" – דריי לשונות, און וואס זיי מיינען נישט:

דער רמב"ם ברענגט דריי לשונות: „מונח", „עומד", „מוכן" – אלע דריי פאר כתר תורה. „מונח לכל" מיינט **נישט** אז יעדער האט עס שוין, און **נישט** אז יעדער וועט עס אויטאמאטיש באקומען. עס מיינט אז קיינער קען נישט זאגן „איך בין אויסגעשלאסן ווייל איך האב עס נישט גע'ירש'נט". דער מענטש מוז זיין ארנטליך מיט זיך: ער איז נישט א תלמיד חכם נישט ווייל ער האט נישט געקענט, נאר ווייל ער האט נישט באשלאסן צו גיין נעמען די קרוין מיט אמת'ער מסירות נפש.

3) „מורשה קהלת יעקב" – א ירושה פאר אלע, נישט פאר א משפחה:

דער פסוק „תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" ווערט אויסגעטייטשט: אנדערש ווי כהונה (ירושה פאר אהרן'ס משפחה) און מלכות (ירושה פאר דוד'ס משפחה), איז תורה א „מורשה" פאר דער **גאנצער** קהלת יעקב. יעדער איד קען עס ירש'ענען – „כל מי שירצה יבוא ויטול".

4) צי קענען אלע אידן באמת האבן כתר תורה?

במציאות איז דאס נישט מעגליך. עס דארף זיין אין כלל ישראל אויך עובדי אדמה, אנדערע מלאכות – מ'קען נישט אז יעדער זאל זיין א תלמיד חכם. אבער דער עיקר פון „מונח לכל" איז אז **קיינער איז נישט אויסגעשלאסן מצד יחוס** – יעדער איינער וואס וויל און האט די ריכטיגע כלים, קען.

5) כתר תורה איז נישט רעלאטיוו:

כתר תורה מיינט **נישט** ווער ס'איז דער גרעסטער תלמיד חכם אין א דור (רעלאטיוו). כתר תורה איז **אן אנדערע סארט לעבן** – איינער וואס גיט אוועק זיין גאנצע לעבן פאר תורה. אפילו אויב ס'איז געווען א דור וואו דער פשוט'ער המון עם האט געוואוסט אזויפיל ווי דער גרויסער תלמיד חכם פון אן אנדער דור, איז אין יענעם דור אויך געווען יחידים וואס האבן געטראגן די כתר תורה. ס'איז א קוואליטאטיווע מדרגה, נישט א קוואנטיטאטיווע.

6) [דיגרעסיע: קריטיק אויף דער מאדערנער „כולל-קולטור"]:

אפילו ווען א גאנצע שטאט אדער קהילה זיצט אין כולל, מיינט דאס נאך נישט אז אלע זענען גרייט צו „קריאת ים סוף פון תורה". עס קען ווערן סתם א מנהג, א מנהג פון די חברה, אבער כתר תורה איז „עפעס א גאר א שווערע זאך" – עס פאדערט אמת'ע מסירות נפש, נישט סתם אנפאסן צו א סאציאלע נארם.

7) „שמא תאמר שכתר כהונה וכתר מלכות גדולים" – די ראיה פון „בי מלכים ימלוכו":

דער רמב"ם ענטפערט אויף א מהלך'דיגן אופן: ערשט ברענגט ער א ראיה פון פסוק אז כתר תורה איז גרעסער ווי כתר מלכות – „בי מלכים ימלוכו" מיינט אז דורך תורה הערשן קעניגן, דורך תורה מאכן רוזנים געזעצן פון צדק. דער מלך דארף אליין אן עצה-געבער, א חכם וואס לערנט אים – „לי עצה ותושיה". די קרוין פון מלכות איז אליין אפהענגיג פון כתר תורה.

8) „ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ" – ראיה פאר כתר תורה גרעסער ווי כתר כהונה:

נאכדעם וואס דער רמב"ם האט באוויזן אז כתר תורה איז גרעסער ווי כתר מלכות (פון פסוק), ברענגט ער א מער „ראדיקאלע" ראיה פאר כתר תורה גרעסער ווי כתר כהונה: די חכמים זאגן אז א ממזר וואס איז א תלמיד חכם איז קודם צו א כהן גדול עם הארץ. דער מקור איז א משנה אין מסכת הוריות, וואס רעדט לענין **קדימה אין הצלה** (פיקוח נפש) – נישט בלויז כבוד אדער צדקה. אפילו אין א פיקוח נפש סיטואציע, וואו מ'מוז פראקטיש אויסקלייבן ווער לעבט, איז דער ממזר תלמיד חכם קודם צום כהן גדול עם

הארץ. הגם אז נארמאל איז א ישראל קודם צו א ממזר (ווי עס שטייט פריער אין די משנה), אבער אויב דער ממזר איז א תלמיד חכם, דרייט זיך אום די קדימה.

9) די ראדיקאלע נאטור פון דעם חידוש:

ס'איז נישט בלויז א סתם מעלה. דער כהן גדול האט דאך כתר כהונה, ער מאכט די עבודה יום כיפור, ער איז מכפר אויף כלל ישראל, ער גייט אריין לפני ולפנים – דאס איז דער העכסטער מדריגה אין עבודת ה'. און דאך, א ממזר – דער מענטש מיט דער מערסטע בושה'דיגע יחוס – אויב ער האט זוכה געווען צו כתר תורה, שטייט ער העכער. נישט נאר אז תורה איז גרעסער פון secular power (מלכות), נאר אפילו פון דער העכסטער רוחניות'דיגער מדריגה פון כהונה.

10) א שיינע הערה – פארוואס „לפני ולפנים" איז א פאסיגע משל:

דער משל פון „לפני ולפנים" איז באזונדערס שיין, ווייל **די תורה (לוחות/ספר תורה) ליגט דאך ביי דער ארון אין קודש הקדשים א גאנץ יאר**, בעת דער כהן גדול גייט נאר אריין איינמאל א יאר. די תורה איז דער שטענדיגער באוואוינער פון לפני ולפנים, דער כהן גדול איז נאר א באזוכער.

11) א ממזר קען ווערן א תלמיד חכם – בחירה:

פון דעם מאמר חז"ל זעט מען אז א ממזר **קען** ווערן א תלמיד חכם. ער קומט פון דער שוואכסטער פלאץ, אבער ס'איז א **בחירה** – א מענטש וואס לייגט אריין די כוחות קען ווערן דער חשוב'סטער.

12) „דעמאקראטיע" פון כתר תורה – און דער תירוץ אויף קרח'ס טענה:

מ'זאל נישט האבן טענות אז א פאר פעמיליס האבן אלעס געכאפט (ווי קרח'ס טענה). כתר כהונה איז פאר אהרן'ס משפחה, כתר מלכות פאר דוד'ס משפחה – אבער **די גרעסטע זאך, כתר תורה, איז געבליבן אפן אפילו פאר א ממזר.** נאר מ'דארף צוטשיידן: ס'איז נישט דעמאקראטיע אין דעם זין אז יעדער איינער קריגט עס אויטאמאטיש. ס'איז **תלוי אין א מענטש'ס מעשים.**

13) כתר תורה – קולא און חומרא:

דאס וואס כתר תורה איז „מונח לכל" קען מען קוקן אלס א **חומרא**, נישט נאר א קולא. **כהונה קען מען קונה זיין בירושה** – אויב דיין טאטע איז א כהן, ביסטו א כהן. אבער **תורה קען מען נישט קונה זיין בירושה** – אפילו דיין טאטע איז געווען דער גרעסטער תלמיד חכם, מיינט עס נישט אז דו וועסט זיין. מ'מוז אליינס זיך איבערגעבן אין תורה. ס'קוקט אויס ווי א קולא (עס איז אפן פאר אלעמען), אבער ס'איז אויך א חומרא (קיינער קריגט עס אומזיסט). אבער ס'איז „פעיר" – ס'איז אינגאנצן תלוי אין עפערטס.

14) מקורות:

דער רמב"ם'ס יסוד פון „שלושה כתרים" שטאמט פון **רבי שמעון אין מסכת אבות** (פרק ד'). אין דער משנה שטייט נישט „נכתרו ישראל" – דאס איז דער רמב"ם'ס אייגענע פארמולירונג, וואס אפשר רעפלעקטירט זיין פירוש אויף דער משנה: די כתרים זענען נישט סתם אבסטראקטע קאטעגאריעס, נאר כלל ישראל איז באקרוינט געווארן מיט זיי. דער „שמא תאמר" אפשניט קומט פון **אן אנדער מקור אין יומא** (נישט פון דער זעלבער משנה אין אבות).

הלכה ב': תלמוד תורה כנגד כל המצוות

אין לך מצוה בכל המצות כולן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה, אלא תלמוד תורה כנגד כל המצות כולן, שהתלמוד מביא לידי מעשה, לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום.

פשט

ס'איז נישטא קיין מצוה וואס איז אזוי חשוב ווי תלמוד תורה; תלמוד תורה איז שקול כנגד אלע מצוות צוזאמען. דער טעם: תלמוד ברענגט צו מעשה. דעריבער איז תלמוד קודם למעשה בכל מקום.

חידושים און ביאורים

1) דער מהלך פון דעם פרק – פון סאציאלער מעלה צו הלכתישער מעלה:

דער רמב"ם בויט דא אויס א **סדר**. ביז יעצט (הלכה א') האט ער גערעדט פון דער **סאציאלער מעלה** פון כתר תורה – ווי תלמידי חכמים שטייען אין דער געזעלשאפט. **יעצט** (הלכה ב') גייט ער איבער צו דער **הלכתישער מעלה** – ווי תלמוד תורה שטייט לגבי אנדערע מצוות. ס'איז נישט א סתם ליקוט פון מאמרי חז"ל במעלת התורה, נאר א סיסטעמאטישער אויפבוי.

2) „שקול כנגד" vs. „קודם למעשה" – צוויי באזונדערע נקודות:

אין פרק א' האט דער רמב"ם שוין געזאגט „תלמוד קודם למעשה" מיט דעם נימוק „שהתלמוד מביא לידי מעשה" – דארט איז עס געווען א **דין אין קדימה** (וואס טוט מען ערשט). **דא** אבער ברענגט ער א נייע נקודה: תלמוד תורה איז **שקול כנגד כל המצוות** – ס'איז נישט נאר אז מ'טוט עס ערשט, נאר אז **ס'איז אינטרינסיש חשוב'ער**, אפילו אויב ס'ברענגט נישט צו מעשים. די תורה אליין, אלס תורה, איז דוחה די מעשים. דאס איז א חידוש איבער דעם וואס ער האט געזאגט אין פרק א'.

היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה

היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה – אם אפשר למצוה להעשות על ידי אחרים, לא יפסיק תלמודו. ואם לאו, יעשה המצוה ויחזור לתלמודו.

פשט

אויב איינער שטייט פאר א ברירה – טון א מצוה אדער לערנען תורה – אויב א צווייטער קען טון די מצוה, זאל ער נישט מפסיק זיין זיין לערנען. אויב נישט, זאל ער טון די מצוה און צוריקגיין לערנען.

חידושים און ביאורים

3) פארוואס איז תלמוד תורה נישט דוחה אלע מצוות אויב ס'איז אזוי חשוב?

אויב תלמוד תורה איז שקול כנגד כל המצוות, פארוואס אויב „אי אפשר למצוה להעשות על ידי אחרים" מוז מען דאך טון די מצוה? **מצוות דארפן אויפגעטאן ווערן אויף דער וועלט.** תורה איז געמאכט אז מ'זאל טון מצוות. ווען ס'איז נישטא קיין צווייטער, מוז דער מענטש טון די מצוה, אבער ער גייט צוריק לערנען.

4) דער חילוק פון „עוסק במצוה פטור מן המצוה":

ביי יעדע מצוה, אויב מ'איז עוסק אין איינע, איז מען פטור פון דער צווייטער. וואס איז ספעציעל ביי תלמוד תורה? **תלמוד תורה איז א מצוה וואס א מענטש טוט א גאנץ לעבן.** „עוסק במצוה פטור מן המצוה" ארבעט נארמאל ווען מ'איז אינמיטן טון א מצוה. אבער ביי תלמוד תורה, וואס מ'טוט שטענדיג, וואלט מען געקענט טראכטן אז מ'קען **קיינמאל נישט מפסיק זיין** – און דעמאלט וואלט מען קיינמאל נישט געטון קיין אנדערע מצוה. דער רמב"ם ברענגט אבער יא אז „עוסק במצוה פטור מן המצוה" אפליקירט זיך אויף תלמוד תורה, כאטש ס'איז נישט גאנץ קלאר ווי דאס ארבעט.

5) א ברייטערע לעזונג – חלוקת תפקידים אין כלל ישראל:

אפשר מיינט „אפשר למצוה להעשות על ידי אחרים" נישט נאר די מינוטליכע שאלה (ס'איז דא א לויה, קען א צווייטער גיין?), נאר א **ברייטערע חלוקת תפקידים אין כלל ישראל**. ס'איז דא מענטשן וואס זענען עוסק בתורה (דער תלמיד חכם) און מענטשן וואס זענען עוסק במצוות (דער עסקן, דער גבאי צדקה). אויב איינער קען זיין דער „כתר של תורה", זאל ער זיך נישט זארגן אז ער דארף זיין דער גבאי צדקה – **זאל א צווייטער זיין דער גבאי צדקה.** נאר אויב ער טרעפט זיך אן אן א גבאי צדקה (אי אפשר על ידי אחרים), מוז ער עס טון.

אויב מ'כאפט אז תלמוד תורה איז א **טשויס פון וועלכע סארט לעבן דו האסט** (נישט נאר א מינוטליכע שאלה), קען מען פארשטיין אז דער תלמיד חכם וואס האט אויסגעקליבן דעם וועג פון תורה, ביי אים וועט זיך נארמאל

נישט שטעלן דער דין פון „אי אפשר לעשותה על ידי אחרים", ווייל ער איז נישט אין דעם עולם פון עסקנות.

6) די סתירה: תורה פטור'ט פון מצוות, אבער תורה'ס תכלית איז מצוות:

תורה ווערט אייביג געזען ווי א **הכנה צו מצוות** – „תורה איז דאך על מנת לעשות", „תלמוד מביא לידי מעשה". אויב א מענטש האט אין קאפ גארנישט קיין מצוות, וועט דאך נישט געשען דער „תלמוד מביא לידי מעשה". דאס שאפט א סתירה: ווי קען תורה פטור'ן פון מצוות, ווען תורה'ס גאנצער תכלית איז צו ברענגען צו מצוות?

7) צי איז עוסק בתורה פטור פון סוכה?

מיר ווייסן אז א ביינוני וואס איז עוסק במצוה פון פדיון שבויים איז פטור פון סוכה. אבער צי איז אן עוסק בתורה אויך פטור פון סוכה? לכאורה ניין – ווייל מ'קען דאך לערנען אין דער סוכה. אבער אפשר, ווען ס'איז טאקע א סתירה, איז ער יא פטור? עס קלינגט מאדנע אז איינער זאל נישט מאכן א סוכה ווייל ער זיצט און לערנט. תורה „סאונדעט שוואכער" פון מצוות אין דעם הינזיכט. דער ירושלמי פרעגט אויך די קשיא פון „על מנת לעשות" – אבער עס קומט נישט צו א קלארע מסקנא.

8) צוויי לעוועלס פון דער שאלה:

(א) איך האלט יעצט אינמיטן לערנען – זאל איך גיין צו דער לוויה? (דאס איז א מאמענטאנע שאלה פון עוסק במצוה פטור מן המצוה.) (ב) זאל איך זיין א מענטש וואס איז כסדר עוסק אין תורה און מיידט זיך פון אנדערע מצוות? (דאס איז א לעבנסשטייגער-שאלה.)

9) דער תלמיד חכם מיט כתר תורה און מצוה עוברת:

ווען איינער איז שוין זוכה צו „כיתרא של תורה", דארף ער נאך אלץ רעכענען מיט **מצוה עוברת** – א מצוה וואס איר צייט איז יעצט. אויב דער תלמיד חכם איגנארירט אזעלכע מצוות, איז דער פשט אז ער איז **נישט לומד על מנת לעשות.** חז"ל ווילן אז דער תלמיד חכם זאל **לעבן אין אן ענווייראנמענט פון מצוות** – ווי גמילות חסדים וכדומה. אין דעם רמב"ם שטייט דאס ווארט „הסתלקות מדרכי החיים", וואס רעדט מסתמא פון אזעלכע זאכן.

10) מסקנא: ס'איז דא א שטיקל מבוכה – און אפשר איז עס אן אמת'דיגע מבוכה. אבער דער רמב"ם'ס כוונה דא איז **ארויסצוברענגען די מעלה פון תורה, אפילו איבער אנדערע מצוות.**

תחילת דינו של אדם – תלמוד קודם למעשה

תחילת דינו של אדם אינו נידון אלא על התלמוד, ואחר כך על שאר מעשיו. לפיכך אמרו חכמים: לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

פשט

ווען מ'איז דן א מענטש אין שמים (דין וחשבון), הייבט מען אן מיט תלמוד תורה, און נאכדעם פרעגט מען אויף שאר מעשיו. דאס איז א גמרא אין **קידושין:** „כשם שתלמוד קודם למעשה, כך דינו קודם למעשה." דעריבער זאגן חכמים: א מענטש זאל שטענדיג לערנען תורה, אפילו שלא לשמה, ווייל פון שלא לשמה קומט מען צו לשמה.

חידושים און ביאורים

11) וויאזוי קאנעקטעד דער רמב"ם „תחילת דינו" מיט „שלא לשמה"?

ערשטער פשט: ווייל מ'הייבט אן מיט תורה, איז תורה אזוי וויכטיג אז מ'זאל עס טון אפילו שלא לשמה. ביי מצוות דארף מען כוונה לשמה, אבער ביי תורה – ווייל עס איז דער ערשטער פריאריטעט – איז אפילו שלא לשמה גוט.

12) א טיפערער פשט אין דער קאנעקשאן:

דער פשט פון „תחילת דינו" איז אז **קודם דארף מען לערנען, נאכדעם קומען קריטעריעס.** אויב דו לערנסט נישט, הייבט זיך גארנישט אן. נאכדעם וועט מען פרעגן: איז עס לשמה? איז עס נישט לשמה? דאס איז ווי דער חינוך-פרינציפ: מ'מאכט קינדער לערנען שלא לשמה כדי זיי זאלן צוקומען צו לשמה. **פון דער זעלבער סיבה פארוואס תחילת דינו איז תלמוד קודם למעשה, קען מען אויך נישט ווארטן פאר די לשמה – ווייל מ'וועט נישט אנקומען.** דער ערשטער שריט איז צו לערנען, ווי עס איז, און נאכדעם קומט דער ענין פון לשמה. משל: ווי ביי א בחינה – מ'הייבט אן מיט דער אלף-בית, קודם זאלסטו קענען דעם אלף-בית, נאכדעם קומען ווייטערדיגע שאלות.

13) קשיא אויף דעם פשט:

אויב „לשמה" מיינט „לשם וויסן תורה" (אפשר דער **גר"א**'ס פשט), דעמאלטס ווען ער לערנט כדי צו וויסן – איז דאס שוין **לשמה**, נישט שלא לשמה! עפעס פעלט אין דער הסבר. דאס בלייבט אלס אן אפענע שאלה.

14) „שלא לשמה" – וואס מיינט עס לויט דעם רמב"ם?

דער רמב"ם האט **מאריך געווען אין דעם זייער שטארק אין זיין ספר תשובה (הקדמה צו פרק חלק)** וועגן וואס מיינט שלא לשמה. לויט דעם רמב"ם מיינט „לשמה" – **אהבת ה', דביקות ה',** וואס איז קאמפליצירט. דא אין הלכות תלמוד תורה שטייט נישט אריין וואס מיינט שלא לשמה.

15) כתר תורה קען נישט זיין שלא לשמה:

דא רעדט דער רמב"ם נישט פון כתר תורה – ווייל כתר תורה קען זיכער נישט זיין שלא לשמה. דער רמב"ם זאגט עס „בדרך אגב" ווייל ער רעדט פון „תחילת דינו של אדם" – וואס גייט אויף יעדן מענטש, נישט נאר אויף דעם וואס שטרעבט צום כתר.

מי שנשאו לבו – דער וועג צו כתר תורה

מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי לה ולהיות מוכתר בכתרה של תורה, לא יסיח דעתו לדברים אחרים, ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם עושר וכבוד כאחד. כך היא דרכה של תורה: פת במלח תאכל, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל.

פשט

דער רמב"ם באשרייבט דעם וועג פאר איינעם וואס וויל מקיים זיין די מצוה פון תלמוד תורה „כראוי לה" – אויף דעם העכסטן לעוועל – און זוכה זיין צום כתר תורה. ער דארף נישט מסיח דעת זיין פאר אנדערע זאכן, נישט טראכטן אז ער קען קונה זיין תורה צוזאמען מיט עושר און כבוד. דער דרך איז: פת במלח, שלאפן אויף דער ערד, לעבן חיי צער, און עמל'ן אין תורה.

חידושים און ביאורים

16) „כראוי לה" – לעוועלס אין תלמוד תורה:

דער רמב"ם זאגט „כראוי לה" – דאס מיינט אז **ס'איז דא לעוועלס אין תלמוד תורה.** די סתם מצוה פון תלמוד תורה, ווי מיר האבן פריער געלערנט, איז אז א מענטש זאל צעטיילן זיין טאג אין דריי – א דריטל לערנען. אבער „כראוי לה" איז דער העכסטער לעוועל, וואס ברענגט צום כתר תורה. דאס פאדערט א גאנץ אנדערע דעדיקעישאן.

17) „לא ישים על לבו שיקנה תורה עם עושר וכבוד כאחד":

א מענטש זאל נישט טראכטן אז ער קען האבן ביידע וועלטן – תורה און אויך עושר און כבוד. **ס'ארבעט נישט אזוי.** אויב א מענטש האט אין זינען „איך וויל אויך לעבן א באקוועמע לעבן און אויך לערנען תורה", האט ער זיך נישט קענען אוועקגעבן דעם גאנצן קאפ און מוח פאר תורה. אויב דו מאכסט חשבונות, קומט מען ערגעץ נישט אן. **די ערשטע זאך איז, מ'לייגט זיך אריין אין דעם.**

„ולא עליך המלאכה לגמור" – שכר לפי הצער

ולא עליך המלאכה לגמור, ולא אתה בן חורין לבטל ממנה. אם הרבה תורה – הרבה שכר. והשכר לפי הצער.

פשט

לערנען תורה איז א גרויסע עבודה, ווערן א קונה כל התורה כולה איז א ריזיגע עבודה. מ'דארף נישט טראכטן פון ענדיגן (וואס קען ברענגען יאוש), אבער מ'איז אויך נישט פריי זיך מבטל צו זיין. אויב מ'האט מרבה געווען תורה, באקומט מען מער שכר, און דער שכר איז לפי הצער (לפום צערא אגרא).

חידושים און ביאורים

18) „ולא עליך המלאכה לגמור" – קעגן יאוש:

ווען א מענטש הייבט אן לערנען און ער קאמפערט וויפיל ער ווייסט שוין קעגן וויפיל ער דארף אלץ וויסן, קען דאס ברענגען א **מורא'דיגע יאוש פון אן עם הארץ**. דיין דזשאב איז נישט צו ענדיגן, דיין דזשאב איז צו טון יעדן טאג די עבודה.

19) „והשכר לפי הצער" – דער רמב"ם'ס שינוי לשון:

דער רמב"ם האט **אביסל געענדערט דעם לשון** פון „לפום צערא אגרא" (די לשון פון דער משנה) צו „והשכר לפי הצער". דאס דארף מען פארענטפערן.

20) כתר תורה vs. כתר כהונה – דער חילוק אין שכר:

ביי **כתר כהונה**, ווען ס'וואלט געווען א וועג צו באקומען עס, וואלט מען געזאגט: אדער דו באקומסט עס, אדער נישט – און אויב נישט, איז אלעס ארויסגעווארפן. אבער **כתר תורה ארבעט נישט אזוי** – ס'איז נישט „אדער יא אדער נישט", נאר **ס'איז אלעס לפי ערך**. איינער איז זוכה געווען צום גאנצן כתר, און איינער האט געלערנט אסאך יארן און נישט אלעס דערגרייכט – אבער ער האט נאך אלץ באקומען שכר. **אפילו אויב דו גייסט נישט קענען ענדיגן, אפילו דו וועסט נישט ווערן ממש א גרויסער תלמיד חכם, אבער דו ביסט געווארן א שטיקל תלמיד חכם – און ס'האט זיך נאך אלץ געלוינט די יגיעה.** דאס איז דער פשט אין „ולא עליך המלאכה לגמור" – ווייל אפילו אן ענדיגן באקומסטו שכר אויף יעדן ביסל.

21) דער גאנצער שטיקל איז איין מהלך – קעגן חשבונות:

מענטשן האבן דריי אידייעס: (א) קודם דארף איך האבן געלט, (ב) איך דארף מאכן זיכער אז איך גיי מצליח זיין, (ג) וואס איז דער ציל? דער ענטפער: **ניין!** דער וועג איז אנצוהייבן מיט דעדיקעישאן. דו זעצט זיך לערנען – צי ס'גייט יא געלונגען, צי נישט; צי דו גייסט יא האבן צו עסן, צי נישט. די שכר באקומט מען אויף **דעם** – אויף די דעדיקעישאן. דאס מיינט „לפי הצער".

„עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי"

אם תעלה מחשבה זו על לבך – אינו זוכה לכתרה של תורה לעולם. אלא עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי. ואל תאמר לכשאפנה אשנה, שמא לא תפנה.

פשט

איינער וואס טראכט „קודם וועל איך ענדיגן מיינע עסקים, מאכן געלט, קעיר נעמען פון אלע פראקטישע זאכן, און נאכדעם וועל איך זיך אראפזעצן לערנען" – דער וועט קיינמאל נישט זוכה זיין צו כתר של תורה. ער ברענגט דעם לשון המשנה: „אל תאמר לכשאפנה אשנה, שמא לא תפנה."

חידושים און ביאורים

22) צוויי פשט'ן אין דעם רמב"ם – „פרייז" אדער „חיזוק":

איין צד זאגט אז דער רמב"ם קומט דא **מחזק זיין** איינעם וואס איז נישט מצליח – ער זאל זיך נישט אפשרעקן, ער זאל ווייטער לערנען אפילו אויב ס'איז שווער. דער אנדערער צד (וואס ווערט שטארק פארטיידיגט) איז אז דער רמב"ם שטעלט דא **דעם פרייז** – ער זאגט ווי טייער עס קאסט כתר של תורה, נישט ווי א חיזוק-רעדע נאר ווי א פאקטישע הלכה'דיגע אנזאג.

ראיה פאר דעם „פרייז"-צד: דער רמב"ם זאגט „אם תעלה מחשבה זו על לבך – אינו זוכה לכתרה של תורה **לעולם**." דאס איז נישט א חיזוק-מעסעדזש, דאס איז א קלארע אנזאג וויפיל עס קאסט. ווער ס'איז נישט גרייט צו צאלן דעם פרייז, באקומט נישט דעם כתר.

23) דעדיקעישן מיינט מען איז מוותר אויף עפעס:

אויב איינער זאגט „ווען איך וועל האבן אלע צייט, וועל איך לערנען" – דאס איז **נישט** דעדיקעישן, ווייל ער איז נישט מוותר אויף גארנישט. דעדיקעישן מיינט אז מען **צאלט** עפעס דערפאר. דער מענטש וואס ווארט ביז ער וועט „פנוי" זיין, באווייזט דערמיט אז ער איז נישט מוכן צו צאלן דעם פרייז. און ווער ס'האלט נישט ביים צאלן **יעצט** די פרייז וואס ס'קאסט יעצט, וועט **נישט** צאלן מארגן די פרייז וואס ס'קאסט מארגן – ווייל מארגן וועלן זיין נייע עסקים, נייע תירוצים. „מענטשן וואס זענען ביזי וועלן אייביג זיין ביזי."

24) דער מענטש וואס וויל זיין „פערפעקט" – א צווייטער פשט:

דער רמב"ם גייט אויך קעגן דעם מענטש וואס וויל **פערפעקציע**: „איך ווייס אז אויב איך דארף נאך קעיר נעמען פון אנדערע זאכן, וועל איך נישט קענען לערנען מיט הונדערט פראצענט פאוקעס, דעריבער וועל איך ווארטן." דער ענטפער: **לערן מיט ניינציג פראצענט פאוקעס, אבער לערן יעצט** – נישט ווארטן א יאר ביז דו וועסט האבן הונדערט פראצענט. דאס איז מער דער „חיזוק-מהלך."

25) כתר תורה מיינט ווירקליך קענען לערנען, נישט בלויז זיך מוטשען:

אויב איינער האט א גאנץ לעבן זיך מתעמל געווען אבער האט נישט קיין כשרונות – הייסט ער אז ער איז קונה געווען כתר של תורה? **כתר תורה מיינט איינער וואס קען טאקע לערנען, נישט איינער וואס ער מוטשעט זיך.** „מוטשעט זיך" איז א שיינע זאך – ער באקומט שכר לפי הצער – אבער דער רמב"ם רעדט דא נישט וועגן אים. יענער מענטש גייט צוריק אין די פריערדיגע קאפיטלעך.

26) „שכר לפי הצער" – נישט דער רמב"ם'ס נקודה דא:

„שכר לפום צערא" מיינט **נישט** אז דער וואס האט מער צער איז חשוב'ער אין כתר תורה. נאר: דער וואס האט מורא פון די פראבלעמען, זאל וויסן אז ער באקומט שכר אויף דעם צער. אבער דאס איז א **באזונדערע נקודה**, נישט דער עיקר פון דעם רמב"ם דא.

27) רוב מענטשן זענען נישט מקיים מצוותיה כראוי לה:

ס'איז דא מצוות וואס מ'איז יוצא – א „בעל הבית'ישער" איד. אבער דער רמב"ם רעדט דא פאר דעם וואס **וויל** טון „כראוי לה." פאר אים: קיין תירוצים – אפילו חיזוק איז נאך א תירוץ! „דו גייסט לערנען די גאנצע תורה, אפילו אויפ'ן פרייז פון וואטעווער ס'קאסט, אן קיין תירוצים."

28) על פי הלכה איז מען נישט מחויב אין חיי צער:

על פי הלכה איז קיינער נישט מחויב צו לעבן אין צער. מ'איז מחויב נאכדעם וואס מ'האט פרנסה. אין פרק א' האט מען געלערנט אז מ'דארף מחלק זיין די צייט – א מענטש מעג לעבן ברחבה, אפשר איז עס אפילו א מצוה (צדקה וכדומה). **דא רעדט מען פון אן אנדערע לעוועל** – פאר דעם וואס וויל כתר של תורה.

29) „מסיח דעת" מיינט צאלן דעם פרייז:

„מסיח דעת" מיינט **צאלן דעם פרייז**. ס'מיינט נישט „איך זיץ מיט מנוחה" – דאס קאסט גארנישט. ס'דארף קאסטן. אין עולם הזה מוז עס געווענליך קאסטן. „לעולם" מיינט דא: **געווענליך אין עולם הזה ארבעט עס אזוי** – ווער ס'האלט נישט ביים צאלן יעצט, וועט נישט צאלן שפעטער.

[דיגרעסיע: דער רמב"ם'ס בריוו צו ר' דזשאבאר:]

דער רמב"ם האט געשריבן א בריוו צו איינעם ר' דזשאבאר (נישט ר' עובדיה הגר) – א פשוט'ער איד וואס האט זיך געזעצט לערנען משנה תורה. מענטשן האבן חוזק געמאכט פון אים, געזאגט אז דער רמב"ם אליין לערנט נישט רמב"ם נאר גמרא מיט תוספות. דער רמב"ם האט אים געשריבן א

שיינע בריוו מחזק צו זיין – יעדער איד וואס לערנט איז א מצוה. ווען יענער האט געוואלט צוריקשלאגן פאר דעם רמב"ם'ס כבוד, האט דער רמב"ם געשריבן: „שלאג זיך נישט פאר מיר – זעץ דיך לערנען." דאס איז א דוגמא פון חיזוק – אבער **דא אין דעם פרק** איז דער רמב"ם'ס נקודה אנדערש: נישט חיזוק, נאר דער פרייז.

הלכה ג׳: „לא בשמים היא ולא מעבר לים היא" – ענוה, פרנסה, און תורה

כך אמרה תורה: „לא בשמים היא ולא מעבר לים היא." לא בשמים היא – לא בגסי הרוח תמצא. ולא מעבר לים היא – לא במהלכים מעבר לים. אמרו חכמים: לא כל המרבה בסחורה מחכים. וצוו ואמרו: הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה.

פשט

„לא בשמים" – נישט ביי בעלי גאוה (גסי הרוח) וואס האלטן זיך אזוי הויך ביזן הימל. „ולא מעבר לים" – נישט ביי מענטשן וואס זענען ביזי מיט פרנסה, פארן פאר ביזנעס, א טרעוועלער וואס ס'נעמט אים אוועק די גאנצע לעבן. חז"ל זאגן: „לא כל המרבה בסחורה מחכים" – נישט דער וואס טוט סחורה וועט ווערן חכם בתורה. „הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה" – טו ווייניג עסק, נאר א קליינע פרנסה.

חידושים און ביאורים

1) „גסי הרוח" – צוויי פשט'ן:

(א) פשוט גאוה – א בעל גאוה וואס האלט זיך גרויס. (ב) אפשר מיינט עס **דעות** – א מענטש וואס לעבט א „בעסערע לעבן," א מענטש וואס האט א העכערע לעבנס-סטאנדארט און וויל דאס נישט אויפגעבן.

דברי תורה נמשלו למים

**דברי תורה נמשלו למים, שנאמר „הוי

„הוי כל צמא לכו למים." מה מים אינם מתכנסים במקום מדרון אלא נזחלים מעליו ומתקבצים במקום שפל – כך דברי תורה אינם נמצאים בגסי הרוח ולא בלב כל גבה לב, אלא בדכא ושפל רוח, שהוא מתאבק בעפר רגלי חכמים, ומסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו, ועושה מלאכה בכל יום מעט כדי חייו אם לא יהיה לו מה יאכל, ושאר יומו ולילו עוסק בתורה.**

פשט

תורה ווערט פארגליכן צו וואסער – אזוי ווי וואסער זאמלט זיך נישט אויף א שיפע בארג נאר גיסט זיך אראפ צום נידריגסטן פלאץ, אזוי טרעפט זיך תורה נישט ביי בעלי גאוה נאר ביי א מענטש וואס איז שפל רוח, מתאבק בעפר רגלי חכמים, מסיר התאוות, ארבעט נאר אביסל כדי חייו, און דעם רעשט פון טאג און נאכט לערנט תורה.

חידושים און ביאורים

2) וואס קומט ארויין ענוה צו תורה – דער רמב"ם'ס הסבר:

א בעל גאוה **גייט זיך נישט מכניע זיין צו אנדערע חכמים** – ער קען נישט זיין „מתאבק בעפר רגלי חכמים." ענוה איז נישט בלויז א מידה טובה, ס'איז א **פראקטישע נויטווענדיקייט** פאר תורה-לערנען: מ'דארף קענען זיצן ביי א רבי'ס פיס.

3) „ענוה" מיינט דא אויך מפקיר זיין תאוות עולם הזה:

„ענוה" דא מיינט **נישט בלויז** נישט שטאלצירן – עס מיינט אויך א מענטש וואס קען **מפקיר זיין די תאוות עולם הזה**: „מסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו." דאס איז א ברייטערע ענוה – נישט נאר ווי מ'באציט זיך צו אנדערע מענטשן, נאר ווי מ'באציט זיך צו **זיך אליין** און צו עולם הזה.

4) גאוה אין קאנטעקסט פון פרנסה – א פראקטישער פשט:

„גאוה" קען אויך מיינען: **ס'נעמט א גרויסע ענוה אז א מענטש זאל ארבעטן פאר פינף און צוואנציג דאלער א שעה,** פארקויפן אביסל פרוכט ביינאכט כדי צו קענען לעבן. א מענטש וואס האט א „גבה לב" וויל נישט אזא לעבן – ער וויל א חשוב'ע פרנסה. דער וואס וויל כתר תורה דארף קענען אננעמען א נידריגע פרנסה, „מלאכה בכל יום מעט כדי חייו," אפילו אויב דאס מיינט א באשיידענע, נישט-חשוב'ע ארבעט.

5) גאוה אלס פראקטישע פירונג, נישט בלויז א מחשבה:

„גאוה" ביים רמב"ם מיינט וויאזוי מען פירט זיך צווישן מענטשן – דער גאוותן פארט ארום מיט זיין גרויסן קאר, ער וועט זיך נישט זעצן „בעפר רגליהם" ביי די חכמים. דאס האט א דאפלטע קאנסעקווענץ: (א) ער וועט זיך נישט מכניע זיין צו גיין לערנען ביי א חכם אין א פשוט'ן בית מדרש, און (ב) ער וועט נישט נעמען א ביליגע, פשוטע ארבעט וואס נעמט נישט אוועק זיין פאוקוס פון לערנען.

6) דער פשט אין „בעפר רגליהם":

דער לשון „הוי מתאבק בעפר רגליהם" ווייזט אז דער בית מדרש פון חכם איז נישט אלעמאל אויסגעקערט, עס איז אביסל ארימלעך, נישט קיין שיינע מארבל. מען דארף זיך מכניע זיין צו גיין וואו דער גרעסטער חכם איז, אפילו אויב דער פלאץ איז נישט גלאמעראז – און דארט טרעפט מען די תורה.

7) דער בעל גאוה'ס רעכענונג – „ווען איך וועל האבן גענוג געלט":

דער בעל גאוה זאגט נישט חס ושלום אז ער וועט נישט לערנען. ער זאגט: „יעצט קען איך נישט פאוקוסן אויף לערנען, ווייל איך דארף מאכן אסאך געלט. יענער נעבעכער ארבעט יעדן טאג און דארף אוועקגיין פון לערנען. אבער איך – איינמאל איך מאך גענוג געלט, גיי איך א גאנצן טאג לערנען." דאס איז דער גאוה-טראפ.

8) דער עניו'ס וועג – דער וואס ווערט יששכר:

דער פשוט'ער מענטש, דער עניו, זאגט: „איך בין נישט קיין תלמיד חכם, דער רב איז דער תלמיד חכם, איך בין מכניע פאר אים." ער נעמט א פשוטע פרנסה, מאכט אביסל געלט אויף וויפיל ס'פעלט, און גייט לערנען ביים גרויסן חכם. דער ארימער יונגערמאן וואס גייט דעם וועג ווערט סוף כל סוף דער „יששכר", בעת דער „שיינער איד" וואס האט זיך נישט מכניע געווען ווערט דער „זבולון".

הלכה ד׳: „כל המשים על לבו שיעסוק בתורה ולא יעשה מלאכה ויתפרנס מן הצדקה"

כל המשים על לבו שיעסוק בתורה ולא יעשה מלאכה ויתפרנס מן הצדקה – הרי זה חילל את השם, ובזה את התורה, וכבה מאור הדת, וגורם רעה לעצמו, ונוטל חייו מן העולם הבא. לפי שאסור ליהנות מדברי תורה בעולם הזה.

פשט

נאכדעם ער האט געזאגט אז תורה דארף זיין קבע, זאל מען נישט מיינען אז מען מעג זיין א כולל-יונגערמאן וואס לייגט זיך ארויף אויף אנדערע מענטשן. איינער וואס מאכט א פלאן צו לערנען תורה און גארנישט ארבעטן, און זיך מפרנס זיין פון צדקה – דער חלל'ט דעם שם ה׳, מבזה די תורה, לעשט אויס דעם ליכט פון דת, גורם רעה צו זיך אליין, און פארלירט זיין עולם הבא.

חידושים און ביאורים

1) דער רמב"ם'ס שיטה קעגן דעם עולם:

„כידוע, דער עולם איז נישט מסכים געווען צו דער רמב"ם" אין דעם ענין. דער רמב"ם גייט דא שארף קעגן דעם מנהג פון זיך שטיצן אויף צדקה כדי צו לערנען.

2) „בזה את התורה" – וויאזוי ווערט תורה מבוזה?

ווען אנשטאט געבן צדקה פאר א חולה, גייט מען געבן געלט פאר מענטשן וואס לערנען תורה – ווערט די תורה א מין „בעטלעריי", און דאס איז א בזיון פאר די תורה אליין. די בעלי תורה ווערן „די וואס פאדערן" – אנשטאט מכובד'יגע מענטשן.

3) „וכבה מאור הדת" — מער ווי בלויז תורה:

דאס איז מער פון „דת" ברייטער — עס ווערט אז די בעלי תורה זענען די וואס פאדערן, און דאס שעדיגט דעם גאנצן אנזען פון רעליגיע.

4) דער רמב"ם'ס קריטיק אויף די גאונים:

דער רמב"ם האט „זייער נישט ליב געהאט" דעם מנהג פון די גאונים, וואס האבן געפאדערט געלט און געווען „תובע בפה". ווען ס'איז געקומען א שאלה פאר די גאונים, האט מען געדארפט שיקן געלט צו באקומען א תשובה. דער רמב"ם קוקט דאס אן אלס „קבלת מתנות" — און דאס איז דער מקור פון דעם בזיון. דער עולם קוקט אן אז די לומדים זענען „אויסנוצער" — זיי קומען מיט איסורים און הלכות, און בעטן נאך געלט אויך, אפילו „בכה", נישט נאר „בתור נעבעך".

5) „גורם רעה לעצמו" — צוויי פשטים:

(א) ער מאכט חרוב זיין אייגענע נפש — ער ווערט א בעל מידות רעות דורך דעם וואס ער איז תלוי אין אנדערע.

(ב) דער בני יששכר (אין אגרא דפרקא) שרייבט זייער שארף: א רבי וואס איז „תובע בפה" פארלירט אלע זיינע מדרגות. ער האט געקענט פארשידענע גרויסע אידן וואס האבן אנגעהויבן צו בעטן געלט פון חסידים, און „ונסרוקנו מכל וכל" — זיי זענען געווארן „ליידיגע אייז". דאס איז דער „גורם רעה לעצמו".

6) „ונוטל חייו מן העולם הבא" — דער מעכאניזם:

דער יסוד איז „לפי שאסור ליהנות מדברי תורה בעולם הזה." די תורה איז טאקע א גרויסע הנאה, אבער דער שכר דערפאר איז רוחני — שכר עולם הבא. ווען איינער טוישט עס אויף פאר געלט, זאגט ער בעצם: „ביי מיר איז די תורה ווערט אזויפיל געלט." ער באקומט שוין זיין שכר אויף דער וועלט, און ער וועט שוין נישט האבן קיין עולם הבא.

7) דער חילוק צווישן דער הלכה דא און די פריערדיגע הלכה וועגן באצאלט ווערן פאר לערנען מיט אנדערע:

פריער (אין הלכה ב׳) האט דער רמב"ם גערעדט פון איינער וואס נעמט געלט פאר לערנען *מיט אנדערע* (א סערוויס), און דארט האט ער געזאגט לכתחילה זאל מען נישט, אבער אויב ער האט נישט קיין ברירה, „שלינגט ער עס אראפ." דא איז עס נאך הארבער — דא זאגט מען: ער נעמט געלט סתם כדי ער זאל קענען לערנען פאר זיך. דאס איז א שטופע ערגער.

8) דריי מקורות פון חז"ל:

(א) „כל הנהנה מדברי תורה נוטל חייו מן העולם" — דאס איז דער מקור פאר דעם כלל אז מען טאר נישט הנאה האבן פון דברי תורה בעולם הזה.

(ב) „לא תעשם עטרה להתגדל בהם ולא קרדום לחפור בהם":

- „עטרה להתגדל" — די תורה איז טאקע א כתר, אבער נישט א כתר וואס מען מאניפולירט כדי צו באקומען כבוד. עס איז דא א חילוק צווישן נעטשורעלע כבוד (מענטשן זעען דעם כתר תורה און זענען מכניע זיך) און מאניפולירטע כבוד (פאדערן פון מענטשן כבוד ווייל ער איז א תלמיד חכם). עס קען זיין אן אמת'ע גדלות, אבער נישט „גדלות בעיני בני אדם" — א „גדלות אמיתית."

- „קרדום לחפור" — אנשטאט נעמען א האק און אקערן פאר פרנסה, נעמט ער די תורה אלס זיין פרנסה-געצייג. דאס איז א בזיון — די תורה איז נישט קיין האק.

(ג) „אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות":

- „מלאכה" מיינט ארבעט (יגיעת כפיים), נישט „עסק" (ביזנעס/מסחר).

- „רבנות" האט מערערע טייטשן: (א) באקומען באצאלט פאר לערנען, (ב) כפשוטו — זיך מתגדל זיין אויף אנדערע מענטשן, שליטה/פאוער.

- דער באקאנטער טייטש: „אהבת המלאכה שברבנות ושנאת הרבנות שברבנות" — ליב האבן דעם חלק המלאכה פון רבנות, און האבן פיינט דעם רדיפת השררה, קטטות מיט אנדערע רבנים, א.א.וו.

- דער מאמר חז"ל „כיון שנתמנה אדם מלמטה נעשה רשע מלמעלה" — יעדער וואס באקומט א מינוי פון אונטן ווערט אנגעקוקט אלס רשע פון אויבן.

9) „וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה":

דאס איז דער „כיבוי מאור הדת" און „גורם רעה לעצמו" — סוף וועט ער גיין מאניפולירן, טרייען וואס ער קען, און צום סוף וועט ער נישט קענען לערנען מער. ער וועט סטאפן. משא"כ אויב ער וואלט געגומען א קליינע ארבעט צו די זייט, וואלט ער געקענט ממשיך זיין לערנען.

10) „וסוף אדם זה שיגזול את הבריות":

סוף וועט ער דארפן גנב'ענען פון מענטשן — ער וועט מער נישט געבן געלט פאר זיינע באדערפענישן, ער וועט אויפקומען מיט תירוצים צו באקומען צדקה-געלט, פארקויפן פאר מענטשן אז ער איז א חולה, נעמען ריבית, נעמען שוחד. דער רמב"ם מיינט נישט ליטערעלע גנבה, נאר „חוקי'דיגע טריקס" — חתמת כוחם.

„מעלה גדולה היא למי שמתפרנס ממעשה ידיו"

מעלה גדולה היא למי שמתפרנס ממעשה ידיו, ומדת חסידים הראשונים.

פשט

נאכדעם נעגאטיוון גייט דער רמב"ם זאגן דעם פאזיטיוון: ס'איז א גרויסע מעלה פאר איינער וואס מפרנס זיך פון זיין אייגענע הענט-ארבעט, און דאס איז געווען דער מנהג פון די חסידים הראשונים.

חידושים און ביאורים

11) „ממעשה ידיו" — נישט מסחר:

„מעשה ידיו" מיינט ספעציפיש הענט-ארבעט (יגיעת כפיים), נישט ארומפארן מסחר זיין „מעבר לים." דאס שטימט מיט דעם גאנצן יסוד אז די ארבעט זאל זיין קליין און פשוט, נישט אזוינס וואס נעמט אוועק דעם קאפ פון לערנען. הענט-ארבעט נעמט נישט אוועק דעם מענטשלן פאקוס אזוי שטארק ווי ביזנעס, וואו מען דארף שטענדיג טראכטן און פלאנירן.

12) פארבינדונג מיט די אמוראים:

אסאך פון די אמוראים האבן געהאט אן ארבעט. פריער (צוויי פרקים צוריק) האט דער רמב"ם געמיינט צו זאגן אז אפילו מיט ארבעט קען מען לערנען; יעצט גייט ער זאגן אז עס איז טאקע געווען דער לכתחילה'דיגער מנהג צו ארבעטן.

13) „כבוד וטובה" — „יגיע כפיך כי תאכל אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא שכולו טוב":

דער „כבוד" דא איז נישט דער אויסערליכער כבוד וואס מען באקומט פון עולם, נאר דער אמת'ער כבוד. דער „טוב" איז ממש שייך צו עולם הבא, ווייל אין עולם הזה איז נישטא אמת'דיג קיין טוב — נאר עולם הבא איז „שכולו טוב".

[הערה וועגן מוסדות:] דער רמב"ם'ס קריטיק איז אויף דעם איינצלנעם מענטש וואס לייגט זיך ארויף אויף אנדערע, נישט נויטוועגדיגערווייז אויף א מוסד וואס שטיצט לערנען. דער רמב"ם האט אויך געקענט דעם מוסד פון א ישיבה — דאס איז אן „אנדערע דין."

הלכה ה׳: „אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן"

אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן, ולא בעלי שלומדים מתוך עידון ומתוך אכילה ושתיה, אלא במי שממית עצמו עליה ומצער גופו תמיד, ולא יתן שנה לעיניו ולעפעפיו תנומה.

פשט

תורה האלט זיך נישט — ס'זאמלט זיך נישט אן צו א גרויסע קאלעקשאן — ביי איינעם וואס טוט עס לייכטקייט. מען וויל אז א מענטש זאל יעדן טאג לערנען, מחזק זיין אלעס וואס ער ווייסט שוין, און אזוי אויסוואקסן צו א

גרויסער תלמיד חכם. דער וואס שטרענגט זיך נישט אן – צום סוף וועט ער טרעפן איינע פון די תירוצים וואס מען האט פריער באשריבן.

חידושים און ביאורים

1) „ממית עצמו עליה" – נישט סיגופים, נאר נישט אויפגעבן:

דער רמב"ם אין הלכות דעות רעדט שטארק קעגן סיגופים, מען דארף שלאפן גענוג, עסן גענוג. ווי שטימט דאס מיט „ממית עצמו" און „לא יתן שנה לעיניו"? דער תירוץ: דער רמב"ם מיינט נישט אז מען זאל זיך מאכן סיגופים. ער מיינט סך הכל אז ווען א מענטש שלאפט יא זיינע אכט שעה, אבער פלוצלינג קומט אן א טאג וואס ער איז מיד, וואס ס'פארט נישט אזוי געשמאק – זאל ער נישט זאגן „היינט גיי איך נישט לערנען". דאס „ממית עצמו" איז א לשון גוזמא וואס מיינט: שטופ עס אדורך, לאז דיך נישט נארן פון נסיונות.

2) דער רמב"ן'ס פירוש – „המצער גופו תמיד":

דער רמב"ן טייטשט „ממית עצמו" אז ער מצער זיין גוף, ער גיט נישט שנה לעיניו. ס'קען זיין אז דער תלמיד חכם שלאפט זיבן שעה אנשטאט אכט ווייל ער מוז ענדיגן א מסכתא, ער האט א פסק חוב – אבער ס'איז נישט א פרינציפיעלע שיטה פון סיגופים. דער רמב"ן זאגט אויך אז „ממית עצמו באהלי החכמה" מיינט אז ער לעבט נישט צו באקוועם.

3) „התרפית ביום צרה צר כחך" – דער פסוק פון שלמה:

אויב דו ביסט זיך מתרפה ביום צרה – א שווערע טאג, ווען דו ווילסט נישט לערנען – „צר כחך", דיין כח התורה ווערט שוואך.

4) „חכמה שלמדתי באף עמדה לי" – דער חיזוק פון שווערע טעג:

חז"ל טייטשן: די תורה וואס איך האב געלערנט אפילו ווען ס'איז מיר אנגעקומען מיט חרון אף און צער – „עמדה לי", דאס בלייבט. א מענטש מיינט אז לערנען וואלט געדארפט זיין גרינג, ווי א כתר תורה, און ווען ער זעט אז ס'איז שווער, ווערט ער צעבראכן. מען זאגט אים: ס'איז געמאכט אזוי, אפילו ביזנעס גייט נישט אלעמאל גרינג, ס'זענען תקופות. אפילו ווען ס'קומט דער טאג פון מרירות – שטארק דיך אן, ווייל דאס איז דער חלק וואס מוז זיין.

5) דער תירוץ אויף דעם סתירה מיט הלכות דעות:

דער רמב"ם מיינט נישט אז מען זאל נישט שלאפן. מען קען לערנען צוועלף שעה א טאג (וואס בלייבט נאכ'ן אראפנעמען אכט שעה שלאף). אבער אפילו א מענטש וואס שלאפט יא זיינע אכט שעה – ס'קומט אן א טאג וואס ס'פארט נישט, ער פילט מיד. דעמאלטס זאגט מען נישט „גיי שלאפן", נאר: דאס זענען נסיונות, שטופ עס אדורך. ס'איז נישט סיגופים – ס'איז סך הכל נישט אויפגעבן.

6) דער רמב"ם אין הלכות תשובה פרק ח' – שכר ועונש:

דער רמב"ם אין הלכות תשובה האלט אז שכר ועונש איז נאר בדיעבד, לכתחילה דארף מען ענדזשויען דאס לערנען. דאס שטימט מיט דעם פירוש: ער מיינט נישט אז ס'מוז זיין שווער, נאר אז ווען ס'איז שווער זאל מען נישט אויפגעבן.

7) „אל תאמר לכשאפנה אשנה" – נאכאמאל:

א מענטש מאכט א חשבון – איך דארף לערנען 25,000 שעה, היינט נעם איך אראפ א שעה, איך וועל עס משלים זיין ערגעץ אנדערש. דאס איז דער „לכשאפנה אשנה". א מענטש גייט אייביג האבן תירוצים, לאז דיך נישט נארן – וואס דיין קביעות איז, דאס איז נישט נאכלאזן.

[דיגרעסיע:] אמאל דווקא דער טאג ווען מען איז מיד האט מען א בעסערע אייגער, ס'איז א ספעציעלע סגולה. געווענליך זאל מען שלאפן גוט און לערנען, אבער אויב ס'איז א שווערע טאג, איז אין דעם אויך עפעס א סגולה.

הלכה ו': עצות ווי אזוי תורה זאל זיך מקיים זיין

א) לערנען אין בית הכנסת – נישט פארגעסן

ברית כרותה לכל הלומד תורה בבית הכנסת שלא ישכח מהרה.

פשט

ווער עס לערנט אין בית הכנסת (בית המדרש) וועט נישט שנעל פארגעסן.

חידושים

1) בית הכנסת מיינט ברבים:

אפשר מיינט „בית הכנסת" אז מען לערנט ברבים, מיט נאך מענטשן, און דעריבער פארגעסט מען נישט – ווייל דער לערנען מיט אנדערע גיט מער חיות, מען דארף עס זאגן בדרך קצרה פאר א תלמיד, און דעמאלטס געדענקט מען עס.

ב) לערנען בצנעה – מחכים

וכל הלומד בצנעה מחכים, שנאמר „ואת צנועים חכמה."

פשט

ווער עס לערנט בצנעה ווערט קלוג (מחכים), אבער נישט נויטווענדיג אז ער וועט געדענקען.

חידושים

1) צוויי מדרגות – בקיאות און עיון:

„בית הכנסת" = נישט פארגעסן (בקיאות/שינון), „בצנעה" = מחכים (עיון). ווען מען לערנט אליין קען מען מער אריינגיין טיף, מען פארפט זיך נישט, מען טראכט צו מען זאגט גוט. אבער ווען מען לערנט מיט יענעם, לערנט מען מיט מער חיות און מען געדענקט עס.

2) צוויי עצות פאר יעדע סוגיא:

יעדע סוגיא זאל מען איינמאל לערנען אליין גוט בעיון (בצנעה – מחכים), און נאכדעם אויסלערנען מיט א חברותא (בית הכנסת – נישט פארגעסן).

3) אן אלטערנאטיווער פירוש – „בית הכנסת בצנעה":

אפשר מיינט „בצנעה" אז מען גייט אין בית הכנסת ווען די עולם דאווענט נישט, און מען איז אליינס דארט.

4) דער כללות'דיגער מסר – נישט זוכן תירוצים:

אלע דריי עצות קומען צו זאגן: זוך נישט קיין תירוצים. נישט אז דו דארפסט דווקא האבן דיין קהל (בית הכנסת), דו קענסט אויך לערנען בצנעה אינדערהיים. נישט אז דו דארפסט דווקא א חברותא – אליין איז אויך גוט.

ג) משמיע קולו – תלמודו מתקיים

כל המשמיע קולו בשעת תלמודו תלמודו מתקיים בידו, אבל הקורא בלחש מהרה הוא שוכח.

פשט

ווער עס לערנט אויפ'ן קול, זיין לערנען האלט זיך. ווער עס לערנט שטיל (בלחש), פארגעסט שנעל.

חידושים

1) די מעשה מיט ברוריא (עירובין):

ברוריא האט געטראפן א תלמיד וואס האט געלערנט בלחש, האט זי אים געגעבן א שטויס און געזאגט: „ערוכה בכל ושמורה" – אויב ס'איז אין די רמ"ח אברים איז עס שמורה. פארדעם האט זי אים געדארפט געבן א שטויס – ווייל סתם מיט ווערטער וואלט ער נישט געפילט עס אין זיינע רמ"ח אברים.

2) „משמיע קולו" איז מער א דין פון שינון:

ארויסזאגן איז מער א דין פון צו געדענקען (שינון/בקיאות), נישט פון פארשטיין. מען הערט עס אין די אייגענע קול, די אויער הערט די אייגענע קול, און ס'ווערט א טייל פון דיר. עס איז ענליך צו „affirmations" – ווען מען זאגט ארויס זאכן איז עס שטארקער.

3) „משמיע קולו" שטימט מיט „בית הכנסת":

ביי ביידע איז דער ענין נישט פארגעסן (שינון/בקיאות). „בצנעה" איז א באזונדערער ענין – מחכים (עיון). ס'קען זיין אז מען ווערט קלוג אבער מען וועט פארגעסן – צוויי באזונדערע מדרגות.

ד) לערנען בלילה – „רוב חכמתו של אדם אלא בלילה"

אף על פי שמצוה ללמוד ביום ובלילה, אין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה. לפיכך מי שרוצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחת מהן בשינה ואכילה ושתיה ושיחה וכיוצא בהן, אלא בדברי תלמוד תורה ודברי חכמה.

פשט

די מצוה פון תלמוד תורה איז ביום ובלילה (פון פרק א' – „והגית בו יומם ולילה"). אבער דער עיקר פון „רוב חכמתו" ווערט נאר דערגרייכט ביינאכט. דעריבער, איינער וואס וויל זוכה זיין צום „כתר התורה" דארף היטן יעדע נאכט און נישט פארלירן אפילו איינע אויף שלאף, עסן, טרינקען, אדער שמועסן.

חידושים

1) „רוב חכמתו" – ביינאכט מיינט נישט בלויז מער שעות, נאר א העכערע מדריגה פון לערנען:

דער פשוט'ער טעם פארוואס ביינאכט איז בעסער צום לערנען איז ווייל ס'איז נישטא קיין טרדות – קיין שטערונגען. אבער א טיפערער פשט: דער רמב"ם'ס לשון „רוב חכמתו" און „דברי חכמה" קען מרמז זיין אויף חכמת הנסתרות – דער פרד"ס, דער דריטער חלק פון תלמוד תורה וואס דער רמב"ם האט פריער (אין פרק א') דעפינירט אלס „פרדס" (מעשה בראשית, מעשה מרכבה). די „דברי חכמה" דא זענען נישט סתם הלכות – עס איז דער טיפערער חלק פון תורה וואס מ'לערנט בצנעה, אליין, נישט מיט א חברותא. דאס פאסט מיט דער כלל „אין דורשין... אלא בצנעה" – מ'לערנט נסתרות בצנעה, און ביינאכט אינדערהיים איז דער נאטירליכער צייט דערפאר.

2) „יזהר בכל לילותיו" – די פאר שעות צווישן שלאפן זענען טייער:

דער רמב"ם רעדט נישט דערפון אז מ'זאל בכלל נישט שלאפן. נאר, די פאר שעות וואס זענען דא צווישן שלאפן און נישט-שלאפן – ווען ס'איז „ממש א גוטע צייט" – דארף מען זיי האלטן טייער, ווייל „ס'קומט נישט נאך, ס'איז נישטא אזויפיל אזעלכע שעות אין די טאג און אין די לעבן."

3) „בלילה" – אפשר מיינט דער רמב"ם די פריסטע מארגן-שעות:

„בלילה" קען אפשר מיינען די פריסטע שעות ווען מ'וועקט זיך אויף, נאך פאר ס'ווערט טאג. דאס וואלט געשטימט מיט דעם רמב"ם'ס אייגענע הלכות בריאות (הלכות דעות) וואו ער זאגט אז מ'זאל גיין שלאפן פרי און זיין אויף גענוג פרי פאר ס'ווערט טאג. אזוי וואלט „בלילה" מיינען די שעות פאר עלות השחר – ווען ס'איז נאך טונקל אבער מ'איז שוין אויסגערוט.

4) ביינאכט אלס א „סטעיט אוו מיינד" – אנדערע מיני השגה:

ביינאכט און בייטאג זענען נישט בלויז אנדערע צייטן – זיי זענען „אנדערע מיני סטעיטס אוו מיינד." בייטאג איז דא א געוויסע קלארקייט, אבער ביינאכט איז דא א געוויסע קריעטיוויטי. דער מוח איז „אנדערש משיג" ביינאכט. דעריבער דארף א מענטש לערנען אין פארשידענע אופנים: מיט חברותות, אליין, ביי א רבי, ביחידות, בייטאג, ביינאכט – ווייל „מ'איז אנדערש קונה תורה" אין יעדן אופן.

5) „מאך נאכט" – א פראקטישע הדרכה פאר היינט:

דער עיקר פון „ביינאכט" איז ווען „די פאון קלינגט נישט, קיין טעלעפאן איז נישט" – א צייט אן שטערונגען. דער בעלזער רב האט געקענט פארמאכן די פענסטערס אינמיטן טאג און מאכן אז ס'איז „נאכט." פאר אונז היינט, ווען אפילו ביינאכט האט מען נאטיפיקעישאנס, דארף מען „מאכן די נאכט" – זיך אויסלעשן פון אלע שטערונגען. „כל עצמותי תאמרנה" – מ'דארף זיך מאכן ווי „גע'פגר'ט" פאר די וועלט, אויסלעשן אלע נאטיפיקעישאנס, כדי צו קענען לערנען מיט קאנצענטראציע.

6) „מי שרוצה לזכות" – נישט פאר יעדן:

דער רמב"ם זאגט „מי שרוצה לזכות בכתר התורה" – דאס איז נישט פאר א נארמאלע מענטש, נאר פאר איינעם וואס וויל ספעציפיש זוכה זיין צום כתר תורה.

ה) „אין גורן של תורה אלא בלילה"

אמרו חכמים, אין גורן של תורה אלא בלילה, שנאמר „קומי רוני בלילה."

פשט

חז"ל זאגן אז דער „גורן" (שייער) פון תורה – די גרויסע זאמלונג פון תורה-ידיעות – ווערט נאר אויפגעבויט דורך לערנען ביינאכט. דער פסוק „קומי רוני בלילה" ווערט געדרשנ'ט: „רוני" איז ענליך צו „גורן" (אנאגראם/ווארטשפיל).

חידושים

1) „גורן" – וויאזוי ווערט א גרויסע פייל פון תורה:

א „גורן" איז וואו מ'זאמלט איין אלע תבואה. אזוי אויך וויל מען אז תורה זאל ווערן א „גרויסע זאמלונג" – מ'לערנט און לערנט ביז מ'האט א „ריזיגע פייל." מציאות'דיגע דוגמא: מ'טרעפט א יונגערמאן אדער א בחור פון אכצן וואס איז אין ישיבה פון דרייצן, און ער זאגט „איך האב זעקס בלאט דא, און פיר בלאט דא." וויאזוי ווערט אזא פייל? דורך לערנען ביינאכט – „אין גורן של תורה אלא בלילה."

2) דער יסוד פון שיעור-קביעות:

„דאס איז זיכער פאר מענטשן, די זאך וואס הרג'עט די לערנען איז אלעמאל היינט, ס'איז נישטא קיין יוצא מן הכלל." אויף דעם יסוד האט דער רמב"ם געבויט זיינע הלכות.

ו) „חוט של חסד נמשך עליו ביום"

שנאמר „יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי תפלה לאל חיי." כל העוסק בתורה בלילה חוט של חסד נמשך עליו ביום.

פשט

איינער וואס לערנט תורה ביינאכט, ציט זיך אויף אים א „חוט של חסד" בייטאג. „ובלילה שירה עמי" – ביינאכט לערנט ער תורה (שירה = לערנען), דעריבער „יומם יצוה ה' חסדו" – בייטאג שיקט דער אייבערשטער אים חסד.

חידושים

1) חוט של חסד – פראקטישע ברכה אין פרנסה:

דער „חוט של חסד" קען מיינען אז בייטאג, ווען דער לערנער איז עוסק אביסל אין פרנסה, האט ער א חסד – „ער דארף נישט ארבעטן צו שווער, ער דארף נישט ארבעטן צו סאך." דאס פאסט מיט דעם רמב"ם'ס שיטה אז א תלמיד חכם ארבעט אביסל בייטאג און לערנט דעם רוב פון צייט.

2) „שירה עמי תפלה" – מ'דארף ביידע:

דער פסוק זאגט „שירה עמי תפלה לאל חיי" – ס'איז ביידע, שירה (תורה-לערנען) און תפלה. ביינאכט דארף מען ביידע.

ז) „כל בית שאין דברי תורה נשמעין בו בלילה אש אוכלתו"

כל בית שאין דברי תורה נשמעין בו בלילה אש אוכלתו.

פשט

א הויז וואו מ'הערט נישט קיין דברי תורה ביינאכט – „אש אוכלתו", פייער פארצערט עס.

חידושים

1) פארוואס שטייט „בית" (הויז)?

ביינאכט איז מען דאך אינדערהיים. דעריבער רעדט דער מאמר פון א „בית" – אין א אידישע שטוב, אין א תלמיד חכם'ס שטוב, דארף זיך הערן תורה ביינאכט. „די ווענט דארפן באקומען אין שיינקייט." דאס גיט אויך א חילוק:

ביינאכט לערנט מען אינדערהיים אליין, און בייטאג לערנט מען אין בית המדרש.

2) חסיד'ישע טייטש — שכינה אדער תאוה (מהרש"א אין גמרא):

ווען א איד איז אינדערהיים ביינאכט, אויב ס'איז דא דברי תורה, איז שכינה ביי אים אינדערהיים. אבער אויב ס'איז נישטא קיין דברי תורה בלילה, וואס איז דא בלילה? תאוות. „אש אוכלתו" — דאס פייער פון תאוה פארצערט דעם הויז.

3) „אש אוכלתו" — נישט ממש, נאר „ראוי לו":

עס מיינט נישט ממש אז די הויז וועט אפברענען. „ראוי לו" — ער איז ראוי דערצו. ער האט נישט דעם „חוט של חסד", ער האט נישט די שמירה. אויך א שמייכלדיגער פשט: אויב דער טאטע איז אויף ביינאכט (ווייל ער לערנט), און ס'הייבט זיך אן א פייער אין שטוב, וועט ער שנעל אויסלעשן ווייל ער איז אויף.

הלכה י״ב: „כי דבר ה׳ בזה" — איינער וואס האט אויפגעהערט צו לערנען

„כי דבר ה׳ בזה ואת מצוותו הפר הכרת תכרת הנפש ההיא." ... אפילו מי שלא למד כלל... ואף על פי שאינו עוסק הוא גם כן בכלל „דבר ה׳ בזה." ואף מי שקרא ושנה ופירש להבלי העולם והניח תלמודו וזנחו, הרי זה בכלל „כי דבר ה׳ בזה."

פשט

דער רמב"ם ברענגט דעם פסוק „כי דבר ה׳ בזה" אויף צוויי קאטעגאריעס: (א) איינער וואס האט בכלל נישט געלערנט אין זיין לעבן — „לא למד כלום"; (ב) איינער וואס האט שוין „קרא ושנה" (געלערנט מקרא און משנה) אבער נאכדעם איז ער „פירש להבלי העולם" — אוועקגעגאנגען צו הבלי עולם, „והניח תלמודו בזוית חשוכה" — איבערגעלאזט זיין לערנען אין א טונקלע ווינקל.

חידושים און ביאורים

1) דער סדר פון סוף פרק — נסיון און חיזוק:

דער רמב"ם אין די לעצטע צוויי הלכות פון פרק ג׳ דעסקרייבט א מהלך: איינער וואס איז זיך מקדיש צו כתר של תורה, אמאל האט ער א נסיון אוועקצוגיין. דער רמב"ם טוט ביידע: (א) ער איז מזהיר אז מ'זאל נישט אוועקגיין, און (ב) ער גיט חיזוק אז „דרכה של תורה" — ס'גייט נישט בלייבן אלעמאל שווער, ס'גייט ווערן גרינג, ס'גייט ווערן בעסער, און מ'גייט באקומען ברכות דערפאר.

2) „קרא ושנה" — וואס מיינט עס?

„קרא" מיינט מקרא, „שנה" מיינט משנה (אדער אפשר דרשה). אבער דער מענטש האט נישט געטון דעם דריטן חלק — חלק התלמוד, וואס דער רמב"ם דעפינירט אלס מעשה מרכבה/פרד"ס. ער האט נאר „קרא ושנה" — מקרא און משנה — אבער נישט דערגרייכט דעם העכסטן חלק.

3) „קרא ושנה ופירש" — א גרעסערע בוזה דבר ה׳:

דער צווייטער פאל — איינער וואס האט שוין „קרא ושנה" און איז נאכדעם אוועקגעגאנגען — איז א גרעסערע „בוזה דבר ה׳" ווי איינער וואס האט בכלל נישט געלערנט. פארוואס? ווייל „דו ווייסט שוין יא וואס ס'איז." דער רמב"ם'ס לשון „כשיודע ומכיר" — ער ווייסט שוין און ער דערקענט שוין דעם ווערט פון תורה, און פונדעסטוועגן גייט ער אוועק. דאס איז א שטארקע אזהרה: „יעדער איינער וואס איז געגאנגען אין ישיבה איז קרא ושנה, און מ'ווייסט אפילו נישט" — מ'ווייסט נישט וויפיל אחריות מ'האט שוין.

4) „אינו עוסק" — אפשר מיינט עס נישט סתם לערנען:

אפשר מיינט „אינו עוסק" נישט סתם לערנען, נאר „לעסוק" אין דעם וועג פון כתר התורה — דער העכערער מהלך. איינער וואס קען אנקומען צו דער היכער מדריגה פון תורה, „ואינו עוסק" — דאס איז אויך „דבר ה׳ בזה."

5) פראקטישע מציאות — חתונה און ביזנעס:

„ס'מיינט איינער וואס האט געלערנט אין ישיבה, ער האט שוין קרא ושנה, און נאכדעם האט ער חתונה און ער גייט ווערן ביזי מיט ביזנעס, איז ער שוין א פירש, איז ער בוזה דבר ה׳."

הלכה י״ג: „כל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני"

אמרו חכמים, כל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני. וכל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר.

פשט

איינער וואס איז מבטל תורה ווען ער האט עשירות, וועט סוף כל סוף מבטל זיין תורה פון ארימקייט — ער וועט נישט האבן קיין שיעורים. און פארקערט, איינער וואס איז מקיים תורה אפילו פון ארימקייט, וועט סוף כל סוף מקיים זיין תורה פון עשירות.

חידושים און ביאורים

1) קשיא: וויאזוי „סופו לקיימה מעושר" לויט דעם רמב"ם?

דער רמב"ם האט דאך פריער געזאגט אז מ'טאר נישט נהנה זיין פון תורה, מ'טאר נישט נעמען געלט פון שטיצערס, מ'דארף ארבעטן מיט די הענט, מ'דארף „מעט עסק" האבן. אויב אזוי, וויאזוי וועט דער ארימער תלמיד חכם „מקיים זיין מעושר"? וואו וועט דער עושר קומען פון?

2) תוספות יום טוב'ס תירוץ:

דער תוספות יום טוב טראכט זיך אז דער איסור פון „נהנה מדברי תורה" האט אויך תנאים (באדינגונגען). למשל, אויב תלמידים קומען און ווילן בויען א ישיבה, און זיי ווילן אז דער רבי זאל לעבן אויף א העכערע פארנעם כדי ער זאל קענען לערנען — קען מען נהנה זיין פון תורה אין א געוויסן אופן.

3) דער רמב"ם'ס אייגענער פשט — „עושר" מיינט נישט רייכקייט:

דער רמב"ם מיינט אפשר נישט „עושר" אין זינען פון גרויס רייכקייט. „עושר מיינט אז ער האט א חלקה, ער האט געלט גענוג צו לעבן, ער וועט נישט דארפן זיך מוטשענען." דאס הייסט, זיין ביזנעס (די קליינע מלאכה וואס ער טוט) וועט געלונגען גענוג אז ער זאל קענען לערנען אן צרות. דאס שטימט מיט דעם „חוט של חסד" — ער דארף נישט ארבעטן צו שווער.

4) „תחת אשר לא עבדת... בשמחה ובטוב לבב מרב כל" — דער פסוק פון תוכחה:

דער פסוק פון דברים כ"ח:מ"ז-מ"ח ווערט געברענגט אלס מקור פאר דעם מאמר חז"ל: ווען דו האסט נאך געהאט „מרב כל" — ווען דו האסט נאך אלעס געהאט — און דו האסט נישט געדינט דעם אייבערשטן בשמחה, וועסטו האבן די פארקערטע: „ועבדת את אויביך... ברעב ובצמא ובערום ובחסר כל" — סיי זיך מוטשענען, סיי דינען דיינע שונאים. דאס איז „מבטל מעושר סופו לבטלה מעוני."

5) „למען ענותך למען היטיבך באחריתך" — פארקערט, ווען מ'לערנט מיט הכנעה:

ווען מ'לערנט מיט הכנעה — „למען ענותך" (וואס ווערט געטייטשט א לשון פון ענוה/עני) — וועט דער אייבערשטער מאכן עס נישט שווער. דאס איז „מקיים מעוני סופו לקיימה מעושר."

6) פארבינדונג צו „אם אין קמח אין תורה" (אבות ג׳:י״ז):

דער עיקר כוונה פון „אם אין קמח אין תורה" איז דאס וואס דער רמב"ם רעדט דא — אז דער הויפט סכנה פון עניות איז „לבטלה מעוני", מ'גייט די גאנצע צייט זיין אן עני און דערפאר נישט לערנען. דאס איז דער „אם אין קמח אין תורה" — אן פרנסה פאלט אוועק די תורה. **אבער** דער עצה איז: בעסער זאלסטו יעצט לערנען טאקע אין עניות, „ביז בעוני", ווייל „צום סוף וועט זיין הרחבה, צום סוף הכבוד לבוא, צום סוף וועסטו האבן געלט, צום

סוף וועסטו אלעס האבן." דאס הייסט, די תורה אליין ברענגט צום סוף די קמח – „דאס שטייט אין די תורה שוין."

7) דער יסוד פון נסיון:

עניות איז נישט א סתם שטראף נאר א נסיון – „ווען דער אייבערשטער מאכט נסיונות און ער געבט עניות, ער געבט שווערקייטן" – און דער ריכטיקער תגובה איז ווייטער לערנען, נישט אויפגעבן, ווייל דער תכלית איז „חידוש של חסד" און „הרחבה" וואס קומט באחריתך.

8) צוויי צדדים פון דעם ענין – מרוב כל vs. מעוני:

א קלארע אנטיטעזע: ווען מ'האט געהאט „מרוב כל" – אלע מעגליכקייטן צו לערנען תורה און דינען דעם אייבערשטן – און מ'האט עס נישט אויסגענוצט, איז דאס שטראף: מ'דארף זיך סיי מוטשענען און סיי ארבעטן שווער פאר שונאים. אבער ווען מ'לערנט דווקא אין עניות – „למען ענותך" – דאן איז דאס א נסיון פון דעם אייבערשטן, און דער שכר איז „למען היטיבך באחריתך" – צום סוף קומט הרחבה און טובה.

תמלול מלא

רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ג' – כתר תורה

הקדמה: דער מהלך פון די דריי פרקים

Speaker 1: יא, א גוטן, מיר זענען אין די דריטע פרק פון הלכות תלמוד תורה אין ספר המדע.

ס'מיר האבן שוין געלערנט ביז דא די עצם מצות לימוד התורה, וואס דאס איז אז יעדער איד איז מחויב צו לערנען תורה, און מיר האבן געלערנט אין פרק ב' וועגן די מצוה פון חינוך פון לערנען תורה, וויאזוי מ'לערנט תורה מיט קינדער, אדער על כל פנים די מצות לימוד התורה פאר קינדער.

דא גייען מיר לערנען אינגאנצן עפעס אן אנדערע זאך. מ'קען עס רופן, מ'קען זאגן אזוי, יעצט וואס איך כאפ, מ'קען עס זאגן אזוי: פרק א' איז געשטאנען, יא, אזויווי דו זאגסט, אז מ'דארף לערנען די תורה, יעדער איד דארף לערנען די גאנצע תורה אפשר אפילו. פרק ב' איז וויאזוי דער נארמאלער סדר, יעדער איינער גייט אין למוד תינוקות און גייט אין חדר.

יעצט גייען מיר לערנען די נישט נארמאלע סדר. דאס הייסט, דו האסט קינדער וואס גייען אין חדר, אין חדר גייט יעדער, אבער נישט יעדער איינער איז זוכה לכתרה של תורה, וואס דער רמב"ם רופט עס דא. ס'איז דא א נייע לעוועל פון זיין אן אמת'ער תלמיד חכם, וואס דאס גייען מיר טרייען צו רעדן אין דעם פרק.

יא, און דער פרק פאדערט דער רמב"ם גאר אסאך. און ס'קען זיין אז ס'איז קאנעקטעד מיט די ערשטע צוויי, אזויווי אז קודם זאל מען לערנען, קודם יעדער איד דארף עפעס קענען לערנען, אדער אזויווי ער זאגט, לערנען כל התורה כולה, און זיכער קינדער דארף מען לערנען, ווייל מיר ווייסן נאך נישט ווער איז דער וואס גייט זוכה זיין צו כתר תורה. סאו יעדער איינער דארף טרייען.

עווענטועלי וועלן טאקע נאר זיין די יחידים, די יחידים אשר ה' קורא, די שרידים אשר ה' קורא, וויאזוי דער רמב"ם רופט זיי, זאלן זיין ממש גרויסע תלמידי חכמים. אבער איך מיין ס'איז אויך דא א נחמה פאר יעדער, יעדער איד זאל טרייען. צום סוף וועסטו נישט זוכה זיין צו כתר תורה, איז וואס האסטו דערלייגט? האסט געלערנט אפאר יאר תורה? האסט אביסל אן עמי הארצות, דו ביסט טאקע נישט געווארן א תלמיד חכם, אבער דו האסט א שטיקל ידיעת התורה.

הלכה א': די דריי כתרים

Speaker 1: יא, שוין. זאגט דער רמב"ם, **בשלשה כתרים נכתרו ישראל.**

און מיר זאלן נאר צולייגן צו דעם, נאך א וועג וואס מ'קען פארשטיין די כללות פון דעם פרק איז אזויווי מיר האבן געלערנט ענליך, מיין, מיר האבן געזען אזא זאך ענליך אין... וואו האבן מיר עס געזען? אין הלכות דעות, רייט?

מיר האבן געזען אז ס'איז דא דעות וואס איז פאר יעדער איינער, יעדער איינער דארף זיך טון. נאכדעם איז דא "כשם שהחכם ניכר", דא איז דא אויך כך צרכי היחיד בהנהגותיו וכו', עס איז נאך א לעוועל וואס איז געמאכט נישט פאר יעדן, עס איז געמאכט פאר דער וואס האלט ביי די מדרגה.

די זעלבע זאך אין די תורה איז דא וואס יעדער איד איז מחויב, וואס איז האבן מיר געלערנט, נאכדעם איז דא, מ'קען נישט זאגן אז קיינער איז נישט פטור דערפון, אבער עס איז דא א לעוועל וואס איז פאר די יחידי סגולה, פאר דער וואס איז אן אמת'דיגער תלמיד חכם, ער האט אן אנדערע סארט הלכות, אן אנדערע סארט סדר.

Speaker 2: דו זאגסט אזוי ווי אז די ערשטע פרק איז דרך המצוה פון תורה, און דא רעדט מען פון גיין צו די שלמות פון תורה, אזוי ווי לענין דרך השם, דרך המצוה.

Speaker 1: יא, די נושא פון דרך המצוה איז א ביסל מער קאמפליצירט, מיין איך, אבער וואס די וועלט רופט דרך המצוה, אבער וואס איז אמת'דיג דרך המצוה ווייס איך נישט. איך מיין אז דאס ליגט שוין אין די ווארט כתר תורה. א כתר איז נישט עפעס וואס יעדער איינער גייט. ווען מ'שיקט אהיים א גאנצע קלאס פון קינדער מיט א פעיפער קרוין, עס איז א דזשאוק, ווייל אן אמת'דיגע קרוין איז די גאנצע איידיע דערפון אז נאר איינס פון א פאר הונדערט טויזנט מענטשן גייען עס.

סאו עס איז דא א זאך ווי א קרוין פון תורה. יעדער האט אביסל תורה, אבער עס איז דא איינער וואס אים ליגט מען ארויף א קרוין, ווייל ער איז אנגעקומען צו שלמות פון תורה.

זאגט דער רמב"ם, עס איז דא דריי קרוינען וואס איז ביי אידן. **שלושה כתרים נכתרו ישראל**, יא?

Speaker 2: יא, יא, זיי געזונט.

די ערשטע פיר הלכות: די זאך כתר תורה

Speaker 1: די ערשטע... און איך מיין אז אין די דרוק איז דאס אלץ אזויווי צוויי דריי הלכות, איך האב עס אסאך מער צוטיילט לויט די אמת'דיגע חלוקה, אבער די ערשטע פיר הלכות דא זענען פשוט צו פארציילן אז ס'איז דא די זאך כתר תורה.

סאו עס איז דא דריי כתרים, דריי קרוינען מיט וואס די אידן זענען געווארן באקרוינט, **כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות.**

Speaker 2: סאו נכתרו ישראל מיינט אזוי ווי אז די קרוין וואס דער קעניג גייט איז אזויווי די קרוין פון די פאלק, אדער ווי?

Speaker 1: ניין. אלע אידן האבן א קרוין אז ס'איז דא די פאר כהנים, אדער אז ס'איז דא די פאר מלכות, אדער די איין מלך.

Speaker 2: דאס איז א משנה, רייט? רבי שמעון אומר שלושה כתרים, די משנה אין מסכת אבות.

Speaker 1: אזוי שטייט די לשון דארט.

Speaker 2: אה, דארט שטייט נישט נכתרו ישראל. אפשר די רמב"ם'ס פירוש אויף די משנה איז אזוי?

Speaker 1: איך וואלט געזאגן, ס'איז דא ביי אידן, און צווישן די אידן איז דא דריי סארטן, מ'קען זאגן, דריי סארט עליט, יא? דריי סארט...

Speaker 2: קוק, ער ברענגט פירוש המשניות, אז ס'איז דא דריי קרוינען, און צווישן די אידן איז דא די וואס כאפן די קרוין. דאס הייסט, די

קרוין פון מלכות איז געגעבן געווארן פאר די פאלק, און דער איינער וואס איז געווארן אויסגעוועלט, ער איז געווארן אויסגעוועלט צו טראגן די קרוין.

Speaker 1: זאג גוט, ס'איז דא א זאך ווי ס'דארף זיין מענטשן וואס זאלן זיין די שליחא דרחמנא, שליחא דדן, שליחא דרחמנא, און מ'האט דא אויסגעוועלט שבט לוי. זאג גוט, ס'איז דא דריי סארטן העכערע מענטשן, אדער בעלי כתרים, מ'האט אויסגעוועלטע מענטשן, יא. כתר תורה, כתר כהונה, וכתר מלכות.

כתר כהונה וכתר מלכות – נישט עווילעבל

Speaker 1: זאגט ער, **כתר כהונה זכה בו אהרן**, איז אהרן זוכה געווען, **שנאמר והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם.** אהרן איז זוכה געווען, און נאכדעם גייט עס אריבער ווי ירושה צו זיינע קינדער אחריו, ברית כהונת עולם, אן אייביגע כהונה.

Speaker 2: דא שטייט אויף פנחס, אינטערעסאנט.

Speaker 1: יא, ס'שטייט דאך שוין אין די פסוקים טאקע די וואך, אזוי ווי תצוה און כי תשא, וואס שטייט שוין אויך אז ער גיבט עס פאר אהרן, והיתה לאהרן ולזרעו אחריו, יא, בנים אשר יהיו אחריו.

Speaker 2: יא, דארט זעסטו אז ס'שטייט דא.

Speaker 1: יא, דא שטייט די לשון ברית כהונת עולם.

כתר מלכות זכה בו דוד, דוד המלך איז זוכה געווען צו כתר מלכות, **שנאמר**, ער איז זוכה געווען לדורות, זאגט ער דא.

Speaker 2: ס'איז דאך אויסער דעם, ס'איז דאך יעדער האט געקענט זיין א מלך, אבער אהרן האט זוכה געווען לדורות, און דוד האט זוכה געווען לדורות.

Speaker 1: **שנאמר זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי.** סאו די צוויי זענען שוין נישט עווילעבל. דו זוכסט א קרוין, לאזטו גיין זוכן ווייטער.

כתר תורה – מונח לכל

Speaker 1: וואס איז יא עווילעבל? **כתר תורה**, די קרוין פון תורה, **הרי מונח ועומד**, ס'ליגט און שטייט, ס'איז אן אינטערעסאנטע לשון, ס'איז עווילעבל, **מוכן לכל**. מונח ועומד און מוכן, דריי לשונות פאר די דריטע קרוין. לכל.

Speaker 2: וואס איז די לשון פון די משנה? כתר תורה מונח לכל.

Speaker 1: **שנאמר**, און ער ברענגט אויך אויף דעם א פסוק, **תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב**. ס'איז א ירושה פאר אלע אידן, אלע אידן קענען עס ירש'ענען, אנדערש ווי די אנדערע צוויי זאכן.

Speaker 2: וואס איז א ירושה וואס גייט מיט אין די family, איז דאס א מורשה פאר די גאנצע כלל ישראל.

Speaker 1: **כל מי שירצה יבוא ויטול**, יעדער וואס וויל נעמען קען קומען נעמען.

Speaker 2: וויל ער זאגט אזוי, מורשה קהילת יעקב, אויב אלע אידן וועלן זיך אוועקגעבן, וועלן ממש זוכה זיין און זיך אוועקגעבן זייער לעבן פאר דעם, וועלן אלע אידן קענען האבן די קרוין. אבער בדרך כלל איז די שטייגער נישט אזוי, עס איז טאקע נאר די דודים וואס טראגן די קרוין, די פראים זענען זוכה צו די כתר תורה.

דיסקוסיע: וואס מיינט "מונח לכל"?

Speaker 1: ס'איז נישט אזא פראבלעם, מ'דארף האלטן ביי יענע פראבלעם מיט זיך. דאס איז וואס אסאך מענטשן... איך זאג, די לשון איז אזוי, מונח לכל. ס'איז דא, דו קענסט נישט זאגן פארוואס בין איך נישט אזא תלמיד חכם, ווייל איך האב עס נישט גע'ירש'נט.

א מענטש דארף זיין ארנטליך מיט זיך, פארוואס בין איך נישט אזא תלמיד חכם? ווייל איך בין נישט געגאנגען נעמען די קרוין. איך בין געגאנגען נעמען אביסל, איך בין געגאנגען לערנען אביסל תורה, יוצא זיין די בעיסיקס פון לעבן א תורה'דיג לעבן, אבער די כתר תורה, וואס דאס מיינט צו גיין לערנען מיט אן אמת'ע מסירות נפש און אוועקווארפן אלע אנדערע זאכן, הבל הבלים, דאס האב איך נאך נישט מחליט געווען אז ס'איז מיינס.

רייט. סאו, מונח לכל מיינט נישט אז מ'דארף נישט טרייען צו משיג זיין. מונח לכל מיינט נישט אז יעדער איינער האט עס, אדער יעדער איינער קען עס באקומען. ס'קען אפילו זיין אז ס'איז נישט מעגליך במציאות אז יעדער איינער זאל עס באקומען. ס'דארף זיין אין כלל ישראל אויך עובדי אדמה, ס'דארף זיין ס'איז דא אנדערע דזשאבס. מ'קען נישט נאר יעדער איינער זאל זיין א תלמיד חכם. יעדער איינער קען אויב ער וויל, אויב ער האט די ריכטיגע כלים, אפשר דארף ער עס.

Speaker 2: און אפילו אויב יעדער איינער וואלט געגאנגען נעמען די כתר תורה, וואלט נאך אלץ געווען א כתר תורה. דער וואס איז דער גרעסטער תלמיד חכם וואלט געטראגן די כתר תורה. ס'וואלט נישט געווען... ס'איז דער אויסדערוויילטער, דער גאר גרויסער איז דער כתר תורה.

Speaker 1: איך וואלט געזאגט, אויב דו פרעגסט וואס וואלט געווען ווען יעדער איינער... ס'קען זיין אז ס'איז געווען דורות וואו דער פשוט'ער המון עם איז געווען אזוי ווי דער גרויסער תלמיד חכם פון א געוויסע דור, אבער אין יענע דור איז נאך אויך געווען די יחידים וואס האבן געטראגן די כתר תורה.

איך טראכט נישט אז ס'איז א רעלאטיוו. א כתר תורה מיינט נישט ווער ס'איז דער גרעסטער תלמיד חכם. כתר תורה איז אן אנדערע סארט לעבן. ס'איז דא איינער וואס ער געבט אוועק זיין גאנצע לעבן פאר תורה. דאס, אויב ס'איז דא א דור וואס יעדער איינער האט געסעטנט, ס'איז נישטא אזא מעגליכקייט, ס'איז נישט ריאליטי אז יעדער איינער זאל עס טון.

Speaker 2: דאס וואס דו זאגסט אז ס'איז דא געוויסע פלעצער היינט וואס די רמב"ם שטייט אז יעדער איז א מלאכה...

Speaker 1: אקעי, ווען משיח וועט קומען, אזוי ווי ס'שטייט אין די ענד פון הלכות מלכים, אמת, מ'וועט קענען פנוי לחכמה. אבער ביזדערווייל, דאס איז די רעאליטעט נישט אזוי. אויב מ'וועט זען שפעטער, אויב איינער זאגט "איך וויל דן אזוי, און א צווייטער וועט מיך אויסהאלטן", דאס מיינט עס אויך נישט, ווייל דאס איז נאך ווייטער "אויב זיינע תורה".

און אויך, דרך אגב, אפילו אויב מ'נעמט א גאנצע שטאט און א גאנצע קהילה און מ'זאגט אז זיי זענען אלע לייט אין כולל, מיינט נאך נישט אז אלע זענען גרייט צו סיכונים אין קריעת ים סוף פון תורה. ס'וועט סתם א מנהג, א מנהג פון די חברה, און דא רעדט מען דאך פון עפעס א גאר א שווערע זאך.

הלכה ב'-ד': כתר תור�� איז גרעסער פון די אנדערע כתרים

שמא תאמר – די ראיה פון "בי מלכים ימלוכו"

Speaker 1: יא, זאגט די רמב"ם ווייטער, **"שמא תאמר"**, אה, ס'איז א מדרש וואס ער ברענגט? דאס איז אלץ ווייטער די המשך פון א... נישט פון די זעלבע משנה, פון אן אנדערע מקור אין יומא.

Speaker 2: יא, "שמא תאמר", האט א מענטש געטראכט אז די גרויסע קרוינען האט מען אוועקגעגעבן פאר דוד, פאר אהרן, און מ'האט אוועקגעלאזט עפעס א קליינערע קרוין, "שכתר כהונה וכתר מלכות גדולים מכתר תורה".

Speaker 1: וואס ס'איז נישט אמת, א ראיה אויף דעם שטייט קלאר אין פסוק, **"בי מלכים ימלוכו"**, מיט די כתר תורה, די פסוקים דארטן רעדן וועגן די גרויסקייט פון תורה. **"בי מלכים ימלוכו"**, מיט די כתר תורה איז די קרוין מיט וואס קעניגן זענען מושל, און מיט וואס רוזנים, פריצים, חשוב'ע מענטשן, **"יחוקקו צדק"**, מאכן געזעצן פון צדק. **"בי שרים ישורו"**, יא, שרים, די... הערשן מיט די כתר פון תורה. שטייט אז די כתר תורה איז גאר די גרעסטע כתר.

Speaker 2: "ואולם", דאס לערנסטו פון דא. ווייל פון וואו קומט די געזעצן פון די קעניג? פון א חכם וואס האט אים אויסגעלערנט אז מ'זאל דארפן מאכן די ריכטיגע געזעצן, פון לערנען די תורה. ס'איז נישט נאר אפילו א מדרש וואס איך זאג, "בי מלכים ימלוכו", די זאך וואס ער זאגט אז א מלך דארף האבן א יועץ, ער דארף האבן איינער וואס זאגט... "לי עצה ותושיה".

Speaker 1: יא, יא. יא. **"ואולם"**, דו לערנסט אראפ פון דא אז כתר תורה איז גאר גדול מכתר כהונה וכתר מלכות, ס'איז גרעסער ווי כתר כהונה און מלכות.

ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ

Speaker 1: דאס איז אפילו נישט סתם, חוץ פון דעם וואס מ'רעדט סתם פון א מלך, מ'זאגט אז א מלך דארף אן עצה-געבער, ער דארף האבן געזעצן פון די חכמים. קען איינער זאגן, וואס הייסט, א כהן גדול האט דאך מער קדושה, ס'שטייט דאך אין די תורה? אויף דעם ברענגט ער שוין א מער ראדיקאלע זאך וואס ער גייט ברענגען פון די חכמים, יא? **"אמרו חכמים: ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ"**.

Speaker 2: וואס רעדט מען דארטן? אין די ענין קדימה פון געבן צדקה פאר? פון וואס רעדט ער וועגן? קודם, אין וועלכע מין ענין רעדט ער זיך? לענין כבוד, מכבד זיין?

Speaker 1: ניין, דער רמב"ם ברענגט עס דא לענין... ס'איז חשוב, אבער וואס זאלן מיר פשוט הלכה... ס'איז א משנה אין הוריות א קטע, ס'רעדט זיך וועגן... ס'רעדט זיך וועגן מציל זיין.

ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ (המשך)

אלא מאי, דו לערנסט ארויס פון דא, כתר תורה איז גדול מכתר כהונה ומלכות, עס איז גרעסער ווי כתר כהונה ומלכות. דא איז אפילו, ס'איז נישט סתם חוץ פון דאס וואס מ'רעדט סתם פון א מלך, מ'זאגט אז א מלך דארף אן עצה געבער, ער דארף די געזעצן פון די חכמים.

קען איינער זאגן, וואס הייסט, א כהן גדול האט דאך מער קדושה, ער שטייט דאך אין די תורה? אויף דעם, דא קומט שוין א פיל מער ראדיקאלע זאך וואס ער גייט ברענגען פון די חכמים. **אמרו חכמים, ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ.** אויף וואס רעדט מען דארט, לענין קדימה פון געבן צדקה פאר? פון וואס רעדט ער וועגן? קודם אין וועלכע מנין? לענין הצלה. נישט לענין כבוד, מכבד זיין? ניין, ניין, דער רמב"ם ברענגט עס דא לענין אז ס'איז חשוב, אבער די משנה אין הוריות זאגט ער, ס'רעדט זיך וועגן מציל זיין, ווער איז קודם להצלה. קודם איז אן עכטע הלכה, קודם איז א קדימה אין פיקוח נפש, אזוי מיין איך רעדט זיך הוריות. **"איש קודם לאשה להחיות ולהשיב אבידה וכו'"**. דאס רעדט זיך להחיות, מציל זיין פון א צרה, אויב מ'קען נאר ראטעווען איין מענטש פון די... הלוואי זאל נישט זיין אזעלכע זאכן, אבער אויב ס'מאכט זיך אזא גרויסע צרה, מ'קען נאר ראטעווען איינעם, זאל מען ראטעווען ענדערש דער ממזר תלמיד חכם ווי דער כהן גדול עם הארץ. הגם אז ווי ס'שטייט פריער אין די משנה, א ישראל און א ממזר איז מען מציל ישראל נישט דעם ממזר, אבער אויב איז דער ממזר א תלמיד חכם, איז ער קודם.

סאו א ממזר, אפילו ער איז א ממזר, ער האט דאך די מערסטע בושה'דיגע זאך, איך מיין צו זאגן אלס משפחה ווייז, אבער ער איז אויפגעוואקסן אלס תלמיד חכם, ער האט זוכה געווען צו כתר של תורה, ער טראגט א גרעסערע כתר ווי דער כתר פון דעם כהן. דער כהן האט דאך די כתר כהונה, אבער די כתר תורה איז גרעסער. סאו א ממזר תלמיד חכם איז חשוב'ער ווי אן עם הארץ וואס שטאמט פון א גאר גרויסע משפחה און ער איז געווארן דער כהן גדול. **שנאמר "יקרה היא מפנינים"**, דרשו חז"ל די פשוט'ע טייטש מיינט יקרה היא מפנינים אז די תורה איז טייערער ווי פנינים, ווי שיינע שטיינער. אבער חז"ל זאגן, **יקרה היא מפנינים, אל תקרי מפנינים אלא מלפני ולפנים**, אז פנינים זאל זיין א דאפלטע לשון, אזוי ווי א סובסטאנץ, פני פנים, פנינים, אז תורה איז חשוב'ער ווי אריינגיין לפני ולפנים, ווי דער כהן גדול וואס קען אריינגיין אין די ספעציעלע זאך. דאס איז שוין גאר א שארפע זאך, נישט נאר אז די מלכים, די secular power, האט power, ער קען מאכן די מלחמות און אלעס, די תורה איז חשוב'ער, אפילו דער כהן גדול וואס ער מאכט די עבודה יום כיפור און יעדער איינער ווייסט וואספארא גרויסע מדריגה דאס איז, לפני ולפנים, ער מאכט, ער איז מכפר אויף אלע אידן, א ממזר ערגעץ וואס קען לערנען שטייט העכער פון אים, און אפילו די הלכה זאגט אז מען גיבט אים דען קדימה לגבי נאך זאכן.

איך בין מעיר אז ס'איז זייער שיין, מען זאגט דער לפני ולפנים אלס די משל, ווייל די תורה ליגט דאך ביי די ארון, יא? דער כהן גדול גייט אריין איינמאל א יאר, אבער די תורה ליגט דארט א גאנץ יאר. ס'איז דא א מחלוקת אויב ס'איז אין די ארון, ס'איז געווען לעבן די ארון, אבער די ארון ליגט דארט. אבער דרך אגב, זעט מען אז ס'איז דא אן אינטערעסאנטע זאך אויך, אז א ממזר קען ווערן א תלמיד חכם. אזוי ווי מיר זעען שפעטער, יעדער איד קען ווערן א תלמיד חכם. איי, ער איז א ממזר, ער קומט נעבעך פון די שוואכסטע פלאץ, אבער ס'איז א בחירה, א מענטש קען, אויב ער וועט אריינלייגן די כוחות, קען ער ווערן א תלמיד חכם און ער איז דער חשוב'סטער.

אבער דא די עיקר, די עיקר כוונה איז צו זאגן די גרויסע חידוש, אז סיי איז דא א כתר תורה, סיי ס'איז מונח לכל, און סיי, איך קען אפילו זאגן, אויב ס'איז מונח לכל, די פשט פארוואס איז עס מונח לכל? ווייל קיינער וויל עס נישט, ווייל ס'איז שוואכער? ניין, ס'איז אזא זאך, אזוי ווי דו זאגסט, ס'איז טאקע ובחרת, און אפשר טאקע וועגן דעם, איך ווייס נישט, ווייל ס'איז א מענטש'ס אייגענע כח? איך ווייס נישט, אבער ס'איז אזא זאך וואס איז גרעסער פון די אנדערע כתרים.

דא ליגט באהאלטן עפעס א שטיקל דעמאקראטיע אזוי, אז דו זאלסט נישט האבן טענות אז דא א פאר פעמיליס... דאס איז דאך געווען די טענה פון קרח, א פאר פעמיליס האבן אלעס געכאפט. אבער די גרעסטע זאך איז נאך אלץ געבליבן אפן אפילו פאר א ממזר.

נאר מ'דארף צוטשיידן, ס'איז נישט פשט אז יעדער איינער קען, נישט דעמאקראטיע אז יעדער איינער קען. מ'דארף עכט... יא, אבער ס'איז תלוי אין א מענטש'ס מעשים, קענסטו זאגן.

זאגט דער רמב"ם ווייטער...

איך מיין צו זאגן, מ'קען עס קוקן אלס א חומרא. ס'הייסט, א כהונה קען מען קונה זיין בירושה, און תורה קען מען נישט קונה זיין בירושה. אפילו דיין טאטע איז געווען דער גרעסטער תלמיד חכם, מיינט עס נישט אז דו וועסט זיין. מוזט איך אליינס, עניוועי, זיי איבערגעבן עס אין די תורה. ס'קוקט אויס ווי א קולא, אבער ס'איז אויך א חומרא.

יא, אבער ס'איז פער, אזויווי ס'איז אינגאנצן תלוי אין עפערטס.

הלכה ב': תלמוד תורה כנגד כל המצוות

יא. זאגט דער רמב"ם ווייטער. יעצט גייט מען רעדן ווייטער. סאו ערשט האבן מיר גערעדט סאושעלי, ווי דער כתר תורה איז דער גרעסטער כתר. יעצט גייט ער אונז רעדן ווי די חומרא פון תורה לגבי אנדערע מצוות. סאו ס'איז זייער א גוטע המשך צו דעם. איך טריי דיך פשוט ארויסצוברענגען, ווייל מיר האבן גערעדט פאר די שיעור אז דו זעסט אויס אז ער האט א ליקוט פון מאמרי חז"ל במעלת התורה. איך טריי ארויסצוגעבן אז דער רמב"ם וויל דא אויסבויען א מהלך, א סדר פון וויאזוי ער ברענגט ארויס די מעלה פון די לעוועל תלמוד חכם'ס.

ביז יעצט האבן מיר גערעדט די סאושעל, די כתר תורה. יעצט קען ער זאגן אז אפילו לגבי אנדערע מצוות האט תלמוד תורה א מעלה, ס'איז מער העכער, ס'איז דאך הלכות, און ס'איז מער העכער פון אנדערע מצוות.

יא. **אין לך מצוה בכל המצות כולן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה, אלא תלמוד תורה כנגד כל המצות כולן.** יעצט, דער רמב"ם האט שוין געברענגט פריער אביסל ענליכע זאכן, ער האט געזאגט א תלמוד קודם למעשה, ואין לך תלמוד מביא לידי מעשה. דאס האט ער שוין געזאגט פריער

אויך. אבער דא ברענגט ער אז ס'איז שקול כנגד, נישט נאר אז ס'איז קודם למעשה. דארטן איז עס געווען אזוי א דין אין קדימה. דא זאגט ער אז ס'איז חשוב'ער, כנגד כל המצות, **שהתלמוד מביא לידי מעשה, לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום.**

אין די ערשטע פרק האט דער רמב"ם געגעבן די נימוק און די טעם, ווייל תלמוד ברענגט צו אלע מעשים. אבער דא זאגט ער נישט. דא זאגט ער אז ס'איז שקול כנגד מעשים אפילו אויב ס'ברענגט נישט צו די מעשים. ס'איז די תורה אליין, ס'איז דוחה די מעשים.

למעשה: היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה

מיר וועלן זיך אויספירן די הלכה. קומט אויס למעלה להלכה, **היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה,** ער האט צוויי אפשענס, אדער טון זיין עוסק זיין אין מצוה, איך ווייס, גיין נאך געלט פאר אידן, אדער לערנען תורה. **אם אפשר למצוה להעשות על ידי אחרים, לא יפסיק תלמודו,** ער זאל נישט מפסיק זיין זיין לערנען, ווייל תלמוד איז חשוב'ער. **ואם לאו,** אויב איז די מצוה נישט שייך צו ווערן געטון דורך אן אנדערן, יא, ס'זאל ער טון די מצוה. יא, ס'זאל ער טון די מצוה, און ער זאל צוריקגיין לערנען. פשט, אז אפילו תלמוד תורה איז דאך עפעס וואס דו קענסט באלד משלים זיין. ניין, מ'קען נישט באלד משלים זיין. דאס איז וואס איך זאג, ביי די פאל פון יציאת מצרים, וועו ס'איז נישט אפשר לעשות על ידי אחרים, פשט, ס'איז נישט דו מבטל די מצות לימוד התורה, נאר פאר די שעה וואס דו ביסט עוסק אין די אנדערע זאך, און דו גייסט צוריקגיין לערנען. אבער דאך איז די... ניין, וואס איז די חידוש דא? וואלסט געזאגט, ווי די זאגסט, מ'קען נישט, די מינוט וואס מ'גייט אוועק, יעדע צייט וואס דו קענסט לערנען גייט מ'קיינמאל נישט צוריקבאקומען. ס'איז נישט אפשר, תורה איז נישט קיין זאך וואס דו גייסט זאגן, איך וועל מאכן א שיינע חוזר.

דיסקוסיע: פארוואס דארף מען טון די מצוה אויב תלמוד תורה איז אזוי חשוב?

דער רמ"א מיינט דא למשל אויך למשל תפילה, אזוויי די וואס לערנען תורה און זענען פטור פון תפילה לכל הדיעות? אבער וואדע. די גענדל הלכה פרטות פון תפילה דארף מען לערנען, צו עס איז תנוסו מנוסה וכו' וכו'. אבער און פארוואס דעמאלטס אויב אי אפשר למצוה לעשות על ידי אחרים האט עס אויך געדארפט דוחה זיין? פארוואס דארף עס דעמאלטס בכלל טון די מצוה און יחזור לתלמודו, אויב עס איז תורה אזוי חשוב? ווייל מצוות דארפן אויפגעטאן ווערן אויף די וועלט. אה. דאס האבן מיר דאך געזאגט, תלמוד גדול ממעשה איז וואס דער פשט איז דאס גייט מאכן תלמוד און די גייסט דוחה זיין אלע מעשים. דאס ארבעט דאך נישט. ניין, אבער איך מיר פארשטיין, וואס העלפט אזא צווייטע סיטואציע פשט, אבער אין מעשה ליגט אויך אויף דיר החיוב? ניין, ניין, מצוות... אקעי, לאמיר טרייען צו מאכן קלארער. מצוות דא מיינט באופן כללי. מצוות מיינט זאכן וואס דארפן געטון ווערן אויף די וועלט. ווען עס רעדן פון תורה און מצוות, אז לויט וואס אונז פארשטייען אנהייב פון דעם פרק, אז ס'איז דא צוויי סארטן מענטשן. ס'איז דא מענטשן וואס זענען עוסק אין מצוות, ס'איז ווי א כהן גדול, ער טוט א גרויסע מצוה. און נאכדעם איז דא מענטשן וואס זענען עוסק בתורה. ס'איז נישט קיין מצוה אויף דיר. נישט קיין תפילה, אזוויי דו זאגסט, אפשר תפילה דארף מען טראכטן. אבער דא רעדט מען פון א מצוה, א חסד. מען דארף מאכן הלווית המת. דער מת דארף ווערן באגראבן. סאו אויב א צווייטער קען עס טון, דו טוסט דאך א חשוב'ערע מצוה, דו לערנסט תורה. אבער אויב א צווייטער קען עס טון, די זאך וואס האט געשען... נישט אויב די ווארט איז א חשוב'ערע מצוה. דו טוסט א חשוב'ערע זאך. אויב ס'איז נאך א מצוה דעמאלט איז ווייטער גדול. תלמוד תורה איז אויף אן אנדערע לעוועל פון מצוות. דו האסט דא א מצות תלמוד תורה און דו לערנסט די הלכות תלמוד תורה. באט תלמוד תורה איז גרעסער פון דעם. סאו אויב דו קענסט לערנען תורה, די מצוה וועט א צווייטער טון. אויב ס'איז טאקע נישטא קיין צווייטער, דעמאלטס קען מען מוסטו טון די מצוה. אוודאי, תורה איז געמאכט אז ס'זאל טון מצוות. אבער וואס איז דאס אנדערש פון די געוועגליכע כלל פון עוסק במצוה פטור מן המצוה? פון יעדע מצוה? יא, בדרך כלל איז עוסק במצוה פטור מן המצוה. וואס איז דאס? הממ. אויך אן ענין. אזוי מען טוט שוין א מצוה, אבער ס'קען זיין אז תורה וואלט נישט געהאט יענע לעוועל, יענע כלל. איך טראכט, דו ווייסט, דו פרעגסט א גוטע שאלה. אה, דער רמב"ם אליינס, ער ברענגט אז דער רמב"ם אליינס איז נישט קלאר צו ער האט שוין געלערנט אין רמב"ם לעצטע וואך. ער האט געזאגט אז קען מען די לשון "עוסק במצוה פטור מן המצוה"? נישט קלאר. ס'קען זיין, דא וואלט מען געקענט טראכטן, מען קען טראכטן אז תלמוד תורה האט נישט קיין "עוסק במצוה פטור מן המצוה". פארוואס נישט? ווייל ס'איז עפעס וואס מ'טוט א גאנץ לעבן. "עוסק במצוה פטור מן המצוה" איז פשט, יעצט האלט איך אינמיטן טון די מצוה, פארוואס זאל איך אוועקפארן איינס פאר די צווייטע? אבער לימוד התורה איז א מין מצוה וואס א מענטש וואלט וועו מיט דעם געקענט ווארטן אלע אנדערע מצוות, ווייל ער לערנט אייביג זיין גאנצע לעבן צו נישט צו טון קיין שום פון אלע אנדערע מצוות.

רייט, אזוי וואלט מען געקענט טראכטן. ער ברענגט אבער יא אז דער רמב"ם ברענגט די לשון "עוסק במצוה פטור מן המצוה" אויף תלמוד תורה. אפשר דארט מיינט עס נישט אזוי דווקא, איך ווייס נישט. אבער דא לכאורה קומט עס, ער ברענגט דא די הלכה, למעשה, אז אויב מ'טוט א מצוה. ס'איז זייער אינטערעסאנט, ווייל אפשר וויל איך דיר זאגן, איך טראכט אז דאס איז די נקודה פון די גאנצע זאך, רייט? ווייל וואס מיינט אפשר "מצוה על ידי אחרים"? אויב איינער איז גראדע א גבאי צדקה, יא, ס'איז נישטא קיין צווייטער וואס קען זיין דער גבאי צדקה, ווייל ער, דאס איז דיין דזשאב, ס'איז נישטא קיין אנדערע וואס קען דאס טון. אבער ס'איז דא א ברייטערע שאלה, ווערט איך געהייסן ווערן א גבאי צדקה? ס'איז דא אזוי ווי א חלוקת דזשאבס אין כלל ישראל. ס'איז דא איינער וואס איז דער תלמיד חכם און ער איז מערסטנס עוסק אין תורה, וואס דער צווייטער איז דער עסקן. ס'קען זיין אז די הלכה אז תלמיד גדול איז אויך א הלכה אז אויב איינער קען זיין די כתר של תורה, זאל ער זיך נישט זארגן אז ער דארף זיין דער גבאי צדקה, זאל א צווייטער זיין דער גבאי צדקה. אויב ער טרעפט זיך אנשטאט אן א גבאי צדקה, וועט ער מוזן ווערן דער גבאי צדקה, אז ס'איז נישטא קיין צווייטער וואס קען עס טון.

אבער פארשטייסט וואס איך זאג? ס'קען זיין אז אויב מ'כאפט אז תלמוד תורה איז א טשויס פון וועלכע סארט לעבן דו האסט, איז נישט נאר דא א שאלה די מינוטליכע גיין צו די לויה. דעמאלט קען מען שוין פארשטיין אז דער תלמיד גדול קען זאגן א גרעסערע זאך, אז איינער זאל זיך נישט זארגן אויב ער איז נאר עוסק בתורה. ער גייט נישט ווערן אן עסקן, ממילא גייט נישט זיין ביי אים דער דין פון "אי אפשר לעשותה על ידי אחרים", ווייל ס'איז נישט נוגע צו אים. פון די אנדערע זייט, לכאורה למשל אזא ווי מיר האבן געלערנט אז דערביינער

הלכה א (המשך): עוסק בתורה און פטור פון מצוות — די סתירה

Speaker 1:

דעמאלטס קען מען שוין פארשטיין אז דער תלמיד גדול קען זאגן א גרעסערע זאך, אז איינער זאל זיך נישט זארגן, אויב ער איז נאר עוסק בתורה, ער גייט נישט ווערן אן עוסק, ער גייט נישט זיין ביי אים דער דין פון אי אפשר לעשות על ידי אחרים, ווייל ס'איז נישט נוגע צו אים.

פון די אנדערע זייט, לכאורה, למשל אזוי ווי מיר האבן געלערנט אז דער ביינוני איז עוסק במצוה פון פדיון שבויים, איז ער פטור פון סוכה. נו. תורה האט אים פוטר געווען דווקא פון די מצוה. אבער פון די אנדערע זייט האט תורה א שוואכערע זאך כלפי מצוות, אז תורה ווערט אייביג געזען ווי א הכנה צו מצוות. דו גייסט לערנען און מ'דערמאנט וואס איז א מצוה, תורה איז דאך על מנת לעשות, תורה דארף זיין על מנת לעשות, אזוי ווי מיר האבן געלערנט פריער, תלמוד מביא לידי מעשה. אויב ער האט נישט אין קאפ קיין שום מצוות, וועט דאך נישט געשען דער תלמוד מביא לידי מעשה. איך ווייס נישט, איך ווייס אז די גאנצע איז א problem, איך ווייס, אבער דאס וואס דו פרעגסט איז א שאלה.

איך וויל זאגן אזוי, אז א מענטש קען זאגן, איך בין א גבאי צדקה, ממילא איך וועל טון מצוות פון צדקה. איי, ס'איז אויך דא א מצוה פון בואו נתעסק בה, אבער איך מיין job איז צו טון צדקה. וואלט איך געוואוסט אז א מענטש קען זאגן מיין job איז צו לערנען תורה, און ער איז שוין מפקיע פון מצוות? ווייל תורה איז דאך אויך א חלק פון הכנה צו מצוות, ווייל תלמוד מביא לידי מעשה.

Speaker 2:

אה, wait, דו מיינסט צו זאגן אז אן עוסק בתורה איז נישט פטור פון זיצן אין סוכה? ס'איז נאר דא עוסק במצוה, ס'איז לכאורה פשוט, right?

Speaker 1:

יא. אבער אפשר יא? אפשר יא, ווער זאגט אז נישט? אפשר איז פשוט נישט געווענליך קיין נפקא מינה, ווייל מ'קען דאך לערנען אין די סוכה. ס'איז דאך נאר א שאלה ווען ס'איז א סתירה. אפשר אויב ער איז עוסק במצוה איז א סתירה, אפשר איז ער יא פטור. אפשר הנחנמי. איך מיין, ס'איז פאני טאקע וואס ער זאל זיין פטור, ער מאכט נישט קיין סוכה ווייל ער זיצט און לערנט. ניין, ס'איז weird. ס'וואלט געסאונדט אז תורה איז שוואכער פון מצוות.

ס'איז דא, וואס זע איך? אז די ירושלמי פרעגט אויף דעם, זיי זאגן אז א מענטש איז פטור פון... אה, די ירושלמי פרעגט די קשיא, זיי זאגן אז... האבן זיי על מנת לעשות, זיי זאגן... ניין, איז וואס... פארוואס איז תפילה אנדערש דעמאלטס טאקע? נישט קלאר. מ'דארף פארשטיין בעסער.

ס'איז דא אזא שטיקל סתירה. איך זאג, וואס איז דא די צוויי לעוועלס? איז דא אלעמאל א שאלה, איך האלט יעצט אינמיטן לערנען, זאל איך גיין צו די לויה? און נאכדעם איז דא א צווייטע שאלה, זאל איך זיין א מענטש וואס איז עוסק אין תורה און ער מיידט זיך... און נאכדעם, דער חכם, א תלמיד חכם בויעט א סוכה, ער האט א גוי וואס מאכט די סוכה. ווען ער שטעלט דאס שוין ווען ער איז זוכה לכיתרא של תורה, דארף ער שוין די כיתרא של תורה אליין. דארף ער שוין רעכענען, קען זיין אז דאס אליין מיינט מצוה עוברת. מצוה עוברת מיינט די מצוה וואס אונז ווייסן. יעדער ווייסט אז פורים איז דא א מצוה פון מקיים זיין משלוח מנות ומתנות לאביונים. אויב דער תלמיד חכם האט עס איגנארירט איז פשט אז ער איז נישט לומד על מנת לעשות. סאו א מצוה עוברת האט מיינט די מין זאך, א מצוה וואס יעצט איז די צייט פון די מצוה. און דאס איז די זאך וואס דו זאגסט, אז וועלכע אז ס'איז דא א מצוה עוברת. און זיי ווילן אז דער תלמיד חכם זאל אויך לעבן אין אן ענווייראנמענט פון מצוות. דא איז נישט געשטאנען די ווארט מצוה עוברת, אבער דא איז געשטאנען די ווארט נאר אפשר הסתלקות מדרכי החיים. ס'איז מסתמא רעדט עס נאך פון אזעלכע זאכן, אזויווי גמילות חסדים וכדומה וואס איז נוגע צו אזא סארט דין.

אקעי, לאמיר גיין... סאו, סאו, לאמיר דאס מסכם זיין. ס'איז דא א שטיקל מבוכה, און ס'קען זיין אז ס'איז אן אמת'דיגע מבוכה אויך, נישט א הלכה למעשה. אבער דא איז לכאורה געקומען ארויסצוברענגען די מעלה פון תורה, אפילו איבער אנדערע מצוות. אקעי, אפשר וועלן מיר זיין מער מעיין אין די סוגיא און צוריקקומען דערצו, אפשר וועלן מיר מאכן עפעס א שיעור פון ענינים.

הלכה ב: תחילת דינו של אדם — תלמוד קודם למעשה

Speaker 1:

זאגט דער רמב"ם ווייטער: **תחילת דינו של אדם אין נידון אלא על התלמוד.** ווען מ'איז דן א מענטש, מ'מיינט דא דין וחשבון אין שמים? יא, דאס איז א גמרא. ווען מ'איז דן א מענטש, די תחילת, מיט וואס הייבט מען אן? מ'הייבט אן מיט לערנען, **ואחר כך על שאר מעשיו.** אזוי שטייט אין קידושין, **כשם שתלמוד קודם למעשה, כך דינו קודם למעשה.** ממש די לשון הגמרא איז דער רמב"ם'ס קאנעקשאן. **לפיכך אמרו חכמים, לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה.** ווייל תחילת דינו של אדם...

דיסקוסיע: וויאזוי איז געקאנעקטעד תחילת דינו מיט שלא לשמה?

Speaker 1:

וויאזוי האסטו געקאנעקטעד די צוויי זאכן? וויאזוי זענען זיי געקאנעקטעד? וואס איז די ווילדע קאנעקשאן? איז דאס נישט קיין ענין. ווייל מ'הייבט אן מיט תורה, איז תורה אזוי וויכטיג, אז מ'זאל עס טון אפילו שלא לשמה. ס'איז דאך אפילו לגבי מצוות, איז מצוה שלא לשמה טויג נישט, ס'דארף זיין כוונה לשמה.

Speaker 2:

ניין, ס'איז דא א כוונה אין מצוות אויך, אדער שלא לשמה.

Speaker 1:

אפשר מיינט דער רמב"ם, אז וויבאלד תחילת דינו, אפשר, איך טראכט א פשט, שלא לשמה... ער צייכנט צו אז דער רמב"ם האט מאריך געווען אין דעם זייער שטארק אין זיין ספר תשובה, נאך די הקדמה צו פרק חלק, וואס איז דער פשט פון שלא לשמה. יעדער איינער געדענקט עס, ווער ס'ווייסט נישט, מאכט חזרה אן אנדערע מאל. אבער דא שטייט נישט אריין וואס מיינט שלא לשמה. ס'קען זיין אז די ווארט איז עפעס אנדערש. די ווארט איז וויבאלד פארוואס תחילת דינו של אדם? ווייל דאס איז די ערשטע זאך, קודם דארף מען לערנען, נאכדעם איז דא קריטעריע. ס'איז די זעלבע זאך, קודם דארף מען לערנען. אויב דו לערנסט נישט, הייבט זיך גארנישט אן. נאכדעם וועט מען פרעגן א שאלה, איז עס לשמה? איז עס נישט לשמה? איז עס לשם עשיית המצוות? איז עס נישט? סאו דאס איז די חינוך. אזוי ווי דער רמב"ם לערנט, אז מ'מאכט קינדער לערנען שלא לשמה, כדי זיי זאלן צוקומען צו לשמה. פון די זעלבע סיבה פארוואס תחילת דינו איז תלמוד קודם למעשה, איז אויך, מ'קען נישט ווארטן פאר די לשמה, ווייל מ'וועט נישט אנקומען. עפעס אזא סארט.

לכאורה דא רעדט ער אויך נישט פון די כתר תורה. כתר תורה קען דאך זיכער נישט זיין שלא לשמה. אבער דער רמב"ם זאגט עס אזוי בדרך אגב לכאורה, ווייל ער זאגט אז תחילת דינו של אדם. נאט קליר, דאס איז וואס איך זאג, איך ווייס נישט.

אקעי, עד כאן איז די הקדמות. יעצט גייען מיר אנקומען צו וואס גייט מען טון. אויב אזוי, איינער זעט אז די תורה איז אזוי גוט, וואס זאל ער טון? יא? יא.

Speaker 2:

אבער ניין, דער רמב"ם זאגט אז לשמה מיינט צו וויסן הלכות?

Speaker 1:

ניין, צו וויסן וויאזוי זיך אויפצופירן.

Speaker 2:

ווער האט דיר געזאגט אז דער רמב"ם זאגט אזוי? וואס איז די שיטה פון רמב"ם שלא לשמה אין פירוש המשניות?

Speaker 1:

אקעי, ס'זאל נישט פאר'יענ'ט ווערן.

Speaker 2:

לשמה לשם תורה?

Speaker 1:

ניין, ניין, מיר גייען נישט יעצט אריינגיין דערין. לשמה מיינט, וויבאלד אהבת ה' דביקות ה' וכו', וואס איז קאמפליקירט.

Speaker 2:

אה, לשם שמים, פאר'ן אייבערשטן.

Speaker 1:

לעצט לייוו האבן מיר אנגעקומען אין הלכות תשובה, און נאך אפאר שיעורים גייט דער רמב"ם זאגן א הגדרה פאר שלא לשמה. איך מיין אז דעמאלטס איז די צייט. איך טראכט אזוי, מ'קען עס דא אריינלייגן אין ווייל

תחילת דינו של אדם, אבער איך זע נישט טאקע לויט דעם רמב"ם לערנען דאס.

לויט דער פשט, לשמה מיינט לשם וויסן תורה. איך מיין אז דער גר"א לערנט אזוי, אדער דער אנדערער. לשמה מיינט צו וויסן הלכות, צו וויסן הלכות תורה. קענסטו זאגן אזוי, אז ווייל קודם פרעגט מען אים אויף תלמוד, און נאכדעם אויף מעשים, ממילא קודם מוז ער לערנען, ווייל מ'הייבט אן מיט תלמוד. אבער דעמאלטס איז עס שוין לשמה לויט די ערשטע פשט, נישט שלא לשמה. עפעס פעלט דא, עפעס פעלט א הסבר. איך טראכט אז מיין הסבר אפשר דאס איז די ווארט. ס'איז אביסל אפיקה די גאנצע מהלך פון די פערק. אבער די פשוט'ע טייטש קען מיינען אזויוי אז היות דאס גייט זיין די ערשטע שאלה, כאטש זאלסטו נישט בלייבן מיט די צונג אינדרויסן. מ'גייט דיך דאך פרעגן טויזנט מצוות, יא? געוויסע מצוות איז אביסל בעסער, אביסל שוואכער, אבער עט ליעסט, מ'הייבט אן די בחינה. יא, מ'זאגט פאר די אינגל, ער גייט אים איינהערן די אלף בית. קודם די אלף בית זאלסטו אביסל קענען, יא? זאלסט נישט בלייבן מיט די צונג אינדרויסן מיט די ערשטע שאלה. אקעי.

הלכה ב (המשך): מי שנשאו לבו – דער וועג צו כתר תורה

Speaker 1:

זאגט די הלכה ווייטער, זאגט דער רמב"ם, **"מי שנסע לבו לקיים מצוה זו כראוי לה"**, דא זאגט ער גאנץ קלאר "כראוי לה", **"ולהיות מוכתר בכתרה של תורה"**, ס'איז דאך דא לעוועלס פון תורה וואס ס'איז נאכנישט די שפיץ. ווי מיר האבן געלערנט פריער, די סתם תלמוד תורה איז אז א מענטש זאל צעטיילן זיין טאג אין דריי, א דריטל פון טאג זאל ער לערנען. אבער אויב איינער וויל מקיים זיין כראוי לה, וואס דאס גייט אים ברענגען די כתרה של תורה, **"לא יסיח דעתו לדברים אחרים"**, ער זאל נישט מסיח דעת זיין פון לערנען פאר אנדערע זאכן, **"ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם עושר וכבוד כאחד"**, עס זאל אים נישט איינפאלן א געדאנק אז ער קען אויך קונה זיין תורה מיט עושר און כבוד צוזאמען. ער וועט זוכה זיין צו אלע וועלטן, ער וועט האבן תורה און אויך כבוד און רייכקייט. ס'ארבעט נישט אזוי.

"כך היא דרכה של תורה", די דרך פון תורה איז אז מ'דארף אלע אנדערע אינטערעסן אוועקווארפן, און מ'דארף לערנען תורה אויף אן אופן אז אפילו ווען דו האסט נאר **"פת במלח תאכל"**. אויב א מענטש זאל זאגן, "לאמיר טון, איך גיי היינט קעיר נעמען פון צוויי זאכן: איינס, איך זאל האבן א רייכע סאפער, און אז איך זאל אויך קענען לערנען." פארשטייט זיך אז דו גייסט נישט קענען אוועקגעבן דיין גאנצע אינטערעס פון די טאג פאר תורה, סאו די עסן זאל זיין אסאך א ווייניגערע אינטערעס. אפילו אויב דו האסט נאר פת במלח, זאלסטו נאך אלץ ווייטער לערנען. און אפילו אויב דו דארפסט שלאפן אויף די ערד, **"על הארץ תישן"**. אפילו אויב דו דארפסט לעבן חיי צער, עס וועט לעבן חיי צער, אבער אפילו **בתורתי אומן**. נאר אזוי קען מען זוכה זיין צו כתר של תורה, ווייל אזוי ווערט אנגערופן אז מ'קען נישט מסיח דעת זיין אויף לדברים אחרים. אויב א מענטש האט אין זינען "איך וויל אויך לעבן א באקוועמע לעבן און אויך לערנען תורה", האט ער זיך נישט קענען אוועקגעבן די גאנצע קאפ און מוח פאר תורה.

הלכה ב (המשך): ולא עליך המלאכה לגמור – שכר לפי הצער

Speaker 1:

זאגט דער רמב"ם ווייטער, ער ברענגט די משנה, זאגט ער, לערנען תורה איז א גרויסע עבודה, ווערן א קונה כל התורה כולה איז א ריזיגע עבודה. **"ולא עליך המלאכה לגמור"**. ווען מ'הייבט אן לערנען, דארף מען נישט טראכטן פון ענדיגן, ווייל דאס קען ברענגען יאוש. יא, ווייל א מענטש קאמפערט וויפיל ער ווייסט שוין קעגן וויפיל ער דארף אלץ וויסן, קען ברענגען א מורא'דיגע יאוש פון אן עם הארץ. דיין דזשאב איז נישט צו ענדיגן, דיין דזשאב איז צו טון יעדן טאג די עבודה. יא? און דער רמב"ם זאגט דא בעיסיקלי מוסר והדרכה, יא? אגעין, **"ולא אתה בן חורין לבטל"**. דו ביסט נישט קיין בן חורין, דו האסט נישט די פרידאם, דו ביסט נישט א בן חורין זיך צו מבטל זיין פון תורה. דאס איז א חיוב, ווייל דו מוזט יעצט לערנען. **"אבל אם הרבה תורה הרבה שכר"**. אויב דו האסט געלערנט זייער אסאך תורה, דו האסט מרבה געווען תורה, האסטו מער שכר. **"והשכר לפי הצער"**. די שכר גייט מען באקומען, אדער ווי די לשון "לפום צערא אגרא". די שכר גייסטו באקומען לויט וויפיל דו האסט זיך מיט צער געווען אויף תורה.

די גאנצע שטיקל איז לכאורה א המשך פון די איין זאך. ס'הייסט, איינער וויל מקיים זיין די מצוה. די מענטשן האבן אײדיעס: קודם כל, קודם דארף איך האבן געלט. צווייטנס, דארף איך מאכן זיכער אז איך גיי טאקע מצליח זיין צו לערנען. דריטנס, וואס איז די ציל? זאגט דער רמב"ם: ניין! די וועג איז אנצוהייבן איז צו זיך האבן א דעדיקעישאן. דו זעצט זיך לערנען צו ס'גייט יא געלונגען, צו ס'גייט נישט געלונגען, צו דו גייסט יא האבן צו עסן, צו דו גייסט נישט האבן צו עסן. וויסן זאלסטו אז די שכר באקומט מען אויף דעם, אויף די דעדיקעישאן, אויף דעם מיינט ער "לפי הצער". ווייל דער רמב"ם האט דאך אביסל געענדערט דעם לשון "לפום צערא אגרא", דאס וועלן מיר דארפן פארענטפערן. דו גייסט האבן... דו קענסט נישט מאכן חשבונות. אויב דו מאכסט חשבונות, קומט מען ערגעץ נישט אן. די ערשטע זאך איז, מ'לייגט זיך אריין אין דעם.

לכאורה וואס ער מיינט צו זאגן איז אזוי: ווען ס'וואלט יא געווען, לאמיר זאגן, ס'וואלט געווען א מין וועג וויאזוי א מענטש זאל קענען באקומען כתר כהונה, וואלט מען געזאגט, אויב דו וועסט באקומען כתר כהונה, האט זיך געלוינט די גאנצע ארבעט, און נישט, איז עס ארויסגעווארפן די אלע יארן. אבער כתר תורה ארבעט נישט אזוי, ס'איז נישט פשט אדער יא אדער נישט, נאר ס'איז אלע פיר ערך. איינער איז זוכה געווען צו די גאנצע כתר, און איינער איז זוכה געווען אז ער האט געלערנט אסאך יארן, און ער האט נישט אלץ באקומען שכר. ניין, דאס איז וואס דער רמב"ם וויל דא זאגן, אז אפילו אויב דו גייסט נישט קענען ענדיגן, אפילו דו וועסט נישט קענען, אבער דו האסט באקומען על ביתו תורה ועל ביתו שכר. ס'האט זיך נאך אלץ געלוינט די יגיעה. צום סוף ביסטו נישט זוכה געווען, ביסט נישט געווארן ממש א גרויסער תלמיד חכם, אבער דו ביסט געווארן א שטיקל תלמיד חכם.

הלכה ב׳ (המשך): „עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי" – דער פרייז פון דעדיקעישן

Speaker 1:

דו האסט זיך מצער געווען אויף תורה, האסטו באקומען... ס'האט זיך נאך אלץ אומגעלוינט פאר די צער, אדער ביסט א כאטש א שטיקל תלמיד חכם. ניין, דאס איז וואס ער זאגט דא, אבער די ביסט די מחלק די אידן, מ'דארף מחלק זיין די אידן.

איך קוק עס אן א גאנצע צייט פון די פערספעקטיוו דא, אז דער רמב"ם וויל דא מצייר זיין ווי עקסטרעם, ווי שטארק עס דארף זיין די דעדיקעישאן. די אלע זאכן איז אראפצונעמען זאכן וואס א מענטש האט געטראכט אז מיין הבטחה צו די תורה איז קאנדישאנעל, אויב ס'האט געלונגען, אויב חלום געלט וכדומה. אזוי ער גייט ווייטער גיין מיט אזעלכע זאכן אין די נעקסטע שטיקל הלכות.

ס'פאר דעם איך פיל אז דער רמב"ם קומט דא מחזק זיין איינער וואס איז נישט מצליח געווען. אבער אוודאי דארף מען מחזק זיין, דער רמב"ם אליין האט געשריבן א בריוו, דו ווייסט אזא שיינע בריוו, אויב מ'רעדט פון חיזוק, אזא שיינע בריוו דער רמב"ם געשריבן צו איינער ר' דזשאבאר? עפעס אזוי, א בעל תשובה אדער א גר, איך דענק נישט, איינער א מורא'דיגע... נישט ר' עובדיה, ניין. ס'איז געווען איינער ר' דזשאבאר מיין איך? א איד, א פשוט'ע איד, האט זיך געזעצט לערנען רמב"ם, ער האט געוואלט לערנען אים מורא'דיג. ער האט געהערט אז דא איז א ספר רמב"ם, משנה תורה, א פשוט'ע ספר וואס מ'קען לערנען, האט ער זיך געזעצט לערנען. און מענטשן האבן חוזק געמאכט פון אים, האבן געזאגט אז דער רמב"ם טוט נישט לערנען רמב"ם, ער לערנט גמרא, ס'קומט שוין יענע צייט, ער האט תוספות, ער פארשטייט אלעס. דער רמב"ם האט אים געשריבן א זייער שיינע בריוו

מחזק צו זיין, זאגן אז יעדער איד וואס לערנט איז א מצוה, ער זאל זיך מחזק זיין, ער זאל זיך שלאגן. יענער האט געוואלט ענטפערן פאר די רמב"ם אויך אין די מחלוקות, צוריקשלאגן, האט אים דער רמב"ם געשריבן א בריוו אז ער זאל זיך נישט שלאגן פאר אים, דער רמב"ם זאגט "שלאג זיך נישט, דו זעץ דיך לערנען".

אבער דא מיין איך קומט דער רמב"ם ארויסצוברענגען אז די עת וזמן חול וביטול איז מער מיין איך די נקודה דא. ער שטייט און זאגט אז ס'איז פשט ער זאגט דאך, דו ווילסט תורה? מאך נישט קיין חשבונות! דו דארפסט זיך מחייב זיין די גאנצע תורה, צו די גאנצע לעבן.

דיסקוסיע: כתר תורה – קענען אדער עמל?

:Speaker 2

לויט דעם רמב"ם, איינער וואס האט א גאנץ לעבן זיך מתעמל געווען, און לאמיר זאגן ער האט נישט קיין כשרונות, וועט ער הייסן אז ער איז קונה געווען כתר של תורה? ס'איז שוין כתר של תורה מיינט די כתר פון עמל התורה, פון לערנען אייביג.

:Speaker 1

ניין, דער וואס ער קען נישט, קען ער נישט. מ'רעדט נישט יעצט פון וואס ער קען נישט, יעצט רעדט מען פון וואס ער קען יא. ס'איז דא אזא זאך, שכר לפי הצער. אבער די הדרכה דא, דאס איז א הדרכה פאר איינער וואס וויל... רוב מענטשן זענען נישט מקיים מצוותיה כראוי לה, איך בין זייער מדגיש די לשון. רוב מענטשן זענען נישט מקיים מצוותיה כראוי לה. ס'איז דא מצוות וואס מ'איז יוצא, זייער א בעל הבית'ישער איד. אלעס איז די חלק וואס דו זאגסט, איז פאר יענץ. אויב דו ווילסט טון כראוי לה, און די אלע תירוצים, אפילו חיזוק איז דאך אויך נאך א תירוץ. עמוד, ניין, דו גייסט לערנען די גאנצע תורה, און אפילו אויפ'ן פרייז פון וואטעווער ס'קאסט, אן קיין תירוצים. אויב ס'איז דיר נישט געלונגען, דארף מען דיר מחזק זיין דעמאלטס. מ'דארף אבער יא, ס'זעט אויס אז אויב איינער... צוויי מענטשן זענען אנגעקומען צו כתר של תורה, איינער האט עס געטון מיט מער צער, דער וואס האט עס געטון מיט מער צער איז חשוב'ער.

:Speaker 2

ניין, אזוי האלט דער רמב"ם נישט אזוי.

:Speaker 1

ער מיינט נאר צו זאגן אז דאס איז די שכר לפום צערא, דער וואס ער האט מורא פון די פראבלעמען, אזוי וואס טוט מען? איך ווייס, איך ווייס, איך באקום שכר דערויף. דער רמב"ם קומט נישט... לאמיך ארויסזאגן זייער קלאר, דער רמב"ם, כתר תורה מיינט איינער וואס ער קען טאקע לערנען, נישט איינער וואס ער מוטשעט זיך. מוטשעט זיך איז א שיינע זאך, אבער דער רמב"ם זאגט נישט וועגן אים. יענער גייט צוריק אין די פריערדיגע קאפיטל, ער זאל לערנען וויפיל ער קען. דא רעדט מען נאך איינער וואס ער איז נישט מקבל די תירוצים. דער רמב"ם זאגט אז ס'איז דא א חיוב צער, נישט קיין תירוץ.

על פי הלכה, איינער וואס איז מחויב צו לעבן אין צער, איז נישט מחויב. על פי הלכה איז ער מחויב נאכדעם וואס ער האט פרנסה. אפילו אז דו געדענקסט, אין פרק א' האבן מיר געלערנט, אז מ'גייט וועגן מחלק זיין די צייט. אפילו אז דו געדענקסט דארט, מ'האט דארט געטראכט, איך האב געקוואקעט און געלאכט פון אים, איך האלט נישט חיי צער. א מענטש מעג לעבן ברחבה, נישט א מעגע, אפשר איז עס אפילו א מצוה, צו געבן צדקה וכדומה. דא רעדט מען פון אן אנדערע לעוועל, פון אן אנדערע לעוועל וואס ער טוט נישט יענץ, און דעמאלטס איז עס אן אנדערע זאך.

אקעי, גענוג גערעדט וועגן דעם. לאמיר גיין ווייטער.

„אם תעלה מחשבה זו על לבך" – דער רמב"ם'ס ווארענונג

:Speaker 1

כתוב בתורה, "שמעו תמימים", א מענטש זאל טראכטן אזוי, "עד שיקראוהו שוטה ואכזר", אקרא. נאכדעם, עד מיינט עד בכלל. קודם לאמיר גיין ארבעטן אביסל. און מאכן געלט, אזוי ווי דער רמב"ם האט פריער געזאגט אז קודם דארף מען זיין יתקן רם ישב, און נאכדעם. דא גייט דאך ממש פארקערט ווי ער האט אליין געזאגט.

:Speaker 2

ניין, פארוואס איז עס פארקערט?

:Speaker 1

ער זאגט דיר אז דו גייסט כאפן דעם מענטש? קודם דארף מען לערנען תורה, יא. אבער קודם ווילן מיר מאכן געלט, און נאכדעם ווילן מיר גיין לערנען. אדער, אדער, א טשעק אין מיין חשבון, ווילן מיר גיין איינהאנדלען וואס איך דארף, קויפן וואס איך דארף, און נאכדעם ווילן מיר עפענען א מסכת, און נאכדעם ווילן מיר ווערן עוועילעבל פון מיינע ביזי'ע געשעפטן, און דעמאלטס זיך אראפזעצן לערנען.

וואס איז דער עיקר? זאגט דער רמב"ם, **"אם תעלה מחשבה זו על לבך"**, אויב דו וועסט טראכטן דעם וועג, **"אינו זוכה לכתרו של תורה לעולם"**, וועסטו קיינמאל נישט זוכה זיין צו די כתר של תורה. דו וועסט אייביג האבן אנדערע תירוצים, די עסקים וועלן אייביג ווערן נייע עסקים. אזוי ארבעט עס, מענטשן וואס זענען ביזי וועלן אייביג זיין ביזי, און וועלן אייביג האבן אנדערע תירוצים.

אלא, עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי. לערן רוב צייט, און דו וועסט טרעפן אביסל צייט צו זיין ביזי מיט די וויכטיגע זאכן וואס דו דארפסט טון. **"ואל תאמר"**, ברענגט ער דעם לשון המשנה, **"ואל תאמר לכשאפנה אשנה, שמא לא תפנה"**, דו וועסט קיינמאל נישט ווערן פנוי פאר תורה.

דעדיקעישן מיינט צאלן דעם פרייז

:Speaker 1

ווייטער, נאך מקורות. מ'קען הערן דעם געדאנק פון דעם מענטש. דער רמב"ם זאגט דא אזוי, דער מענטש טראכט אז לערנען תורה נעמט אזא גרויסע לעוועל פון דעדיקעישן, זאג איך יעצט נישט לערנען, און נאכדעם ווען איך וועל קעיר נעמען פון אלע אנדערע זאכן, דעמאלטס וועל איך זיך אראפזעצן לערנען. זאגט דער רמב"ם, ניין. דאס וואס דו זאגסט אז תורה דארף נעמען דיין גאנצע דעי, דארף שוין אנהייבן. איי, דו דארפסט קעיר נעמען פון נאך זאכן? וועסטו ווערן מוותר אויף דעם. דאס איז נישט דעדיקעישן. די איין דאזיגע מחשבה וואס זאגט אז יעצט ביז קודם וועל איך ענדיגן עפענען און נאכדעם וועל איך זיך דעדיקעיטן, האסטו נישט קיין דעדיקעישן בקיצור. ווייל דעדיקעישן מיינט אז דו ביסט מוותר עפעס דערפאר. דו זאגסט, ווען איך וועל האבן אלע צייט, וועל איך זיין טייער. בקיצור, דו טוסט נישט דערפאר גארנישט, דו ביסט נישט פארקומענט.

:Speaker 2

אזוי ווי דו זאגסט, קען אפשר זיין אביסל אן אנדערע פשט, אז ער גייט דא קעגן דעם מענטש וואס וויל זיין פערפעקט. דער מענטש זאגט אזוי, איך ווייס אז אויב איך גיי דארפן נאך קעיר נעמען פון עפעס, גיי איך נישט קענען א גאנץ טאג לערנען ממש מיט הונדערט פראצענט פאוקעס. זאגט דער רמב"ם, לערן מיט נייציג פראצענט פאוקעס, אבער לערן יעצט, נישט אז דו וועסט גיין לערנען א יאר ארום.

:Speaker 1

דאס איז שוין ווייטער מיין חיזוק מהלך. און ער זאגט עס, דו וועסט האבן אביסל צייט, אבער די נעקסטע ברירה איז אז דו גייסט גארנישט לערנען, און נאכדעם גייסטו האבן א גאנצע טאג און א גאנצע נאכט צו לערנען. זאגט ער, ניין, ניין, ניין, לערן יעצט רוב שעות פון טאג.

איך בין אסאך מער אין די אידיע. אז דא שטייט די פרייז, נישט חיזוק. דא שטייט וויפיל ס'קאסט.

ווער איז פטור? – דער רמב"ם רעדט פאר דעם וואס וויל

Speaker 1:

ווער איז א פטור? יעדער איינער איז פטור. מ'איז נישט מחייב קיינעם צו מחזר זיין. דער רמב"ם זאגט נישט אז קיינער איז מחויב אין קיין מצוות עשה שהזמן גרמא. מ'דארף זיך מתעסק זיין מיט נתינת הלב. די גאנצע הלכה איז פאר ווער ס'וויל. דו דארפסט נישט קיין היזוק. דו ווילסט נישט, מאך א לעבעדיגע לעבן, זיי אן עובד ה'. אבער דו זאגסט, ס'שטימט נאך מיט דעם וואס ער האט געזאגט אז מ'דארף מסיח דעת זיין פון אלעס. וועגן דעם, ווען דער מענטש טראכט, "איך בין נאך נישט גרייט צו מסיח דעת זיין פון אלעס," זאגט דער רמב"ם, "פוש דיך, זיי די מערסטע מסיח דעת ווי דו קענסט."

Speaker 2:

ניין, ניין, דאס זאג איך נישט.

Speaker 1:

איך זאג דער תירוץ איז אז מסיח דעת זיין מיינט צאלן פאר דעם. ס'מיינט נישט, "איך זיץ מיט מנוחה." דאס צאלסטו נישט דערפאר גארנישט. ס'דארף קאסטן. ס'איז פשוט אז ס'דארף. אויב טעארעטיש איז מיר געניגט, דארף איך נישט קיין מצוות לא קאסטן. אבער די דעדיקעישן מיינט, אין עולם הזה געוועגליך מוז זיין אז ס'וועט קאסטן. איינער וואס איז נישט געניגט צו צאלן פאר דעם, איז דאך מכל שכן אז... געוועגליך, דא שטייט לעולם, לעולם קען אפשר זיין אז ער האט אן התעלות שבעת ימינו, ס'מיינט נישט דאס. ס'מיינט אזוי געוועגליך, בעולם הזה ארבעט עס אזוי. ווער ס'האלט נישט ביים צאלן יעצט די פרייז וואס ס'קאסט יעצט, וועט נישט צאלן מארגן די פרייז וואס ס'קאסט מארגן. ס'איז אן אנדערע פרייז. ער וועט זיין במנוחה, ער וועט האבן אנדערע תענוגים וואס ער וויל טון, אז ער וויל על שם אלו תפנה.

זייער גוט.

הלכה ט': „לא בשמים היא ולא מעבר לים היא"

דער רמב"ם'ס דרשה

Speaker 1:

זאגט דער רמב"ם ווייטער, **"כך אמרה תורה, 'לא בשמים היא ולא מעבר לים היא'".** איין וועג האט עס שוין דער רמב"ם געלערנט לענין אז מ'קען נישט זאגן קיין נבואות און מופתים אויף תורה. אבער דא זאגט דער רמב"ם די פשט, ער רעדט די חשיבות פון תורה. די חשיבות איז די קאסט, די פרייז.

"לא בשמים היא", לא בגסי הרוח תמצא. די תורה טרעפט זיך נישט ביי בעלי גאוה, די וואס האלטן זיך אזוי גרויס ביזן הימל. אינטערעסאנטע לשון. אבער גאוה מיינט ער דא גאוה אזוי געוועגליך, אדער דא רעדט מען עפעס פון א מענטש וואס וויל אויך תומך חיי עולם הזה זיין, עפעס א מענטש וואס האט א... אקעי.

"ולא במהלכים מעבר לים היא", די תורה געפינט זיך נישט ביי די וואס זענען ביזי אויך מיט מאכן פרנסה און פארן פאר ביזנעס. ער איז א זייגער צו זייגער, למשל. ווייל פרנסה מיינט אז איינער פארט פון דערוויייטנס, ס'איז א גרויסע ביטול תורה, אדער א טרעוועלער וואס ס'נעמט אים אוועק די גאנצע לעבן.

"אמרו חכמים, לא כל המרבה בסחורה מחכים". נישט דער וואס טוט סחורה וועט ווערן חכם בתורה, וועט ווערן קלוג. ס'מאכט זיך אמאל, ס'איז א גרויסע מורא וואס קען מאכן א מלאכה. וצוה ואמר, וועגן דעם האבן חז"ל געזאגט נאכאמאל, הוי מעט עסק, טו ווייניג עסק, נישט זייער איבערדרוקן, נאר טו אפשר א קליינע פרנסה, ועסוק בתורה.

הלכה י': דברי תורה נמשלו למים — ענוה און תורה

דער משל פון וואסער

Speaker 1:

זאגט דער רמב"ם ווייטער, **דברי תורה נמשלו למים, במים**, ווערט זייער משל איז מים, **שנאמר "הוי כל צמא לכו למים"**, שטייט אויף תורה, ווער ס'איז דארשטיג זאל גיין למים צו תורה. למה לא? לערן אראפ אזוי, **מה מים אינם מתכנסים במקום מדרון**, ס'מאכט זיך נישט א פאדל מיט וואסער, א געזאמל פון וואסער אויף א שיפע בארג, נאר אונטן פון די בארג, **אלא נזחלים מעליו**, ס'גיסט זיך אראפ פון די בערגל, **ומתקבצים במקום השבור**, און ס'זאמלט זיך צוזאם אויף די גראדע פלאץ, אויף די פלאץ וואו ס'קען נעמען די וואסער, די נידריגסטע פלאץ מיינט מען דא צו זאגן, רייט?

כך, זאגט ער, **כך דברי תורה אינם נמצאים בגסי הרוח**, ס'געפינט זיך נישט ביי די מענטשן וואס זענען אויף די בארג, מענטשן וואס זענען בעלי גאוה, **ולא בלב כל גבה לב**, ס'געפינט זיך נישט בלב פון די בעלי גאוות, פון די מענטש וואס האט א הויכע גבה לב, **אלא בדכא**, נאר ביי א מענטש וואס איז נידריג, **ושפל רוח**, א מענטש וואס איז בעל ענוה.

פארוואס דוקא ענוה? — דער רמב"ם'ס הסבר

Speaker 1:

אה, יעצט געבט דער רמב"ם זייער א גוטע הסבר, וואס קומט אריין דוקא שפל רוח צו תורה? יעצט זאגט ער, אז פארוואס אן עניו, נאר אן עניו? ווייל איינער וואס איז א בעל גאוה גייט זיך נישט מכניע זיין צו אנדערע חכמים, איינער וואס איז **זיך מתאבק בעפר רגלי חכמים, ומסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו.**

איך מיין אז גסי הרוח מיינט אפשר דעות, איינער וואס לעבט א בעסערע לעבן, א מענטש וואס האט א בעסערע לעבן. און ענוה דא מיינט א מענטש וואס קען מפקיר זיין די תאוות עולם הזה, **מסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו, ועושה מלאכה בכל יום מעט כדי חייו**, ער ארבעט נאר אביסל כדי חייו, **אם לא יהיה לו מה יאכל**, אויב ער האט נישט וואס צו עסן, אויב דארף ער ניטאמאל דאס, לערנט ער א גאנצן טאג, **ושאר יומו ולילו עוסק בתורה.**

ענוה און פרנסה — א פראקטישער פשט

Speaker 1:

ס'קען אפשר זיין אן אנדערע פשט וויאזוי ס'קומט אריין גאוה, ווייל ס'נעמט א גרויסע ענוה אז א מענטש זאל זיין ארבעטן פאר פינף און צוואנציג דאלער א שעה, איך ווייס ער פארקויפט אביסל פרוכט ביינאכט צו קענען לעבן. ער וויל, אויב עפעס, זאל איך ארבעטן.

הלכה ג (המשך): גאוה און ענוה אין קאנטעקסט פון תורה-לערנען

Speaker 1: אבער דאס פאדערט די גאנצע פאוקוס. אפשר דאס איז ווי ס'קומט דא אריין גאוה און ענוה.

Speaker 2: יא, איך מיין אז ס'איז קאנעקטעד, אבער דער טייטש דארט איז "לכל ימיו", ער איז אן ארימער ארבעטער, ער ארבעט אביסל, אבער ס'נעמט נישט אוועק זיין קאפ, ער טוט זיין ארבעט און ער גייט גלייך צוריק לערנען.

אבער וואס זעט מען אז וואס איז דא קלאר איז, אז די מידות זענען גאוה, וואס ער זאגט "גסות הרוח", "גבה לב", מיינט מען נישט אז ער האלט זיך גרויס, נישט די נושא. ס'איז א פעולה, אזוווי איך זאג אלעמאל אז גאוה מיינט וויאזוי מען פירט זיך צווישן מענטשן.

דער איינער וואס איז א גאוותן, ער גייט ארום אלעמאל מיט זיין גרויסן קאר מיט אלעס, ער איז נישט דער וואס זעצט זיך ביי די חכמים "בעפר רגליהם". אפשר דא קומט אויך די לשון. ביידע זאכן זענען נישט גוט. ער וועט זיך נישט זעצן ביים חכם, און ער וועט נישט ארבעטן אויף א ביליגע ארבעט וואס נעמט נישט אוועק זיין פאוקוס פון לערנען.

רייט, איך טראכט אפשר וועגן די לשון "בעפר רגליהם", ווייסט, ס'איז קומט צו ווייזן אז דער חכם איז נישט אלעמאל, מ'האט נישט אויסגעקערט דארטן אין בית המדרש, ס'איז אביסל ארימליך, און נישט אזוי קיין שיינע מארבל ווי מען זיצט. מ'דארף זיך אביסל מכניע זיין צו גיין צו ווא ס'איז דער גרעסטער חכם און וואו ס'איז צוגעפאסט צו לערנען, און דארט טרעפט מען די תורה.

איך מיין אז ס'שטימט אלעס דא זייער גוט, ווייל דאס טרעפט דעם מענטש וואס איז א בעל גאוה, ער וועט נישט זאגן חס ושלום ער וועט נישט לערנען. ער זאגט, "יעצט טאקע קען איך נישט פאוקוסן מורא'דיג אויף לערנען, ווייל איך דארף מאכן אסאך געלט. יענער, יענער נעבעכער ארבעט יעדן טאג, ער האט אוועקצוגייען פון לערנען. איך, איינמאל איך גיי מאכן גענוג געלט, גיי איך א גאנצן טאג לערנען."

אקעי, דער פשוט'ער מענטש, איז סיי אזא עניו וואס זאגט "איך בין נישט קיין תלמיד חכם, דער רב איז דער תלמיד חכם, און מיר מאכן זיך מכניע פאר אים", און "איך בין נישט ארבעטן א פענסי פרנסה, איך וועל טון מאכן אביסל געלט אויף וויפיל ס'פעלט אויס צו לערנען", ער גייט צום זייער וואוילן תלמיד חכם. זייער גוט.

איז דאס אלעס ארויסגעקומען אז איינער איז א יונגערמאן, ער האט נישט קיין געלט, ער האט נישט גארנישט, אבער ער וויל זוכה זיין צו תורה, קען ער, און זאל ער, אין די וועג.

יעצט גייט מען צו די חלוקה צווישן יששכר און זבולון, ווייל דער ארימער מענטש, סוף כל סוף וועט ער ווערן א יששכר. דער שיינער איד וואס האט זיך נישט מכניע געווען, ער וועט ווערן דער זבולון.

הלכה ד: "כל המשים על לבו שיעסוק בתורה ולא יעשה מלאכה ויתפרנס מן הצדקה"

Speaker 2: און ער זאגט, סאו יעצט גייט מען גיין אויף די צווייטע זייט. יעצט גייט איר מיינען אז דאס מיינט אז מ'מעג זיין א כולל יונגערמאן. דארף מען לערנען ווייטער.

יא, זייער וויכטיג. דער רמב"ם גייט יעצט, כידוע אז דער עולם איז נישט מסכים געווען צו דער רמב"ם. אבער יעצט גייט דער רמב"ם גיין אויף די צווייטע זייט.

אויב האט ער אזא מחשבה ביי זיך, ווען ער לערנט, ער לאזט אפ תענוג הזמן, ער זעצט זיך נאר לערנען, דער מענטש מיינט אז מ'קען זיין א כולל יונגערמאן, זיך ארויפלייגן אויף אנדערע מענטשן. מ'מוז פארשטיין אז אמאל איז דא א מוסד, דאס הייסט כולל, דאס איז אן אנדערע דין. דער רמב"ם האט אויך געקענט די מוסד, וואס הייסט א ישיבה.

דער רמב"ם האט זייער נישט ליב געהאט די גאונים. **כל המשים על לבו שיעסוק בתורה ולא יעשה מלאכה**, איינער וואס טראכט, ער מאכט אזא פלאן, **שיעסוק בתורה ולא יעשה מלאכה**, ער גייט נישט טון אזויווי דער רמב"ם האט יעצט געזאגט אז ער זאל אביסל ארבעטן צו קענען זיך מפרנס זיין, נאר ער גייט אינגאנצן לערנען, נישט טון קיין מלאכה.

איי, וויאזוי גייט ער האבן פרנסה? **ויתפרנס מן הצדקה**, ער וויל זיך נתפרנס זיין פון צדקה. **הרי זה חילל את השם**, דאס איז א לאנגע ליסט פון זאכן וואס ער טוט. **ובזה את התורה**, ער מבזה די תורה. ס'טאקע, ווייל די תורה איז מער נישט קיין מכובד'יגע זאך. יעצט, אנשטאט געבן צדקה פאר א חולה, גייט מען געבן געלט פאר מענטשן וואס לערנען תורה. ס'איז א בזיון פאר די תורה.

וכבה מאור הדת, ער לעשט אויס די ליכטיגקייט פון דת. ס'טאקע, איך מיין אז ס'איז מער פון דת, ווייל ס'איז אויך כמעט אז ער... ס'ווערט אז די בעלי תורה זענען די וואס פאדערן.

דער רמב"ם האט אויך געקענט דעם מוסד וואס הייסט א ישיבה. דער רמב"ם האט זייער נישט ליב געהאט די גאונים.

דער רמב"ם'ס קריטיק אויף די גאונים

די גאונים האבן געפאדערט געלט, און געווען תובע בפה. ווען ס'איז געקומען א שאלה פאר די גאונים, האט מען געדארפט שיקן געלט צו באקומען די תשובה וכדומה. און דער רמב"ם קוקט דאס אן אלס קבלת מתנות.

יעדער איינער זאגט אז די תלמידי חכמים זענען אזעלכע מענטשן אויסנוצער. זיי קומען מיט איסורים, מיט הלכות פאר'ן עולם, און זיי בעטן נאך געלט אויך. ס'איז נישט נאר אז ער בעט נעבעך, אז ער בעט געלט, ער בעט אפילו געלט בכח, נישט נאר אזוי בתור נעבעך. און דאס איז די קבלת מתנות, אזויווי מ'קען זען היינט אויך. ס'איז נישט קיין חידוש.

דער עולם קוקט אן אז די לומדים, די אידן וואס זיי לערנען, זיי זענען אזעלכע אויסנוצער, זיי האלטן זיך פאר אייזן, וויאזוי זאגט מען? פאראזיטן, יא? זיי לעצן זיך לערנען, און זיי פארדערן נאך אז מ'זאל זיי אויסהאלטן פאר דעם אויך.

"וגורם רעה לעצמו ונוטל חייו מן העולם הבא"

Speaker 2: "וגורם רעה לעצמו" - ער איז גורם רעה לעצמו, נישט נאר פאר'ן עולם, אפשר פאר זיך אליינס אויך.

Speaker 1: דארף מען פארשטיין וואס איז שלעכט פאר זיך, ער מאכט א גוט לעבן.

Speaker 2: ער מיינט מסתמא בנפש, רייט? ער מאכט חרוב זיין אייגענע נפש סאמהאו.

Speaker 1: אפשר גורם רעה לעצמו ונוטל חייו מן העולם הבא איז איינס?

Speaker 2: אה, ס'איז די המשך. **ונוטל חייו...** אה, לפי דעת הרמב"ם, פארוואס?

Speaker 1: לפי... ס'איז נאך א זאך. אפשר בעולם הזה נאך, ונוטל חייו מן העולם הבא.

Speaker 2: ווייל ער ווערט אויך אז ער איז א נעבעך, און דאס איז א שלעכטע מידה אויך, ער קען ווערן א בעל מידות רעות.

דער בני יששכר האט געשריבן זייער שארף, איך מיין אין אגרא דפרקא, דו געדענקסט, אז א רבי וואס איז תובע בפה פארלירט אלע זיינע מדרגות. ער האט געקענט פארשידענע גרויסע אידן וואס האבן אנגעהויבן צו זיין תובע בפה, זיי האבן געבעטן פון די חסידים געלט, און ס'איז געווען "ונסרוקנו מכל וכל", זיי זענען געווארן ליידיגע אייז. דאס איז א גורם רעה לעצמו.

יא, "וגורם רעה לעצמו ונוטל חייו מן העולם הבא", און ער פארלירט זיין חייו אין עולם הבא, ווייל ער באקומט שוין זיין שכר קהילה אויף די וועלט. דאס איז דאך די זאך, **לפי שאסור ליהנות מדברי תורה בעולם הזה.** מ'טאר נישט הנאה האבן פון דברי תורה בעולם הזה.

דיסקוסיע: דער חילוק צווישן דא און די פריערדיגע הלכה

Speaker 1: דאס איז נישט די רעגולער הלכה וואס מ'האט געלערנט פריער אז מ'טאר נישט בעטן געלט פאר לערנען מיט אידן, פון מני בחינות ומפני בחינות. דאס איז נאך א מין וועג, נישט לערנען מיט אנדערע, נאר סתם אזוי באקומען באצאלט אז זיי זאלן קענען לערנען.

Speaker 2: ווייל דא איז נאך אסאך הארבער ווי דארטן. דארטן האט ער געזאגט אז לכתחילה זאל מען עס נישט טון, אבער אויב ער האט נישט קיין ברירה, ער שלינגט עס אראפ. דאס איז נאך הארבער.

Speaker 1: נאר אויף תורה שבעל פה. ווייל דארטן האט ער געזאגט אז די תורה שבעל פה געבט מען א סערוויס, דו טשארדזשסט אים פאר לערנען מיט אים. דא, זאגסטו, דו טשארדזשסט מיך פאר לערנען מיט מיר אליין.

Speaker 2: קען זיין. ווייל אויך דארט האט דער רמב"ם, ס'איז נישט די זעלבע זאך, איך ווייס אז ס'האט נישט קיין שייכות, אבער דארט האט מען גערעדט פון אויסלערנען. דער רמב"ם האט געזאגט אז תורה שבכתב מעג מען, און תורה שבעל פה זאגט ער מעג מען נישט, ער זאגט אז די וואס טוען עס, ס'איז נישט אז מען מעג.

אבער לכאורה די אוסרים וואס זענען מסביר מיינען דאס, אז די תורה איז טאקע א גרויסע הנאה, אבער נישט בעולם הזה. מען וועט באקומען שכר רוחני, שכר עולם הבא. אבער ער טוישט עס אויף פאר געלט, דער פשט איז, אה, ביי דיר איז די תורה ווערט אזויפיל געלט, סאו זאגט ער, דו קענסט באקומען געלט, דו וועסט שוין נישט האבן קיין עולם הבא.

דריי מקורות פון חז"ל

Speaker 2: יא, און ער ברענגט דריי מקורות פון די חכמים אויף דעם. **"כל הנהנה מדברי תורה נוטל חייו מן העולם."** דאס איז די פשט וויאזוי ער האט עס געזאגט, "נוטל חייו מן עולם הבא." דער רמב"ם האט געטייטשט, און ער ברענגט די מקור פאר דעם פון די מאמרים פון די חכמים. יא.

און ווייטער, **"ואוציאו וראו אמרי, לא תעשם עטרה להתגדל בהם."** מען זאל נישט מאכן די תורה... ס'איז אינטערעסאנט, די תורה איז א כתר, אבער מען מאכט עס נישט פאר א כתר להתגדל. ס'איז דא א זאך ווי ער באקומט נעטשורעל כבוד, וויל מענטשן זאלן זען די כתר תורה און זיי זאלן זיך מכניע זיין. אבער ער זאל מאניפולירן אז ער זאל באקומען א כתר תורה, פאדערן פון מענטשן כבוד וויל ער איז א תלמיד חכם, זיך מתגאה זיין מיט די תורה איז אן עבירה, זאלסט נישט טון.

"ולא קרדום לחפור בהם." ער נוצט די תורה ווי א האק צו אקערן דעם. אנשטאט ער זאל עקטשועלי נעמען א האק און אקערן און דאס זאל זיין זיין פרנסה, נעמט ער די תורה און דאס איז זיין פרנסה. פארשטייסט, דאס איז א בזיון אז די תורה איז נישט קיין האק.

א תורה קען זיין אז די תורה איז אן עטרה, אבער ס'איז נישט אן עטרה וואס דו ביסט מתגאה דערביי. ס'איז אן עטרה, אפשר אן עכטע גדלות, אבער נישט גדלות בעיני בני אדם. ס'איז א גדלות אמיתית.

"ואוציאו וראו אמרי," נאך האבן די חכמים געזאגט, **"אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות."** דו זאלסט ליב האבן די מלאכה, אזוויי דו האסט פריער געזאגט, ארבעטן אביסל אין ממון בייסיקלי, וואס איז דאס?

Speaker 1: זייער גוט, מלאכה איז נישט עסק. מלאכה מיינט ארבעט.

Speaker 2: "ושנא את הרבנות." יא.

Speaker 1: אה, דו מיינסט יגיע כפיים. יא.

Speaker 2: "ושנא את הרבנות." און ס'איז פאראן וואס האבן פיינט די רבנות, דאס הייסט צו באקומען באצאלט פאר'ן לערנען. און רבנות מיינט כפשוטו זיך מתגדל זיין אויף אנדערע מענטשן, הייסט זיין א רב.

Speaker 1: לאו דווקא דאס ווארט רב, איך מיין גדלות, יא, אזוויי שליטה, עפעס אזוי, פאוער. יא.

Speaker 2: דו ווייסט די באקאנטע טייטש, אהבת המלאכה ושנאת הרבנות, אז ער האט ליב די חלק המלאכה פון די רבנות, און ער האט פיינט די רבנות שברבנות. מען קען אויך זיין א רב און...

Speaker 1: אקעי, איך מוז זאגן אז איך מיין אז אלעס איז מיט אחוזים.

Speaker 2: ניין, ניין, אבער דא איז דא אזא זאך אז א מענטש וואס לערנט תורה, אבער ער לערנט מיט אנדערע מענטשן און ער העלפט מענטשן, ס'איז דא א וועג עס צו טון אן דעם וואס דער רמב"ם זאגט. רדיפת השררה, רבנות מיינט אז ער ברענגט דא די לשון פון די משנה, רדיפת השררה, נאכדעם די קטטה מיט די צווייטע רב, וכדומה, וואס שטייט דא.

און ס'איז דא א מאמר חז"ל, "כיון שנתמנה אדם מלמטה נעשה רשע מלמעלה". יעדער איינער וואס באקומט א מינוי מלמטה ווערט א רשע מלמעלה, דאס מיינט אז מען קוקט אים אן ווי א רשע.

Speaker 1: אקעי.

Speaker 2: און נאך א זאך האבן זיי געזאגט, **"וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה"**, וויל סוף וועט דאס בטל ווערן. לכאורה דאס איז די "כיבוי מאור הדת" פון פריער, דאס איז די "גורם רעה לעצמו".

Speaker 1: יא, וויל סוף וועט ער גיין מאניפולירן, מאניפולירן, טרייען וואס ער קען, צום סוף וועט ער נישט קענען לערנען מער. ער וועט סטאפן. משא"כ אויב ער וואלט געווען א קליינע ארבעט צו די זייט, וואלט ער געקענט ממשיך זיין לערנען.

Speaker 2: **וסוף אדם זה שיגזול את הבריות,** סוף וועט ער דארפן גנב'ענען פון מענטשן. ער וועט מער נישט געבן געלט פאר זיינע טפחה, און ער וועט אויפקומען מיט אנדערע תירוצים צו קענען באקומען צדקה געלט. ער וועט פארקויפן פאר מענטשן אז ער איז א חולה, אזעלכע מיני זאכן.

Speaker 1: וואס איז גזילות מיינט לכאורה נישט... אדער ער וועט נעמען ריבית, און ער וועט נעמען שוחד, אזעלכע סארט זאכן. ער וועט טון גרעסערע עבירות.

Speaker 2: איך מיין אז ער מיינט צו זאגן, ער גייט נישט... צו גנב'ענען איז אויך אן ארבעט. ער וועט אויסטרעפן א וועג וויאזוי צו גנב'ענען, נאר די חוקי'דיגע טריקס, די חתמת כוחם.

הלכה ד (המשך): "מעלה גדולה היא למי שמתפרנס ממעשה ידיו"

Speaker 2: און דער רמב"ם זאגט ווייטער, **"מעלה גדולה היא למי שמתפרנס ממעשה ידיו"**. יעצט גייט דער רמב"ם זאגן די פאזיטיוו, ביז יעצט איז געווען נעגאטיוו, יעצט גייט ער זאגן פאזיטיוו. **"מעלה גדולה היא למי שמתפרנס ממעשה ידיו"**, ס'איז א גרויסע מעלה, ס'איז א גרויסע חשיבות. ס'איז **מדת חסידים הראשונים**, ס'איז פון מדת חסידים הראשונים, אזוי ווי דער רמ"א האט געזאגט, מיין איך, אין... ווי דער רמ"א האט געזאגט אין הלכות תלמוד תורה, אז אסאך פון די אמוראים האבן געהאט אן ארבעט, האבן געהאט א שווערד.

און לעצטע פרייטאג, אדער צוויי פרקים צוריק, האט ער דארט געמיינט צו זאגן אז אפילו אזוי קען מען לערנען, און יעצט גייט ער זאגן אז ס'איז טאקע געווען דער מנהג אז מען זאל לכתחילה ארבעטן.

אבער דא מיינט ער די ווערטער "ממעשה ידיו", זיי האבן נישט ארומגעפארן מסחר זיין דא מעבר לים.

הלכה ד' (סוף): „ממעשה ידיו" — דער אידעאל פון הענט-ארבעט

Speaker 1:

מידת חסידים הראשונים היא, ס'איז פון די מידות פון חסידים הראשונים, אזוויי דער רמב"ם האט געזאגט, מיין איך, אין אנהייב פון די הלכות תלמוד תורה, אז אסאך פון די אמוראים האבן געהאט א ארבעט, האבן געארבעט שווער.

יעצט, ער האט געזאגט דא, לעצטע פרייטאג, צוויי פרקים צוריק, האט ער דארט געמיינט צו זאגן אז אפילו אזוי קען מען לערנען.

יעצט גייט ער זאגן אז ס'איז טאקע געווען דער מנהג אז מ'זאל לכתחילה ארבעטן.

אבער דא מיינט ער די ווערטער „ממעשה ידיו", אבער נישט ארומפארן במסחר זיין דא מיורדי הים.

דאס איז די וועג, דער רמב"ם האט א געוויסע וועג, ער וויל מ'זאל ארבעטן מיט די הענט, וויל דאס איז עפעס וואס ס'נעמט נישט אוועק דיין פאקוס אזוי שטארק, דו גיבסט אוועק אביסל צייט, און דו קענסט נאך אלץ לערנען תורה.

ומידת חסידים הראשונים היא, ובזה זוכה לכל כבוד וטובה שבעולם הזה ולעולם הבא.

ס'איז טאקע נישט קיין כבוד, אזוויי דו האסט כבוד מיט דעם, אבער דאס איז די אמת'ע כבוד און טובה שבעולם הזה ולעולם הבא.

ווייל אפילו בעולם הזה, דער וואס ער לעבט אויף יענעמ'ס חשבון, צום סוף קוקט מען אים אראפ.

ניין, ער מיינט דא ביידע, ווערסעס דער וואס ווערט א ביזנעסמאן, און ווערסעס דער וואס באקומט כבוד פון לערנען.

אקעי.

שנאמר „יגיע כפיך כי תאכל אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא", שכולו טוב.

ס'הייסט אז דעם „טוב" איז ממש שייך צו עולם הבא, ווייל עולם הבא איז דא טוב, דא אין עולם הזה איז נישטא אמת'דיג קיין טוב.

אקעי, עד כאן איז געווען די נושא.

הלכה ה׳: „אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן"

Speaker 1:

יעצט גייט מען לערנען מער, יעצט קומט מען שוין אן צו מער חיזוק, מער פרטיות'דיגע חיזוק פון וויאזוי זיך צו מוטשען אין לערנען. יא?

זאגט דער רמב"ם, **„אין דברי תורה מתקיימין"**, דברי תורה מתקיימין מיינט ס'האלט זיך נישט, דהיינו, ס'זאל זיך אנזאמלען, ס'זאל ווערן א גרויסע קאלעקשאן פון תורה.

יא, מ'וויל אז א מענטש זאל לערנען, יעדן טאג תורה, זאל מחזק זיין אלעס וואס ער ווייסט שוין, און אזוי וואקסט ער ארויס א גרויסער תלמיד חכם.

ס'האלט זיך נישט, **„במי שמרפה עצמו עליהן"**, איינער וואס טוט עס לייכטקייט.

מ'קען אויך זאגן, ער בלייבט נישט ביים לערנען, ער ווערט נישט קיין תלמיד חכם, ער וועט נישט בלייבן.

צום סוף וועט ער טרעפן איינע פון די תירוצים וואס מ'האט יעצט געזאגט.

„במי שמרפה עצמו עליהן", איינער וואס טוט עס שוואך, איינער וואס שטרענגט זיך נישט אזוי שטארק אן, **„ולא בעלי שלומדים מתוך עידון ומתוך אכילה ושתיה"**, **„מי שממית עצמו עליה"**, נאר איינער וואס הרג'עט זיך דערפאר, וואס דאס איז לכאורה א לשון גוזמא, איינער וואס... דער רמב"ן טייטשט, אהא, **„המצער גופו תמיד"**, **„ולא יתן שנה לעינו ולעפעפיו תנומה"**, ער האט נישט קיין שלאף אינמיטן לערנען.

דיסקוסיע: ווי שטימט „ממית עצמו" מיט די הלכות דעות?

Speaker 2:

לכאורה מיינט דער רמב"ן... זאגסטו אז דער רמב"ן מיינט אזוי ווי ער זאגט אין הלכות דעות אז א גוף דארף מען לערנען און שלאפן גענוג, און נישט נוגע זיין פאר דעם?

Speaker 1:

דער רמב"ן מיינט אז אפילו ס'מאכט זיך אמאל אז דו ביסט אינמיטן לערנען און ס'איז דיר אנגעשטרענגט, און דו ביסט געשלאגן מיט די מידיגקייט.

Speaker 2:

קודם כל, ס'קען זיין אז ווי דו זאגסט אז ער רעדט נישט אז ער שלאפט נישט קיין צען שעה א טאג, נאר אכט שעה.

Speaker 1:

ס'קען אויך זיין אז דער תלמיד חכם איז אפילו מער, ער מוטשעט זיך, ער שטרענגט זיך אן מער, ער שלאפט זיבן שעה ווייל ער מוז ענדיגן יענע מסכתא, ער האט א פסק חוב, איך ווייס, קען זיין.

דער רמב"ן'ס רמז: „אוהלי החכמה"

Speaker 1:

אה, ער ברענגט דרך רמז, נאר דער איינער וואס הרג'עט זיך **„באהלי החכמה"**, ס'טייטש אז ער לעבט נישט צו באקוועם, נאר ער איז מבקר זיין גוף.

פארוואס אוהל? ווייל ער האט געדענקסט פריער, ווען ער האט גערעדט פון נחת נביא, האט דער רמב"ן געזאגט אז דער אוהל איז א רמז אויף אלע ענייני עולם הזה, לא חשיבי לכלום.

דא זאגט ער, נישט יענער אוהל, נאר דער אוהל החכמה. אקעי.

„התרפית ביום צרה צר כחך" – דער פסוק פון שלמה

Speaker 1:

„וכן אמר שלמה", ער טייטשט די מאמר חז"ל, יא? אזוי האט שלמה געזאגט בחכמתו, ווי ס'שטייט אין דעם פסוק, **„התרפית ביום צרה צר כחך"**.

וואס איז די טייטש? איך ווייס נישט.

סא, ער זאגט אז די טייטש איז, אויב דו ביסט זיך מתרפה ביום צרה, אזוויו געזאגט פריער, מרפה עצמו על דברי תורה, ער לאזט נאך, ער שטרענגט זיך נישט אן ביום צרה, א שווערע טאג היינט, היינט וויל איך נישט לערנען.

אה, ס'איז שוין נישטא קיין כח, ס'איז שוין נישטא קיין... ס'איז שוין נישטא קיין זאך צו צר כחך, אז דיין כח התורה ווערט שוואך.

„ואולם אף חכמתי עמדה לי", אויף דעם טייטשן חז"ל, **„חכמה שלמדתי באף"**, די תורה וואס איך האב געלערנט אפילו ווען ס'איז מיר אנגעקומען מיט א חרון אף, און ס'איז אנגעקומען מיט א צער, **„עמדו לי"**.

איך מיין אז די אלע זאכן, איך מיין אז ס'איז א חיזוק, אבער... איך מיין אז א מענטש מיינט אז ס'וואלט געדארפט זיין גרינג, ס'וואלט געדארפט זיין א כתר תורה, און נאכדעם ווען ער זעט אז ס'איז א שווערע טאג, ער האט נישט קיין כח, ווערט ער צעבראכן.

וואס זאגט מען אים? איך האב געוואלט שטארק, פארוואס האב איך נישט מצליח געווען מיין סענס?

זאגט מען אים אז ניין, ס'איז געמאכט אזוי, ס'ארבעט נישט אזוי. אפילו דעמאלטס, אזוי ווי דו זעסט אז נישט קיין ביזנעס גייט יא גרינג, רוב זאכן איז דא תקופות, ס'איז נישט אזוי אלעמאל איז אזוי.

אפילו ווען ס'קומט דער טאג וואס ס'איז א מרירות, שטארק דיך אן מיט א חיבה, ווייל דאס איז דאן דער חלק וואס מ'האט געמיינט, ס'מוז זיין.

דיסקוסיע: דער תירוץ אויף די סתירה מיט הלכות דעות

Speaker 2:

זייער גוט, דו זאגסט אז דאס האט פארענטפערט דאס וואס מיר האבן געפרעגט וועגן פריער געשטאנען אז מ'זאל שלאפן. ער זאגט נישט אז מ'מוז יעדן טאג לערנען... מ'קען לערנען יעדן טאג אכט שעה, איז גענוג, ניין, צוועלף שעה, וואס ס'בלייבט נאכ'ן אראפנעמען די אכט שעה פאר שלאף.

אבער ער זאגט אז אפילו א מענטש וואס שלאפט יא די אכט שעה, פלוצלינג גייט ער זיין מיד, ווייל נאטורליך איז אזוי, ווייל ס'קומט אן א צוג וואס ס'פארט נישט אזוי געשמאק, אדער א טאג וואס ס'פארט נישט אזוי געשמאק, ער גייט פילן מיד.

דעמאלטס זאגט מען, גיי דיך שלאפן. ניין, ס'זענען נסיונות וואס זענען נישט ווייל... אדער...

Speaker 1:

יא, יא, יא, איך פארשטיי וואס דו ווילסט ארויסברענגען. ס'מיינט נישט אז ס'איז נישט צוגעפאסט. דער רמב"ם האט גערעדט אזוי שטארק אין הלכות דעות קעגן סיגופים. ער מיינט נישט אז מ'זאל זיך מאכן סיגופים און מ'וועט פארשטיין בעסער די לערנען.

ער מיינט סך הכל צו זאגן אז א מענטש זאל נישט ווערן פארלוירן. אה, ס'איז געווען אביסל שווער. די תורה האט געמאכט אז אמאל איז שווער, און מ'שטופט עס אדורך. און אוודאי אסאך מאל איז עס גרינג. ער מיינט נישט אז ס'מוז זיין שווער, ס'איז נישט קיין חיוב.

Speaker 2:

ער האט געדענקט אז דער רמב"ם אין הלכות תשובה פרק ח' האלט נישט אזוי שטארק פון שכר ועונש. ער זאגט אז דאס איז נאר בדיעבד, לכתחילה דארף זיין גוט, דארף מען ענדזשויען.

Speaker 1:

ער מיינט אז... אבער ס'וועט יא מיינען אז דו זאלסט נישט מיינען אז ווען דו האסט א שווערע טאג, „אקעי, היינט גיי איך נישט לערנען". רייט. וואטעווער דיין קביעות איז, דאס איז נישט נאכלאזן.

אה, איך דארף פארענדיגן, איך האב געזאגט, אפשר דאס איז די טייטש פון „כי מציון תצא תורה". א מענטש זאגט, היינט בין איך מיד, האב איך נישט קיין גוטע קאפ, איך קען נישט לערנען, ס'האט נישט געלונגען.

אויף דעם איז דא א ספעציעלע סגולה, אמאל דווקא יענע טאג וואן מ'איז מיד האט מען א בעסערע אייגער, ס'איז לוינט זיך. אוודאי געוועוונליך זאל מען שלאפן גוט, מ'זאל קענען לערנען, ס'איז גוט אלעס, מ'זאל קענען לערנען. אבער אויב ס'איז א שווערע טאג, איז דא אין דעם אויך עפעס א סגולה.

„אל תאמר לכשאפנה אשנה" — נאכאמאל

Speaker 2:

וואס איז טאקע פשט לכאורה? לאמיר זאגן אז א מענטש מאכט א חשבון, מ'דארף לערנען, איך ווייס אז מ'לערנט פינף און צוואנציג טויזנט שעה און מ'האט א תלמיד חכם. ער וועט זאגן, איך גיי לערנען די פינף און צוואנציג טויזנט שעה, יעצט וועל איך אראפנעמען א שעה, איך וועל עס משלים זיין ערגעץ אנדערש. דאס איז וואס שטייט אין די ווארט „אל תאמר לכשאפנה אשנה".

Speaker 1:

זעט אויס אז דער רמב"ם זאגט דא אז א מענטש גייט אייביג האבן תירוצים און ס'גייט זיין נסיונות, און לאז דיך נישט נארן. ס'איז נישט א דין אז דו האסט נישט געגוג צייט אויך צו שלאפן אויך צו לערנען. נאר די ווארט איז אז דו גייסט האבן אסאך מאל נסיונות, אבער דעמאלטס ווען דו האסט אנגענומען די לערנען זאלסטו נישט סטאפן.

Speaker 2:

אזוי ווי דו ביסט מסביר, יא, זייער גוט. איך מיין אז ס'איז פשוט.

הלכה ו׳: עצות ווי אזוי תורה זאל זיך מקיים זיין

א) לערנען אין בית הכנסת — נישט פארגעסן

Speaker 1:

זאגט דער רמב"ם ווייטער, **„אמרו חכמים, ברית כרותה לכל הלומד תורה בבית הכנסת שלא ישכח מהרה"**.

ס'איז דא א ברית כרותה, דאס איז אזוי ווי אן הבטחה פאר א מענטש, אז ווען איינער איז זיך משתדל אויף לערנען אין בית הכנסת... געוועונליך ווייסן מיר אז בית הכנסת איז וואו מ'דאווענט. דא זאגט מען אז בית הכנסת מיינט די פלאץ וואו מ'לערנט.

„לא במהרה הוא משכח", ער וועט נישט פארגעסן די לערנען. לערנען אין בית המדרש העלפט אים צו געדענקען.

אפשר איז דאס פארט פון די גאנצע „לומד על מנת לעשות", אז אין בית המדרש איז דא נאך עפעס מער.

ס'קען זיין אז בית הכנסת מיינט מ'לערנט ברבים, אפשר דאס איז די ווארט פארוואס מ'פארגעסט נישט, ווייל מ'לערנט מיט נאך מענטשן האט מען נישט פארגעסן.

ב) לערנען בצנעה — מחכים

Speaker 1:

„וכל הלומד בצנע מחכים, שנאמר ואת צנועים חכמה".

ס'קען זיין אז די ווארט איז אז ווען מ'לערנט בצנע, איז טאקע מ'לערנט אליין, קען מען אפשר מער אריינגיין טיף, ווייל מ'פארפט זיך נישט, מ'לערנט נישט מיט יענעם. מ'לערנט אליין.

אבער ווען מ'לערנט מיט יענעם, אפשר לערנט מען מיט מער חיות, און מ'זאגט עס אין א שיינע וועג, ווייל מ'דארף עס זאגן בדרך קצרה פאר א תלמיד, דעמאלטס געדענקט מען עס.

ס'איז דא צוויי עצות ווי אזוי א מענטש לערנט צוויי מאל. איינמאל זאל מען לערנען אליין, ווייל ווען מ'איז אליין נוצט מען איין, מ'טראכט, מ'טראכט צו מ'זאגט גוט, מ'איז מחכים. נאכדעם דארף מען לערנען... ניין, מ'דארף ביידע. יעדע סוגיא זאלסטו איינמאל לערנען אליין גוט בעיון, און נאכדעם זאלסטו עס איינמאל אויסלערנען מיט דיין חברותא אדער אזא סארט זאך.

ס'איז נישט קלאר. אפשר די בית הכנסת בצנעה איז ווען די עולם דאוונט פארקערט, ער גייט אין בית הכנסת ווען מ'דאוונט נישט און ער איז אליינס דארט. איך ווייס נישט.

אפשר אמאל טוט מען די עצה, אמאל יענע עצה.

אפשר וויל איך דאך טראכטן פארקערט, אז דאס איז אלץ געקומען צו זאגן מ'זאל נישט זוכן קיין תירוצים. נישט אז דו דארפסט זיין אינדערהיים, דו דארפסט האבן דיין קהל. נישט אז דו דארפסט האבן דיין חברותא, דו קענסט זיין בצנעה איז אויך גוט, פארקערט, אינדערהיים איז אויך גוט. דאך האב איך דאך נאך א עצה.

איי, ס'איז נישט די בעסטע דריי עצות, ס'איז נישט קלאר.

ג) משמיע קולו — תלמודו מתקיים

Speaker 1:

„כל המשמיע קולו בשעת תלמודו, תלמודו מתקיים בידו". ווייל ער לערנט אויפ'ן קול, תלמודו מתקיים בידו, ס'וועט זיך האלטן. דאס זאגן אויך העלפט דיר אריינעמען.

„אבל הקורא בלחש, מהרה הוא שוכח", ווייל ער לערנט שטיל, ער וועט שנעל פארגעסן.

אינטערעסאנטע זאך. און די גמרא אין עירובין שטייט א מעשה אז ברוריא האט געטראפן א תלמיד וואס האט געלערנט בלחש, האט זי אים געגעבן א שטויס און געזאגט, ס'שטייט דאך **„ערוכה בכל ושמורה"**, אויב ס'איז אין די רמ"ח אברים איז עס שמורה.

איך האב געטראכט לעצטנס אז פארדעם האט זי אים געדארפט געבן א שטויס, ווייל סתם מיט די רמ"ח אברים, ער קען נישט סתם זאגן, ווייל ער האט געזאגט וואס גארנישט געוועזן. אינטערעסאנט.

דיסקוסיע: ווי שטימען די דריי עצות צוזאמען?

Speaker 2:

אבער נא, ס'איז אינטערעסאנט, ווייל משמיע קולו שטימט מיט בית הכנסת, ביי ביידע איז די ווארט נישט פארגעסן. און יוגה בתלמידו בצנעה איז נישט נישט פארגעסן, נאר מחכים. קען זיין אז דו ווערסט קלוג אבער דו וועסט פארגעסן. ס'איז צוויי זאכן, צוויי מדרגות, צוויי ענינים. ס'איז מער עיון, ס'איז מער בקיאות.

Speaker 1:

יא, אפילו ס'איז אויף שינון, איבער חזרה.

אקעי. זאגט די רמ"א ווייטער.

Speaker 2:

אקעי, טאקע דא, למשל איך קען זען אויב איך ליין די תורה אין שול, אקעי, ס'איז נישט ממש דאס, ווייל מען גרייט זיך צו, אבער דעמאלטס געדענק איך בעסער די פסוקים, די ווערטער. אבער צו פארשטיין איז לאו דווקא.

Speaker 1:

זיי זאגן עס אויך אפילו לגבי אנדערע זאכן, אז ווען מען זאגט ארויס זאכן, איך ווייס, affirmations, ווען מען זאגט עפעס איז עס שטארקער. מען הערט עס אין די אייגענע קול, די אויער הערט די אייגענע קול.

Speaker 2:

רייט, קען טאקע זיין אז דאס איז מער א דין פון שינון, פון צו געדענקען, מער ווי פון פארשטיין. מ'פארשטייט טאקע נישט, אבער ס'ווערט א פארט פון דיר, ס'ווערט מער.

הלכה ו׳ (סוף): לערנען בלילה

Speaker 1:

„אף על פי שמצוה ללמוד ביום ובלילה", אפילו די מצוה איז ללמוד ביום ובלילה, אזוי ווי עס ווערט געזאגט אין די ערשטע פרק פון הלכות תלמוד תורה **„והגית בו יומם ולילה"**, **„אין רוב חכמתו של אדם אלא בלילה"**, רוב חכמה לערנט מען בלילה. דאס איז לכאורה פשוט, ווייל ס'איז נישט דא קיין טירדות.

„לפיכך מי שרוצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו". פשט איז, נישט א נארמאלע מענטש, איינער וואס וויל זוכה זיין בכתר התורה.

הלכה ו' (המשך): לערנען ביינאכט — „רוב חכמתו אלא בלילה"

דער רמב"ם'ס ווערטער: אף על פי שמצוה ללמוד ביום ובלילה, אין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה. לפיכך מי שרוצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחת מהן בשינה ואכילה ושתיה ושיחה וכיוצא בהן, אלא בדברי תלמוד תורה ודברי חכמה.

מ'פארשטייט טאקע נישט, אבער ס'ווערט א פארט פון דיר, ס'ווערט מערער.

און ער גייט ווייטער: אף על פי שמצוה ללמוד ביום ובלילה, אף על פי אז די מצוה איז צו לערנען ביום ובלילה, אזוי ווי ס'איז געזאגט אין די ערשטע פרק פון די מצוה פון תלמוד תורה, **והגית בו יומם ולילה**, אבל אין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה, רוב חכמה לערנט מען בלילה. דאס איז לכאורה פשוט, ווייל ס'איז נישטא קיין טרדות.

לפיכך מי שרוצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו, דאס איז נישט א נארמאלע מענטש, איינער וואס וויל זוכה זיין אין כתר התורה, יזהר בכל לילותיו, ער זאל נזהר זיין אין אלע נעכט, ולא יאבד אפילו אחת מהן בשינה ואכילה ושתיה ושיחה וכיוצא בהן, ער זאל נישט פארלירן קיין איין נאכט, אלא בדברי תלמוד תורה ודברי חכמה.

איך מיין אז ער מיינט ארויסצוברענגען אז די נאכט, די פאר שעה וואס איז דא ביינאכט, און רעדט ער דאך אז מ'דארף אויך שלאפן, די פאר שעה וואס איז דא וואס איז צווישן די שלאפן און די נישט שלאפן, ווען ס'איז ממש א גוטע צייט, דארף מען עס האלטן טייער, ווייל ס'קומט נישט נאך, ס'איז נישטא אזויפיל אזעלכע שעות אין די טאג און אין די לעבן.

„רוב חכמתו" — חכמת הנסתרות

איך טראכט אפשר, איך ווייס נישט, לכאורה איז נישט פשט, אז ביינאכט איז דאך ווען מ'דארף לערנען נסתרות התורה, יא, פרד"ס. זאגט ער, די מצוה איז אייביג, אבער די „רוב חכמתו", די גרעסערע תורה וואס דער רמב"ם האט פריער געזאגט איז די חכמת הנסתרות, דאס איז די תורה וואס איז איינגעלייגט מיט דברי חכמה. דברי חכמה קען מיינען פרד"ס.

אמרו חכמים... און דאס איז אויך די חילוק צווישן דאס וואס מ'לערנט אין בתי כנסיות און דאס וואס מ'לערנט אליין. מ'ווערט קלוג, געווענליך לערנט מען נישט מיט קיין חברותא. **אין דורשין... אלא בצנעה.**

„בלילה" — אפשר די פריסטע מארגן-שעות

סאו, אמרו חכמים... ער ברענגט דא א דרשה פון חכמים, א שארפע זאך. אמרו חכמים, **אין גורן של תורה...** ווייל דאס איז זיכער פאר מענטשן, די זאך וואס הרג'עט די לערנען איז אלעמאל היינט, ס'איז נישטא קיין יוצא מן הכלל. אויף דעם יסוד האט דער רמב"ם געבויט זיינע הלכות. און דאס איז דער יסוד פון די שיעור, אז אפילו די שיעור איז יעדן טאג, אפילו נישט מורא'דיג, און ס'קומט נישט אן גרינג שבת און זונטאג אדער פרייטאג, מ'דארף זיך אסאך מער אנשטרענגען.

זאגט דער רמב"ם, אמרו חכמים, **אין גורן של תורה.** גורן איז דער שייער איז וואו מען זאמלט איין אלע תבואה. די זעלבע זאך, אונז ווילן אז די תורה זאל ווערן א גרויסע זאמלונג. דו לערנסט, דו לערנסט, דו לערנסט, דו לערנסט, דו לערנסט, דו האסט א ריזיגע פייל. דו טרעפסט א יונגערמאן, אדער אפילו א בחור פון אכצן, דו ביסט שוין אין ישיבה פון דרייצן, זאגט ער, "איך האב זעקס בלאט דא, און פיר בלאט דא." וויאזוי ווערט די פייל?

אין כל רינה של תורה אלא בלילה. די לערנען ביינאכט, דאס איז גורם א גרויסע פייל. שטייט, **קומי רוני בלילה.** „רוני" איז ענליך צו „גורן," איז דא אזא דרש. דאס איז געשען ביינאכט.

אינטערעסאנט. וואס איז פשט? פאר די זעלבע סיבה, לכאורה. וואס איז מיט „גורן"? און אין הלכות בריאות האט דער רמב"ם געזאגט אז מען זאל גיין שלאפן פרי, און מען זאל זיין אויף גענוג פרי פאר ס'ווערט טאג. ס'קען זיין דאס מיינט „בלילה." קען זיין „בלילה" מיינט דער רמב"ם. די פריסטע שעות וואס מען וועקט זיך אויף. אקעי, מ'דארף טראכטן, ס'איז דא ווינטער און זומער. ער גייט נישט אריין אין דיטעילס. אקעי, דאס איז הדרכות, קלאר.

„מאך נאכט" — א פראקטישע הדרכה פאר היינט

וואס איז די חכמה פונקט ביינאכט? די רמב"ם פארשטייט שוין אז דו טראכסט אויף די ווארט „ביינאכט" ווען די פאון קלינגט נישט, קיין טעלעפאן איז נישט. קען זיין ס'איז דא א סוד פון תלמיד חכם מאפיל בתליסא. מ'קען פארמאכן די פאון אינמיטן טאג און די פענסטערס. דער בעלזער רב האט געקענט מאכן די פענסטערס צו זאגן אז ס'איז נאכט. אדער עפעס אזוי. מאך נאכט. אונז האבן מיר שווערער. אונז מוזן מיר זיך דיסעפלינען, עניוועיס, ווייל אונז האבן מיר ביינאכט אויך די נאטיפיקעישאנס. סאו אונז מוזן מיר מאכן די נאכט. א נייע דרך. מ'דארף מאכן די נאכט. אקעי.

אז מ'דארף זיך מאכן גע'פגר'ט, **כל עצמותי תאמרנה.** מ'דארף זיך מאכן געשטארבן. אויסלעשן אלע נאטיפיקעישאנס.

ביינאכט אלס א „סטעיט אוו מיינד" — אנדערע מיני השגה

ס'איז אויך דא עפעס, די קאפ ארבעט, עט ליעסט וויאזוי איך שפיר עס, בייטאג און ביינאכט זענען אנדערע מיני סטעיטס אוו מיינד. ס'איז דא געוויסע קלארקייט פון בייטאג, אבער ס'איז אויך דא אפשר א געוויסע קריעטיוויטי פון ביינאכט. ס'איז דא מיני וועגן פון לערנען. וועגן דעם קען זיין ס'איז דא מחכים און ס'איז דא „און פארגעסט נישט." אקעי, אבער דאס שטייט נישט ביי לילה. ניין, ניין, ניין. ס'איז דא אזא זאך אז מ'דארף לערנען אלע מיני זאכן. מ'דארף לערנען מיט חברותות, מ'דארף לערנען אליין, מ'דארף לערנען ביי א רבי, מ'דארף לערנען ביחידות, מ'דארף לערנען בייטאג, מ'דארף לערנען ביינאכט. ווייל אין אנדערע מיני, די מוח איז אנדערש משיג אייביג. מ'איז אנדערש קונה תורה.

הלכה ו' (המשך): „חוט של חסד נמשך עליו ביום"

סאו דער רמב"ם גייט ווייטער. ס'שטייט אין פסוק, **יצוה ה' חסדו יומם ובלילה שירה עמי תפלה לאל חיי.**

כל העוסק בתורה בלילה חוט של חסד נמשך עליו ביום.

דאס איז פונקט וואס דו האסט געזאגט. זייער גוט. א מענטש לערנט ביינאכט, אינדערפרי האט ער אפשר א חוט של חסד, ער האט אפשר א מציאות חיים, ער האט אפשר א שייכות צו טאג און צו נאכט. אבער ווי וואס ער שטייט, ס'קען זיין אז דער חוט של חסד העלפט אז בייטאג ווען ער איז עוסק אביסל אין פרנסה, ער האט דארט א חסד, ער דארף נישט ארבעטן צו שווער, ער דארף נישט ארבעטן צו סאך, שנאמר **יומם יצוה ה' חסדו.** און פארוואס איז בייטאג חסד? פארוואס גייט ער דארפן צו קומען צו חסד? ווייל **ובלילה שירה עמי**, ווייל ביינאכט ביסטו עוסק בשירה, שירה מיינט לערנען די תורה, זמירות, **שירה עמי תפלה לאל חיי**, ס'איז ביידע, מ'דארף שירה און תפלה.

הלכה ו' (המשך): „כל בית שאין דברי תורה נשמעין בו בלילה אש אוכלתו"

כל בית שאין דברי תורה נשמעין בו בלילה אש אוכלתו. א הויז וואס מ'הערט נישט דארטן קיין לערנען ביינאכט, אש אוכלתו. ס'שטייט אין רש"י אז ס'מיינט... פארוואס שטייט אז ס'מיינט א הויז? ס'מיינט א הויז, ווייל

ביינאכט איז מען דאך אינדערהיים. איז אויב זיי זענען זוכה, ווי די גמרא זאגט אין מהרש"א, איז ווען ס'איז דא דער איד איז שכינה בן אהיים, אבער נישט איז דא תאוה. אויב ס'איז נישטא קיין דברי תורה בלילה, וואס איז דא בלילה? זענען תאוות בלילה, אש אוכלתו. ס'איז א חסיד'ישע טייטש.

אקעי, אבער א פשוט'ע פשט, וואס מיינט פשוט? אז די הויז גייט אפברענען? יא, קודם כל ס'מיינט אז ס'איז ראוי אפצוברענען. דארף איך לערנען? וויאזוי לערן איך אלעמאל הגדות? ס'מיינט אז די הויז וועט אפברענען? ס'מיינט נישט אז יעדע הויז ברענט אפ. ניין, ראוי לו. ער האט נישט די חוט של חסד, ער האט נישט די שמירה. אבער די ווארט איז זיך פשוט, ביינאכט איז מען דאך אינדערהיים, און ביינאכט דארף אין א אידישע שטוב, אין א תלמיד חכם'ס שטוב, דארף זיך הערן די תורה. דאס איז די ווארט. אפשר קען אויך זיין אז אויב די טאטע איז אויף, און ס'הייבט זיך אן א פייער אין שטוב, וועט ער שנעל אויסלעשן ווייל ער איז אויף. ס'איז טייטערליך, ס'מיינט נישט... ס'מיינט ראוי. אבער די ווארט איז אז ס'איז א דין אין די הויז, אז א הויז פון א תלמיד חכם דארף ביינאכט זיך הערן דארטן די דברי תורה, די וועלט דארפן ווערן באקומען אין שיינקייט. ס'קען זיין אז דאס איז די... ביינאכט לערנט מען אינדערהיים אליין, און בייטאג לערנט מען אין בית המדרש.

הלכה י"ב: „כי דבר ה' בזה" — איינער וואס האט אויפגעהערט צו לערנען

אקעי, אמר רב יצחק בר שמואל משמיה דרב, **כל האוכל ושותה ואחר כך מתפלל עליו הכתוב אומר 'ואותי השלכת אחרי גוף'**. אה, יעצט, אז ס'איז עד כאן דא קומט אפשר א נייע... דא קומט שוין צום סוף פון די פרק, סאו מ'גייט רעדן פון וואס איז וואס איינער האט אנגעהויבן צו לערנען, און ער האט נישט אויפגעגעבן צו לערנען. אדער וואס איז מער מהלך, זיך טון א מהלך דא. ס'איז א סדר איינער וואס איז זיך מקדיש צו כתר של תורה, אמאל געשעט אז ער האט א נסיון אויף וואס ער זאל אוועקגיין. אמאל געלונגט עס, און שפעטער געלונגט עס אים בעסער. דאס איז וואס דער רמב"ם איז עוסק אין די לעצטע צוויי הלכות, ער דעסקרייבט, סיי ער איז מזהיר אז איינער זאל נישט אוועקגיין, און סיי ער גיבט ארויס אז דאס וואס מיר האבן יעצט געזאגט אז דרכה של תורה, ס'גייט נישט בלייבן אלעמאל שווער, ס'גייט ווערן גרינג, ס'גייט ווערן בעסער, און מען גייט באקומען ברכות דערפאר.

כי דבר ה' בזה, וואס שטייט צום פסוק? **ואת מצוותו הפר נפש ההיא תכרת**. לויט פשט, **כי אין אהבת הארץ בידו**. מ'זעט אז ער האט זיך נישט געמוטשעט אויף דברי תורה כל עיקר. איינער וואס האט זיך בכלל נישט אנגעשטרענגט אין זיין לעבן. אה, אפשר מיינט עס בכלל דברי תורה פשוט פשט? ער האט געגעבן די תורה. אזוי, **אפשר לא למד כלל**. אה, איינער וואס האט נישט געלערנט בכלל. בחיים, כלום, **אפשר לא למד כלום, ואף על פי שאינו עוסק, הוא גם כן בכלל דבר ה' בזה**. וואס איז דאס דבר ה' בזה? די תורה וואס... אפשר „לעסוק" מיינט אין דעם וועג, ער קען זיין א כתר של תורה, יא? נישט סתם לערנען, סתם פשוט. איינער וואס קען אנקומען צו די הויכע מדריגה פון תורה ואינו עוסק.

אדער, איינער וואס איז שוין **קרא ושנה**, ער האט שוין געלערנט, און ער האט שוין גע'חזר'ט אויך, און נאכדעם איז ער פורש און ער איז אוועקגעגאנגען פון דעם, **להבלי עולם, והניח תלמודו בזוית חשוכה**, ער האט איבערגעלאזט די לערנען וואס ער האט שוין געלערנט און ער איז נישט געווען א רייזע בכלל, **בזה דבר ה' בזה**, ער האט פארשעמט די דבר ה'. ס'איז זייער הארב. ס'מיינט איינער וואס האט געלערנט אין ישיבה, ער האט שוין קרא ושנה, און נאכדעם האט ער חתונה און ער גייט ווערן ביזי מיט ביזנעס, איז ער שוין א פירש, איז ער בוזה דבר ה'. „שנה" מיינט, מיין איך, משניות. קרא מקרא ושנה משנה. אדער די דרשה איז „שנה" דרשה? אה, ער האט נישט געטון די דריטע חלק, חלק התלמוד. ער האט נישט געטון די לערנען, די מעשה מרכבה, וואס דער רמב"ם זאגט איז די דריטע חלק. ס'איז אינטערעסאנט, יעדער איינער וואס איז געגאנגען אין ישיבה איז קרא ושנה,

און מ'ווייסט אפילו נישט. דאס איז דאס וואס ער זאגט, דאס איז א חיזוק, אדער אן אזהרה, אז איינער וואס האט שוין אביסל אנגעהויבן, דו ביסט א גרעסערע בוזה דבר ה', ווייל דו ווייסט שוין יא וואס ס'איז. ס'איז אזא „קרא ושנה" פירש, **כשיודע ומכיר**, ווייל דו ווייסט שוין יא. איינער ווייסט נישט.

הלכה י"ג: „כל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני"

יעצט זאגסטו, וואלסט געמיינט אז יעדער איינער גייט בלייבן מרור, און מ'רעדט דרכה של תורה? זאגט דער רמב"ם, ניין. **אמרו חכמים, כל המבטל את התורה מעושר**, איינער וואס אפילו ווען ער איז אן עושר, אפילו ער האט געלט און ער איז מבטל תורה, זיין עונש גייט זיין **סופו לבטל מעוני**, ער וועט מבטל זיין תורה מתוך עוני, ער וועט נישט האבן קיין שיעורים.

און פארקערט, **וכל המקיים את התורה מעוני**, אפילו ווען ער איז ארימער, ער מוטשעט זיך, אזוווי דו האסט פריער געזאגט, חיי צער לעבט ער און ער איז עוסק בתורה, **סופו לקיימה מעושר**.

קשיא: וויאזוי „סופו לקיימה מעושר" לויט דעם רמב"ם?

דארף מען פארשטיין, וויאזוי גייט ער עס מקיים זיין מעושר? דער רמב"ם לאזט אים נישט נהנה זיין פון תורה, ער טאר נישט נעמען געלט פון שטיצערס. זיין ביזנעס האט ער געווארפן, ער האט נישט קיין ביזנעס, ער טוט דאך עבודת הקודש. דער תוספות יום טוב איז נישט געשטאנען קלאר, אבער ער טראכט זיך אז דער נישט נהנה זיין פון תורה האט אויך מסתם תנאים. אויב עס קומען תלמידים וואס ווילן אים בויען א ישיבה און זיי ווילן דער רבי זאל לעבן אויף א העכערע פארנעם וואס זיי קענען לערנען, קען מען נהנה זיין פון די תורה. מיינט אין א געוויסן אופן, עס איז א היינטיגע תוספות יום טוב, וואס עס קען זיין די מעשה, אבער דער רמב"ם האט זיך געטראכט, דער רמב"ם מיינט צו זאגן אז זיין ביזנעס האט געלונגען. דער תוספות יום טוב זאגט אז ער מעג נישט האבן קיין ביזנעס, ער דארף זיין מעט עסק, ער דארף טון מלאכות, צוויי זאכן. דער רמב"ם האט עס נישט אויסגעקוקט ווי ער וויל נישט מען זאל צווייערן. עס איז „גדול חלק מעושר", און מיר נישט מיינען עושר. עושר מיינט אז ער האט א חלקה, ער האט געלט גענוג צו לעבן, ער וועט נישט דארפן זיך מוטשענען. זע איך נישט אז ס'איז א... דער רמב"ם ווייטער וועגן דעם.

זענען מיר פילע מאל די זאך, אז אויב מען לערנט תורה מתוך עוני האט מען זוכה זיין צו עושר. עס שטייט אין די תורה, ביי די תוכחה, אז די תוכחה און די אלע קללות קומען **תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל**. דו האסט נישט געדינט דעם אייבערשטן ווען דו האסט אלעס געהאט, ווען דו האסט אלעס געהאט, **ועבדת את אויביך**, וועסטו זיך יעצט פלאגן. אנשטאט, ווייל דו האסט נישט געדינט דעם אייבערשטן ווען דו האסט געהאט, וועסטו יעצט דינען דיין שונא ווען דו וועסט נישט האבן. **ועבדת את אויביך אשר ישלחנו ה' בך ברעב ובצמא ובערום ובחסר כל**. ווען דו האסט נאך געהאט די טשענס צו לערנען תורה, צו דינען דעם אייבערשטן „מרב כל", ווען דו האסט נאך אלעס געהאט, און דו האסט עס נישט אויסגענוצט, וועסטו האבן די פארקערטע, סיי זיך מוטשענען און סיי דו וועסט האבן שווער פאר דיינע שונאים.

און פארקערט שטייט ער אויך מיט. אבער אויב מ'איז יא, זאגט דער אייבערשטער אז ווען מ'לערנט מיט הכנעה, **למען ענותך**, ענותך טייטשט ער א לשון הנאה, פאראייניגן, אקעי? אדער דאך פאראייניגן, א לשון פון עני, ענוה. **למען ענותך**, וועט דער אייבערשטער מאכן נישט שווער פארקערטער.

בקיצור, ווען דו האסט נאך געהאט די טשענס צו לערנען תורה, צו דינען דעם אייבערשטן מרוב כל, ווען דו האסט נאך אלעס געהאט, און דו האסט עס נישט אויסגענוצט, איז דאך די פארקערטע, דו דארפסט זיך סיי מיטשענען און סיי דארפסטו ארבעטן שווער פאר דיינע שונאים.

און פארקערט שטייט אויך, אבער אויב איז יא, למען... זאגט דער אייבערשטער אז ווען מ'לערנט מיט עניות, „**למען ענותך**". ענותך טייטשט

ער, א לשון עניות, אדער זיך פייניגן, א לשון פון עוני. **„למען ענותך"**, ווען דער אייבערשטער מאכט נסיונות און ער געבט עניות, ער געבט שוועריקייטן, און מ'דארף לערנען, **„למען היטיבך באחריתך"**, צום סוף זאל מען זוכה זיין צו טובה, צו חידוש של חסד, צו הרחבה, ויהי רצון שנזכה.

פארבינדונג צו „אם אין קמח אין תורה"

איינגעטיילט איז דאס לכאורה אויך אזוי ווי דער אלטער ענין פון **„אם אין קמח אין תורה"**, ווייל **„אם אין קמח אין תורה"** איז דאס הויפט לבטלה מעוני. דו גייסט די גאנצע צייט זיין אן עני און נישט לערנען.

בעסער זאלסטו יעצט לערנען, טאקע ביז בעוני, און צום סוף וועט זיין הרחבה, צום סוף הכבוד לבוא, צום סוף וועסטו האבן געלט, צום סוף וועסטו אלעס האבן. דאס שטייט אין די תורה שוין.

Generated by Shiur Upload Automation